

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2015-2016

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Elena Kollárová

**Vznik a vývoj investigatívnej žurnalistiky v slovenskom
mediálnom prostredí**

Praha 2016

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Alena Svobodová, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2015-2016

DIPLOMA THESIS

Elena Kollárová

**Beginning and evolution of investigative journalism in medial
environment in Slovakia**

Prague 2016

Diploma Thesis Work Supervisor: doc. PhDr. Alena Svobodová, CSc.

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktorú som vypracovala samostatne. Uvedenú literatúru a ďalšie zdroje z ktorých som čerpala, v práci citujem a sú uvedené v zoznamu použitých zdrojov.

Súhlasím s prezenčným prístupom svojej práce v univerzitnej knihovne.

V Prahe dňa 25. mája 2016

Elena Kollárová

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela pod'akovať najmä vedúcej mojej práce za odbornú pomoc, cenné rady a podnetné pripomienky, ktoré mi boli nápomocné pri písaní práce.

Ďakujem investigatívnym novinárom Pavlovi Fejerovi a Tomášovi Lemešanimu, za ochotu a čas, ktorý mi aj napriek svojej časovej vyťaženosť venovali.

Pod'akovanie patrí aj mojej sestre Martine Mikluščákovej za posúdenie gramatickej správnosti práce.

Anotácia

Diplomová práca sa zameriava na overenie funkčnosti investigatívnej žurnalistiky a jej fungovanie v spoločnosti. Hlavným cieľom je prezentovať aktuálny stav investigatívnej žurnalistiky v slovenskom mediálnom prostredí. Štúdiu staviame na analýze problematiky investigatívnej žurnalistiky v teoreticko – praktickej rovine. V praktickej rovine sa práca zameriava na dôkladný rozbor káuz, ktoré boli prostredníctvom investigatívnej žurnalistiky odhalené.

Kľúčové slová

Demokracia, investigatívna žurnalistika, korupcia, novinárska etika, sloboda.

Annotation

Thesis focuses on validating of a function investigative journalism and its operation in a society. The main purpose is to present an actual situation in medial environment in Slovakia. Studies are based on analysis of a problems of investigative journalism in a theoretical and practical part is focused on a exhaustive analysis of lawsuits which were researched via investigative journalists.

Keywords

Democracy, corruption, freedom of Speech, investigative journalism, journalistic ethic.

Obsah

ÚVOD.....	9
1 ŽURNALISTIKA AKO NÁSTROJ SPOLOČENSKEJ KONTROLY	11
1.1 Definícia a význam žurnalistiky	11
1.2 Definícia investigatívnej žurnalistiky	13
1.3 Postavenie investigatívnej žurnalistiky v rámci žurnalistickej disciplíny	15
1.4 Vznik a vývoj investigatívnej žurnalistiky	18
2 PROFESIJNÁ ČINNOSŤ INVESTIGATÍVNEHO NOVINÁRA	21
2.1 Profesionálne a osobnostné kvality investigatívneho novinára	21
2.2 Metodika investigatívnej práce žurnalistu.....	23
2.2.1 Tvorba investigatívneho žurnalistického prejavu	24
2.2.2 Získavanie informačných zdrojov	26
2.2.3 Interview ako základ overovania informácií.....	28
3 LEGISLATÍVNE PODMIENKY INVESTIGATÍVNEJ ŽURNALISTIKY	31
3.1 Sloboda prejavu a právo na informácie v slovenskej investigatívnej	32
3.1.1 Obmedzenia slobody prejavu	34
3.2 Novinárska etika	35
3.2.1 Investigatívna a etický kódex	36
3.2.2 Etická samoregulácia.....	38
4 INVESTIGATÍVNA TVORBA V SLOVENSKOM MEDIÁLNOHOM PROSTREDÍ	41
4.1 Obmedzenia a problémy investigatívnej žurnalistiky	42
4.3 Investigatívna žurnalistika v televízii teraz a v minulosti	46
4.3.1 Slovenská verejnoprávna televízia	47
4.3.2 Televízia Markíza	49
4.3.3 Televízia JOJ	50
4.3.4 Televízia TA3.....	51
5 METODIKA PRÁCE.....	53
6 VYBRANÉ KAUZY V SLOVENSKOM MEDIÁLNOHOM PROSTREDÍ	56
6.1 Kritéria investigatívnej žurnalistiky	57
6.2 Kauza Gorila	59

6.2.1 Rozbor kauzy Gorila podľa kritérií	60
6.2.2 Dôsledky a dopad kauzy Gorila na spoločnosť	63
6.3 Kauza Hedviga Malinová	65
6.3.1 Rozbor kauzy Hedvigy Malinovej podľa kritérií	67
6.3.2 Dôsledky a dopad kauzy Hedvigy Malinovej na spoločnosť	70
6.4 Porovnanie dopadu oboch kauz na spoločnosť	71
7 VYHODNOTENIE VÝSLEDKU VÝSKUMU	75
7.1 Vyhodnotenie dotazníkového výskumu k investigatívnej žurnalistike	75
7.2 Vyhodnotenie dotazníkového výskumu ku kauze Gorila	84
7.3 Vyhodnotenie rozhovorov	87
7.4 Interpretácia a diskusia výsledkov	91
ZÁVER	94
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	97
ZOZNAM ZKRATEK	103
ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK	104
ZOZNAM PRÍLOH	105

ÚVOD

Médiá si v súčasnej modernej spoločnosti vydobyli nenahraditeľné postavenie. Nielenže zásobujú verejnosť aktuálnymi informáciami, ale podieľajú sa na budovaní vedomostnej úrovne populácie a formovaní názorov a hodnôt. Silu médií v kontexte distribúcie informácií masovému počtu recipientov a schopnosti formovať verejnú mienku si uvedomujú aj politicky činné osoby. Tie využívajú médiá ako primárny informačný kanál na prezentovanie vlastnej osobnosti a politických záujmov. Na druhej strane médiá prostredníctvom sprostredkovaných informácií pomáhajú informovať o dianí v rôznych sférach politiky a taktiež pomáhajú formovať ideologické nastavenie jedincov a majú dopad aj na ich volebné správanie. Ak odhliadneme od trendu zábavnej žurnalistiky, ktorý je v súčasnosti veľmi populárny, ešte stále patrí k dominante novinárskej profesii kontrolná funkcia. Médiá sú v pozícii akejsi „predĺženej ruky“ občana a mali by byť kontrolórom moci v štáte a spravovania vecí verejných. Investigatívna žurnalistika je jednou z metód žurnalistiky, ktorá chráni základy demokratického štátu a hodnôt občanov.

V našej diplomovej práci sa pokúsime overiť stav investigatívnej žurnalistiky na Slovensku a ukážeme si jej nevyhnutnosť pri správnom fungovaní v demokratickom štáte. Pomocou všeobecných poznatkov a kritérií posudzovania investigatívnej žurnalistiky budeme skúmať dve kauzy, ktoré otriasli Slovenskou republikou. V práci sme si stanovili hypotézy, ktoré sa snažíme našim výskumom overiť.

Cieľom diplomovej práce je popísať vývoj slovenskej investigatívnej žurnalistiky od začiatku 90. rokov 20. storočia až po súčasnosť, analyzovať vybrané kauzy a ich dopad na spoločnosť a zistiť záujem občanov o investigatívnu žurnalistiku.

V teoretickej časti sme sa pokúsili načrtnúť históriu a význam investigatívnej žurnalistiky v spoločnosti. K zhodnoteniu aktuálneho stavu investigatívnej žurnalistiky na Slovensku je podstatné aj konkretizovanie špecifických metód zostavovania investigatívneho prejavu. Potrebné je aj zjednotenie charakterových a profesijných vlastností žurnalistu, ktoré sú nevyhnutné pre výkon investigatívnej žurnalistiky.

Za dôležité v práci pokladáme legatívno – etické normy. Zákony, ktoré vymedzujú

právne limity investigatívnej žurnalistiky je potrebné doplniť aj o etický rozmer a normy. Tie sa podpisujú pod kvalifikovanosť a dôveryhodnosť žurnalistiky.

Teoretickú základňu rozširujeme o všeobecné zhodnotenie investigatívnej žurnalistiky v slovenskom mediálnom prostredí. Definujeme základné podmienky úspešnosti investigatívnej žurnalistiky, ale aj obmedzenia a problémy, s ktorými sa stretáva. Podrobnejšie sa zameriavame na televíznu investigatívu, pretože sa na formovaní verejnej mienky podieľa zo všetkých médií najviac.

V praktickej časti sa venujeme výskumným metódam a definujeme objekt skúmania, výskumnú vzorku a ciele, pomocou ktorých sa pokúsime o komplexnú prezentáciu aktuálnej situácie novinárskej investigatívy na Slovensku. Kvantitatívna metóda dotazníkového šetrenia nám slúži na zistenie záujmu občanov o investigatívnu žurnalistiku a rovnako dopad kauzy na spoločnosť. Pre lepšie doplnenie praktickej časti sa venujeme aj výskumu názorov investigatívnych novinárov. Mapujeme ich pohľad na súčasnú situáciu na Slovensku, návrhy na zlepšenia a poukázanie na dôležitosť investigatívnych novinárov pre spoločnosť.

Predpokladaným prínosom práce bude prezentácia aktuálneho stavu investigatívnej žurnalistiky, jej analýza a dosah na spoločnosť. Vzhľadom k tomu, že sa doposiaľ nevyskytla žiadna obdobná práca, ktorá by analyzovala a mapovala dopad káuz na spoločnosť, veríme, že práca bude prínosná aj pre ďalšie štúdie investigatívnej žurnalistiky.

1 ŽURNALISTIKA AKO NÁSTROJ SPOLOČENSKEJ KONTROLY

Žurnalistika od svojho vzniku prešla početnými etapami. Jej základná informačná funkcia bývala často potlačená a jej moc zneužitá. V 19. storočí si slávny americký novinár, Joseph Pulitzer uvedomil, význam žurnalistiky z hľadiska jej kontrolnej funkcie. „*Vďaka strachu z tlače je zabránené omnoho väčšiemu počtu zločinov, prípadov korupcie a nemorálnosti, než vďaka zákonom.*“ (Russ-Mohl, a iní, 2005, s. 22)

V ideálnom svete by žurnalistika mala fungovať ako nástroj spoločenskej kontroly a kritiky. Tento stav je často označovaný metaforicky ako „strážny pes demokracie“. Všetky tri piliere moci sú zároveň kontrolované a kritizované štvrtou, neštátnou mocou – médiami.

„Novinár, ktorý robí rešerš (zhromažďuje a triedi informácie), má za úlohu osvetliť tmavé stránky moci a dať mocným pocit, že zneužitie moci nie je celkom bez nebezpečenstva.“ (Russ-Mohl, a iní, 2005, s. 22)

Medzi vymoženosti právneho štátu možno považovať garanciu slobody prejavu a slobody médií. Ak sami novinári neporušia zákon, môžu spoločenský systém veľmi dobre kontrolovať. Je to náročná a zodpovedná úloha, ktorá je v rámci fungovania systému nutná. Kritika a kontrola sú náročnou, no o to nutnejšou funkciou žurnalistiky, ktorú uplatňuje predovšetkým žurnalistika investigatívna.

1.1 Definícia a význam žurnalistiky

Pred samotnou definíciou investigatívnej žurnalistiky je nutné definovať pojem žurnalistika. Základná, principiálna charakteristika žurnalistiky spočíva predovšetkým v tom, že odráža reálnu skutočnosť, život spoločnosti a človeka. To sa môže zdať ako protiklad s materiálnou výrobou, ktorá vytvára fyzické objekty a veci. Žurnalistika teda

priamo nevytvára žiadne materiálne hodnoty, ale pomocou nej sú vytvárané, napríklad v rôznej podobe diel, ktoré predstavujú materiálnu zložku. (Korkonosenko, 2014, s. 6)

Pod slovom žurnalistika chápeme aj profesiu, ktorá si vyžaduje určitú kvalifikáciu a talent k samotnej tvorivej činnosti, ktorý je v tomto prípade nevyhnutelný. Napokon týmto slovom nazývame aj isté odvetvie vedeckého vzdelávania a poznávania. Žurnalistika je význačná svojou rozsiahlou mnohovýznamovosťou. Je to výsledok dlhodobého procesu samotnej činnosti a poznávania. Rozličnosť a mnohoznačnosť tohto pojmu, považujú mnohí znalci ako problémový a potreba prekonať ho jeho zjednodušením a zbavením tzv. „druhostupňovým“ významom je nemožná. (Korkonosenko, 2014, s. 6)

Podľa Osvaldovej, ktorá vo svojej knihe Encyklopedie praktické žurnalistiky hovorí, že: *„Žurnalistika je novinárske povolanie aj produkt tejto činnosti, ktorá informuje o aktuálnom dianí v spoločnosti a názoroch na toto dianie.“* (Osvaldová, 1999, s. 218)

Žurnalistika vznikla na počiatku novoveku, približne na konci 15. storočia v dobe rozvoja miest a zjednocovania oblastí vo väčšie štátne celky. V dobe, kedy sa začali uskutočňovať rozhodujúce námorské objavy, so vzrastajúcimi vzdialenosťami a dĺžkou práce, kedy rástol záujem o dianie, informácie a kedy sa správa stala predajným tovarom. Rozvoj žurnalistiky súvisí aj s dobovými myšlienkovými trendami (renesancia, humanizmus a reformácia), s uvedomením si ľudskej individuality a práva na informácie a ako súčasť ľudských práv všeobecne.

Žurnalistika, ktorej „zlatý vek“ patrí nepochybne do 19. a 20. storočia, sa postupne diferencovala. Obsahovo, podľa oblastí spoločenského života (napr. ekonómia, politika, kultúra, šport), hierarchicky, kedy sa vytvorila postupne ustálená štruktúra redakcie. Od šéfredaktora, vedúceho redaktora, editora, rôznych druhov spravodajcov, po redaktora až po ďalších spolupracovníkov. Rozdelila sa tiež formálne, napr. zavedením rubriek. Najprv existovala len písaná (tlačená) žurnalistika, od polovice 19. storočia už bola obohacovaná o fotografiu. S rozvojom techniky v 20. storočí sa postupne pridáva aj audiovizuálna zložka a nastáva éra masových médií. (Osvaldová, 1999, s. 218)

Skôr ako hľadanie skutočného významu žurnalistiky ako takej, je vhodnejšie sa zaoberať tým, akú plní funkciu, a aký je jej účel. Všeobecne sa uvádza, že žurnalistika plní primárne informačnú funkciu. Z toho vyplýva, že média informujú o významných, dôležitých alebo zaujímavých udalostiach, prípadne tieto udalosti analyzujú a hodnotia. Dôležitou funkciou médií bolo a stále je „*rozvíjanie jazykovej kultúry a uchovávanie kultúrnych hodnôt.*“ (Bartošek, 2002, s. 40)

S komplexnou definíciou prišli vo svojej publikácii B. Kovach a T. Rosenstiel. Podľa nich je primárnym cieľom a účelom žurnalistiky: „*Poskytovať občanom informácie, ktoré potrebujú k tomu, aby boli slobodní a autonómni.*“ (Kovach, Rosenstiel, 2007, s. 12)

Aby mohol byť tento cieľ splnený, musia žurnalisti dodržiavať niekoľko základných princípov. Patrí medzi ne záväzok k pravde, k občanom, zmysel pre morálku, disciplína pri overovaní, nestrannosť k popisovanému temat. Žurnalista by sa mal reprezentovať ako nezávislý kontrolór moci, ktorý nemôže zabudnúť ani na poskytovanie priestoru pre verejnú kritiku, vytváranie kompromisov a zverejňovanie správ, ktoré sú komplexné a vyvážené. (Kovach, Rosenstiel, 2007, s. 3 – 5)

Z týchto princípov musí bezpodmienečne vychádzať tiež investigatívna žurnalistika.

1.2 Definícia investigatívnej žurnalistiky

„*Investigatívna žurnalistika je jedným z najzložitejších a najriskantnejších súčasných žurnalistických žánrov i metód žurnalistickej tvorby. Investigatívne žurnalistické prejavy sú dnes aktuálne nielen pre žurnalistov, ale aj pre celú spoločnosť. Ved' práve investigatívna žurnalistika je príkladom realizácie misie žurnalistiky – odhaľovať zneužívanie moci, a tým chrániť spoločnosť pred skorumpovanými úradníkmi a negatívnymi tendenciami.*“ (Follrichová, 2011, s. 34)

Investigatívna žurnalistika je autorským dielom, ktorého hlavnou úlohou má byť odstránenie príčin zlého stavu, ale zároveň aj jeho nápravu. Jedná sa o autorské dielo, ktoré nie je správou ani šetrením učeným druhou osobou. Témou na investigatívny materiál býva

vždy niečo, čo má zmysel pre verejnosť. Väčšinou to bývajú fakty, ktoré sú v záujme určitej skupiny pred verejnosťou zatajované. Táto skupina má zo zatajovania určitý zisk, a preto majú pre nich tieto fakty niekedy až nevyčísliteľnú hodnotu. Samotný novinár odkrýva niečo, čo iné médiá buď nevedia, alebo ešte neodhalili. (Verner, 2007, s. 10 – 12), „*Investigatívne spravodajstvo predstavuje hlboký či vysvetľujúci žurnalizmus.*“ (Tamtiež, s. 10 – 12)

Toto spravodajstvo je omnoho náročnejšie ako na čas, tak aj na finančné prostriedky v porovnaní s iným spravodajstvom. Na rozdiel od denného spravodajstva produkuje rozsahovo omnoho náročnejšie materiály, ktoré sú navyše zaštitené neotrasiteľnými faktami. (Tamtiež, s. 10-12)

Pojem investigatíva pochádza z anglického výrazu investigate (vyšetrovať, pátrať po niečom) a zosobňuje doslova pátráciu, vyšetrovaciu žurnalistiku, ktorej cieľom je „*zverejňovať zamlčované a odopierané, pre chod spoločnosti však dôležité informácie.*“ (Osvaldová, Barbora, 1999, s. 221) Investigatívna žurnalistika odkrýva pravdu a identifikuje omyly spoločnosti. Profesia ako taká, je odlišná od zdanlivo podobných profesií, ktoré vykonáva polícia, právnici či regulačné orgány. Odlišnosť medzi nimi nachádzame najmä v nelimitovanom ciele. Žurnalistika nie je právne podložená a publicita je pre jej existenciu nesmierne dôležitá. (Burgh, 2000, s. 17)

Vyhľadávacia a pátracia novinárska činnosť pozostáva z obzvlášť dlhej a dôkladnej rešerši, na ktorej podľa nemecko-českej dvojice autorov, prof. Dr. Stephana Ruß-Mohla a Ing. Hany Bakičovej, by sa mal podieľať celý rad reportérov. Zhromažďovanie materiálov má za cieľ predovšetkým odhalenie nejakého škandálu. Investigatívnu žurnalistiku vnímajú skôr ako americkú tradíciu, odkiaľ pochádza aj pôvod slova „investigative reporting“ (investigatívne spravodajstvo). (Russ-Mohl, a iní, 2005, s. 115)

Podmienkou pre korektné uplatňovanie kritického, kontrolného poslstva žurnalistiky a rovnako aj garanciou pred zneužitím slobody slova je overovanie faktov, ktoré musí byť na dôslednej báze. Toto zdôrazňuje aj kolektív autorov Encyklopédie praktickej žurnalistiky, ktorý považuje za predpoklad investigatívnej žurnalistiky dôkladnú novinársku

rešerš. To znamená, že zhromažďovanie informácií je overené minimálne z dvoch nezávislých zdrojov. (Russ-Mohl, a iní, 2005, s. 221)

V nemalej miere je dôležité taktiež zhromažďovanie zdrojov, konfrontácie opačných stanovísk a možnosť poskytnúť priestor aj obviňovanej strane. Tieto podmienky slúžia ako ochranný štít pred tým, aby sa novinárska činnosť odhaľujúca škandály, sama nestala škandalóznou. Follrichová hovorí o tom, že jednotná a všeobecne prijatá definícia pojmu investigatívna žurnalistika neexistuje.

Anglický vedec a teoretik David Spark delí žurnalistiku na tri základne úrovne:

- 1) Všeobecnú – reportér informuje o určitom fakte alebo udalosti, odovzdáva a posúva ďalej slová, ktoré tam zazneli.
- 2) Špecializovanú – žurnalista sa snaží udalosti vysvetliť alebo interpretovať.
- 3) Investigatívnu – žurnalista sa snaží získať svedectvo toho, o čom hovorí. (Spark In: Follrichová, 2011, s. 37)

„Investigatívna žurnalistika je poľovanie na fakty, ktoré umožňujú čitateľovi porozumieť tomu, čomu má porozumieť“, jeden z ďalších názorov na žurnalistiku od francúzskeho praktika a teoretika žurnalistiky Jeana Murikana. (Murikan In: Follrichová, 2011, s. 39)

Riaditeľ programu žurnalistiky na Univerzite Johna Hopkinsa v Baltimore (USA) David Everet uvádza, že *„Investigatívna žurnalistika je šanca obnoviť spravodlivosť a zohrať úlohu Dávida v boji s Goliášom. Zakladá sa to na viere v to, že žurnalisti, redaktori i fotografi môžu zohrať veľkú úlohu pri zlepšení spoločenského života.“* (Hopkins In: Follrichová, 2011, s. 39)

1.3 Postavenie investigatívnej žurnalistiky v rámci žurnalistickej disciplíny

Žurnalistika je verejná a výrobná činnosť zameraná na získavanie, spracovanie a pravidelné rozširovanie aktuálnych spoločenských informácií pomocou tlače, rozhlasu, televízie, dokumentárneho filmu a pod. Organizácie, ktoré sa zaoberajú získavaním, spracovaním a rozširovaním informácií, tvoria žurnalistiku ako takú. V prvom rade sú to redakcie, ale aj masmédiá, ktoré vznikajú ich samotnou činnosťou. Medzi túto organizačnú

infraštruktúru patria noviny, rozhlasové a televízne programy, a v neposlednom rade informačné agentúry. Medializácia akýchkoľvek informácií, ktoré môžeme považovať pre verejnosť určené alebo zámerne utajované, robia zo žurnalistiky výstražný nástroj samotného systému. Hlavné žurnalistické funkcie, ktorými sú kontrola a kritika, síce spadajú viac pod investigatívnu žurnalistiku, no platia tak isto aj pre profesiu žurnalistiky vo všeobecnosti. Na vzťah žurnalistika – investigatívna žurnalistika sú rôzne názory. (Koffinová, 2011, s. 37) Na jednej strane sa nachádza názor, ktorý vyzdvihuje investigatívu ako prejav vysokého, či dokonca „*najvyššieho žurnalistického majstrovstva*.“ (Tamtiež, s. 37)

Z toho vyplýva, že investigatívnych žurnalistov považujú za „profesijnú elitu“. Na strane druhej nachádzame názor, v ktorom investigatívna žurnalistika zásadne odhaľuje a vysvetľuje fakty v záujme spoločnosti a koncept žurnalistiky je považovaný len za mýtus. Údajne je to práve profesionálna žurnalistika, akou by žurnalistika mala vždy byť. Spomedzi viacerých názorov nachádzame aj taký, ktorý nie je k investigatíve zhovievavý. Hovorí o tom, že investigatívna žurnalistika ukrýva dôkazové materiály pred verejnosťou, buď v prospech seba alebo jednotlivej skupiny. (Tamtiež, s. 39)

Koffinová vo svojej publikácii uvádza, že medzi najčastejšie citované definície, čo investigatívna žurnalistika je, patrí vyjadrenie amerického reportéra a editora newyorského denníka *Newsday* Roberta Greena. „*Je to žurnalistický materiál, budovaný, spravidla, na vlastnej práci a iniciatíve, na dôležitú tému, ktorú by jednotlivé osoby a organizácie radi utajili.*“ (Green In: Koffinová, 2011, s. 39)

Investigatívna žurnalistika podľa väčšiny teoretikov je druhom žurnalistiky, ktorej výsledkom je samotný žurnalistický prejav. Tento prejav podľa nich zodpovedá nasledujúcim charakteristikám:

- Nezakladá sa na práci iných ľudí, ale na vlastnej, originálnej práci žurnalistu.
- Uverejňuje skutočnosti, ktoré sa iní snažia skrývať pred spoločnosťou, a ktoré vypovedajú o porušovaní jej práv.

- Zdôrazňuje problémy, ktoré sú pre verejnosť podstatné.
- Generalizuje získané informácie a nie je obmedzená len na vysvetľovanie jednotlivých incidentov.

(Follrichová, 2011, s. 39)

Všetky charakteristiky sú povinným znakom investigatívnej žurnalistiky. Z toho vyplýva, že ak žurnalista má novinársky prejav, na ktorom odhaľuje nejaké nezákonné konanie, ktoré zakladá na slovách svojich spolupracovníkov, alebo iných vyšetrovateľov, potom tento žurnalista nie je investigatívny. Do tejto kategórie nebude patriť taktiež novinár, ktorý robí pri svojom prejave vlastné závery, pre verejnosť nové, na základe štúdia spoločenských problémov. Aj v tomto prípade nepôjde o investigatívneho novinára, skôr o žurnalistický prieskum. Follrichová uvádza výborný príklad novinárskeho prejavu „Obyvatelia Slovenska priberajú“, v ktorom novinár na základe práce s dokumentami a odborníkmi prichádza k záveru, že priemerná hmotnosť Slovákov je vyššia. (Follrichová, 2011, s. 40)

Príklad nám jasne ukazuje, že investigatívna žurnalistika nie je investigatívnou, ak nie je zaujímavou pre spoločnosť, a to aj vtedy, keď zodpovedá ostatným dvom znakom. Všetky uvedené definície sa v niečom zhodujú, a v inom zase odlišujú, no zo všetkých vyplýva, že investigatívna žurnalistika prospieva spoločnosti a rozvoju demokracie. (Tamtiež, s. 40)

Odlišnosť pri skúmaní investigatívnej žurnalistiky v rámci žurnalistickej disciplíny môžeme vidieť aj v mediálnych účinkoch. Tieto účinky anglický vedec a spisovateľ Denis McQuail definuje ako: „*Zamýšľané či nezamýšľané dôsledky činnosti masových médií.*“ (McQuail, a iní, 1999, s. 365)

Cieľom investigatívnej žurnalistiky nie je informovať, pobaviť či vzdelávať, ale predovšetkým ide o vyvolanie spoločenskej zmeny, či nápravy. Táto náprava môže mať vlastnosť odvolania, alebo odstúpenie konfrontujúcej osoby z jej aktuálneho postu, či dokonca charakter trestného stíhania obvinenej osoby.

1.4 Vznik a vývoj investigatívnej žurnalistiky

Investigatívna žurnalistika sa v súčasnosti využíva takmer vo všetkých demokratických krajinách vo svete. Jej pôvod hľadáme v USA, kde sa pátracia žurnalistika začala formovať už koncom 19. storočia. Z histórie americkej žurnalistiky vieme, že v tomto období prekvitala na ostrovoch iná forma žurnalistiky. Tá sa vyznačovala bulvarizačnými prvkami so sklonmi k senzácii. Tejto dobe bol priradený prívlastok „žlté obdobie“. Názov vzišiel z kresleného seriálu R. F. Outcalta Žltý Kid (žltý fagan). Prvý „comics strips“. Postavička v žltej košielke s jednoduchými textami. Texty k bublinám do komiksu vytvoril Frederic Opper v roku 1900 v USA. Náklad listu dosiahol až 250 000 výtlačkov. (Verner, 2013, s. 60)

Aj cez veľkú obľubu týchto tabloidných periódik sa k slovu dostala seriózna tlač, prezentovaná najmä novinami New York Times a tzv. hnutie muckraking, ktoré poburovalo tým, že upozorňovalo na všetky nedostatky a nepravosti vtedajšej spoločnosti. V preklade muckraking znamená „kydanie hnoja“ a teda očierňovanie. Hnutie útočilo na korupciu a všímalo si *„neschopnosť štátneho aparátu, porušovanie ľudského práva a práva všeobecne.“* (Osvaldová, 1999, s. 218) Dôkazy stavali na svedectvách, pozorovania zvnútra, ale aj na podrobnom zhromažďovaní dôkazov a informácií.

Podobné postupy vo svojej reportárskej praxi mal aj E.E. Kisch. S rozvojom televízie dostala investigatívna žurnalistika vizuálny rozmer. Ten dovoľuje prezentovať tému ako naozaj „očité svedectvo“. Podľa Osvaldovej, v tomto prípade *„hrozí nebezpečie subjektivity a skreslenia.“* (Tamtiež, s. 219) Z toho vyplýva identifikácia s problémom a jeho jednostranná interpretácia. *„Dôsledné vyličenie skutočnosti je predpokladom k jej zmene, nie samotnou zmenou. Písať znamená presvedčovať fakty,“* cituje Osvaldová nemeckého reportéra Güntera Wallraffa, ktorý sa preslávil svojimi kontroverznými poburujúcimi žurnalistickými metódami. Za najznámejšie považujeme predovšetkým jeho meniace sa identity a masky v knihe „Zločin má meno a adresu“. (Wallraff In: Osvaldová, 1999, s. 219)

Ak hovoríme o investigatívnej žurnalistike v USA, ako prvé sa nám vybaví kauza, ktorá otriasla svetom. Žurnalistom Bobu Woodwardovi a Carlovi Bernsteinovi z Washington Post táto kauza priniesla slávu a uznanie. Watergate, názov pod ktorým všetci kauzu poznáme, vyústila k historicky prvej rezignácii prezidenta v USA. Podstatou škandálu, ktorý otriasol USA, nebolo len odhalenie špionážnej akcie, ale predovšetkým informovanie o tajnom fonde vo Výbore pre znovuzvolenie prezidenta s názvom CREEP. Z tohto fondu boli financované ilegálne akcie. Na základe nahromadených dôkazov zo strany týchto investigatívnych žurnalistov, bol v konečnom dôsledku Nixon obžalovaný z podplácania svedkov a zneužitia federálnych úradov. (Proukupek, online, 2016-05-10)

Aféra Watergate je všeobecne známa a do dejín sa zapísala ako príbeh dvoch novinárov Woodwarda a Bernsteina, ktorí bojovali s vládou a vtedajšieho prezidenta zrazili na kolená. Je potrebné myslieť aj na to, že za prípadom stáli aj iní reportéri, ktorí rovnako boli ocenení a veľkou mierou prispeli do sveta investigatívy. Woodward a Bernstein spolu s ďalšími šiestimi novinármi sa podpísali pod správu o vlúpaní. Fakty mali k dispozícii všetci, no ich dôsledná a systematická práca im zaručila úspech.

„S Bobom Woodwardom sme o nej (o afére Watergate) začali písať v lete 1972. Spolu s nami sa jej vtedy vo Washingtone venovalo asi 2000 reportérov. Po šiestich mesiacoch ich zostalo len štrnásť. A len šesť z týchto štrnástich malo od redakcií pokyn ísť hlbšie do problému.“ (Bernstein, 1992, s. 6)

Na afére Watergate môžeme ukázať tri základné podmienky pre úspešnú investigatívu:

1) Podpora vydavateľa je pre investigatívneho žurnalistu dôležitá.

V prípade Watergate, kde majiteľka a vydavateľka novín Washington Post, Katherine Grahamová zohrala významnú úlohu v celej kauze a v kľúčových bodoch rozhodovania oboch reportérov a rovnako aj samotné noviny podporila. Grahamová rozhodla o zverejnení informácií aj za cenu dôsledkov, ktoré by pre noviny neboli lichotivé. Zaradila sa medzi najvýznamnejších vydavateľov 20. storočia.

2) Podpora v spoločnosti a v politickom systéme je rovnako dôležitá, ako podpora vydavateľa.

Vo Watergate sa prejavila tradícia amerického politického systému. Jeho zastupiteľská moc, čiže Kongres, ktorý má nástroje pre kontrolu vlády a výkonnej moci. Senátny výbor na čele so senátorom Samom J. Erwinom sa nenechali ovplyvniť a odolali snahám zmariť vyšetrovanie.

3) Podpora výkonnej a súdnej moci je pre prípad vyšetovaný investigatívnym žurnalistom potrebná.

John Joseph Sirica, federálny sudca, ktorý prejednával občiansku žalobu Demokratickej strany proti mužom, ktorí boli obvinení so spáchania trestného činu vlámania sa. Sirica nepodľahol ani tlaku zo strany ministerstva spravodlivosti a FBI. Urobil pre to všetko, aby bol prípad objasnený. (Follrichová, 2011, s. 36)

2 PROFESIJNÁ ČINNOSŤ INVESTIGATÍVNEHO NOVINÁRA

Primárnym cieľom investigatívneho novinára je pátranie po pravde, získavanie informácií, ktoré bývajú často pred spoločnosťou z nejakého dôvodu utajované. Tie najväčšie prípady investigatívnych novinárov odhalili mnohé závažné trestné činy. Korupčné podvody, zločiny, politické škandály, ale aj nenápadné príbehy, v ktorých je ukrytý verejný záujem.

Investigatívny novinár sa usiluje odhaliť akúkoľvek nepravosť a porušovanie etických a spoločenských princípov. Aj v tých nenápadných príbehoch, rovnako ako vo veľkých kauzách, je potrebné zapojiť profesionalitu a dôkladnú investigatívnu prácu, s ktorou by mal správny a hlavne dobrý novinár narábať. Podľa reportéra STV Petra Jankú, investigatívny novinár je „*ako hacker, ktorý sa infiltruje do prostredia, v ktorom spozoruje nejaký problém*“, je to „*hlas svedomia*“. (Jankú, online, 2016-04-12)

Redaktor Nového Času Vladimír Donner používal metódu, ktorú sme v predchádzajúcej kapitole spomínali práve u amerického žurnalistu Güntera Wallraffa. Ide o tzv. zúčastnenú žurnalistiku, kedy sa žurnalista v preoblečení vydáva za niekoho iného a tak zisťuje informácie, alebo reakcie podozrivých ľudí.

Rozdiel medzi investigatívnym žurnalistom a obyčajným reportérom nachádzame v prenikaní otázok do väčšej hĺbky, kedy investigatívneho žurnalistu neuspokojujú štandardné otázky a odpovede. Je zameraný na otázky typu „Ako?“ a „Prečo?“. Je pre neho potrebné rozobrať otázku a odpoveď do najmenšieho detailu. (Follrichová, 2011, s. 34)

2.1 Profesionálne a osobnostné kvality investigatívneho novinára

Novinár by mal byť vyspelou osobnosťou, sebavedomou, s príslušnými dispozíciami a kompetenciami, pretože má príležitosť pôsobiť na publikum, a to nielen informáciami, ale aj jeho samotným postojom a názorom. Má príležitosť ovplyvňovať publikum vo vzťahu

k iným ľuďom, kultivovať jeho správanie, motivovať ho k pozitívnym činom a upozorňovať na dôležité ľudské hodnoty či ponúkať portréty skutočne významných ľudí. Pravda zostáva však taká, že sa to nie vždy tak deje. Tlak, ktorý vychádza hlavne z ekonomického hľadiska ženie médiá k honbe za publikom, bez ohľadu na možné psychické či etické škody.

Novinár, redaktor či moderátor prostredníctvom mediálneho produktu sprostredkúva informácie (informuje, zabáva, vyzýva, poučuje, pátra, vyhľadáva, spája atď.) smerom k recipientovi. Vzniká pomyselný dialóg medzi recipientom a médiom. Elena Hradiská, vo svojej knihe dáva do popredia práve schopnosť komunikovať v rebríčku sociálnych schopností novinára. Komunikáciu chápe ako *„proces výmeny informácií, ktoré sú podkladom pre ďalšie spracovanie, ako proces prebiehajúci v masmédiách (rozhovor) až po proces medzi komunikátorom a recipientom bez priamej spätnej väzby.“* (Hradiská, 1993, s. 72)

Proces komunikácie budúceho novinára sa odohráva na viacerých úrovniach samotnej výmeny informácií. Tie závisia od jej účastníkov, od komunikačného prostredia (škola, redakcia, respondent a i.) a od samotného procesu výmeny informácií. (Buček, 2013, s. 3)

Investigatívna žurnalistika má svoje zákonitosti, medzi ktoré patrí postupnosť procesu tvorby investigatívnej žurnalistiky: výber témy, formulovanie hypotézy, predbežné hodnotenie perspektívnosti témy.

Už z predchádzajúcich kapitol sme zistili, že investigatívna žurnalistika je najmä praktickým odvetvím. Teoretických prác k tejto téme nevzniklo mnoho. Novinári si vytvorili svoj vlastný postup práce, na ktorý má vplyv každodenná prax a práca v teréne. Jaroslav Kmenta, český investigatívny novinár, ktorý sa zaoberá najmä vnútropolitickými kauzami a odhaľovaním korupcie v ČR, sformuloval vlastné desatoro investigatívneho novinára. (Príloha č. 1)

Investigatívna žurnalistika preberá na seba mnohé riziká, ktoré sú podobné policajnému výkonu. Novinárska ochrana na rozdiel od tej policajnej, je stále nedostatočná. *„Kým policajt koná v prospech práv občanov a je riadený právnym usporiadaním krajiny,*

novinár nemá v tomto smere ochranu. Pridržiava sa novinárskych zásad etiky, ale nie je oslobodený od zákona na ochranu súkromia.“ (Koreňová, 2011, s. 35)

Investigatívny žurnalista počas svojej praxe naráža na rôzne prekážky, s ktorými sa musí patrične vysporiadať a zdolať. Počas vykonávania práce sa nejdenný novinár stretne so žalobou protistrany, ktorá bola v prípade spomenutá, či dokonca napadnutá. Medzi ďalšie prekážky, s ktorými sa žurnalista stretáva, zaraďujeme nedostatok času a financií, dokonca aj ohrozenie osobnej bezpečnosti a strach z pomsty. Asi najväčšou prekážkou napadajúceho novinára pri svojom povolání, je nezáujem o uverejnenie materiálu zo strany vydavateľa, alebo vlastníka média. Vtedy je už len na samotnom novinárovi, či riskne stratu zamestnania a materiál vydá pod vlastným médiom, alebo prejde ku konkurencii. Žurnalista by mal predchádzať chybám a mal by overovať spoľahlivosť informácií, jeho štylistický prejav by mal byť bezchybný a jazykové nepresnosti, či nebodaj urážlivé vyhlásenia, čo najmenšie. (Follrichová, 2011, s. 44)

Žurnalista môže predísť ohrozeniu osobnej bezpečnosti, ak dôležitú informáciu nebude utajovať, ale naopak informáciu posunie aj svojím spolupracovníkom. Zo zásady by nemal provokovať ľudí o ktorých píše. Rovnako by nemal nijak porušovať etický kódex a normy. Dôležitým bodom je najmä splnenie toho, čo sľúbil svojmu zdroju. Ak sa raz zaviazal mlčanlivosťou ohľadne zdrojov, mal by svoje slovo splniť. Ak už príde na ohrozenie bezpečnosti, v súvislosti s tým ohlásí skutok na políciu, je opatrný, neutrálny a adekvátne reaguje na danú situáciu.

2.2 Metodika investigatívnej práce žurnalistu

V predchádzajúcich kapitolách sme zistili, že investigatívna žurnalistika je náročná profesia, pri ktorej novinári nesú veľkú zodpovednosť. Či už ide o zodpovednosť voči samotnej spoločnosti, alebo zodpovednosť voči médiu v ktorom pracuje, tak je to v neposlednom rade aj zodpovednosť voči sebe samému. Je to zložitý proces, ukrývajúci v sebe okrem základných novinárskych postupov aj ďalšie metódy, prostredníctvom ktorých usiluje novinár dosiahnuť vyriešenie. Medzi tieto metódy môžeme zaradiť profesionálnu

znalosť zákonov (mediálnych), cit pre informáciu, tzv „spravodajský nos“, tvorba investigatívneho prejavu, samotný investigatívny proces a budovanie informačnej siete, bez ktorej by sa úspešný novinár nezaobišiel. V neposlednom rade nesmieme zabudnúť na osobnostné a profesijné kvality novinára.

2.2.1 Tvorba investigatívneho žurnalistického prejavu

Výstup novinára je výsledok jeho náročnej a zdĺhavej práce, ktorá si vyžaduje dodržiavanie postupov a zákonitostí. Pre lepšie pochopenie a objasnenie cyklu tvorby tohto prejavu Follrichová rozdelila novinársku činnosť do nasledujúcich etáp, ktorými novinár pri tvorbe procesu investigatívnej žurnalistiky prechádza: *„výber témy, formulovanie hypotézy, predbežné hodnotenie perspektívnosti témy, rozpracovanie plánu vyšetrovania, realizácia plánu vyšetrovania, systematizácia získaných informácií, generálne interview, napísanie textu, jeho montáž, právnická expertíza pred uverejnením, uverejnenie, archivovanie.“*

(Follrichová, 2011, s. 41)

Výber a prezentovanie témy

V prvom rade je dôležitý pre každého novinára správny výber témy, od ktorej sa budú vyvíjať všetky ostatné postupy. Každé vyšetrovanie začína ideou. Tá pochádza buď z oficiálnej informácie štátnych orgánov a ich funkcionárov, alebo oficiálnych a neoficiálnych dokumentov, ktoré novinár nejakým spôsobom získal. Taktiež dochádza k tomu, že novinári sú zásobovaní sťažnosťami čitateľov, ale aj z klebiet, z vlastného pozorovania a informácií od kolegov a iných masmédií. (Tamtiež, s. 41)

Formulovanie hypotézy

Ďalšou etapou je formulovanie hypotézy, ktorú musí novinár potvrdiť či vyvrátiť. Follrichová pokladá formulovanie hypotézy za najdôležitejší krok investigatívnej práce, pretože je dobrým návodom na smerovanie prípadu. Avšak hypotéza, ktorú novinár určí, nemusí byť definitívna, pretože v procese tvorby môže prísť k rozširovaniu alebo štiepeniu.

Predbežné hodnotenie perspektívnosti témy

Ešte skôr ako budeme pokračovať v práci, je dôležité vyhodnotenie a prehodnotenie svojho investigatívneho vyšetrovania. Je potrebné si odpovedať na otázky: „*či je správne zvolená téma, ktorá má spoločenskú hodnotu a či je hodná vynaloženého času a úsilia.*“ (Tamtiež, s. 42) Vopred si spísať otázky, na ktoré budeme potrebovať odpovede. Pri tomto spísaní si ihneď položíme otázku, či získavanie potrebných odpovedí bude možné a ich získavanie bude zákonné, pretože je potrebné hneď na začiatku zvážiť právne dôsledky a bezpečnosť.

Andrej Školka, výskumný pracovník a koordinátor výskumného tímu Školy komunikácie a médií v publikácii hovorí, že zistenie potencionálneho prípadu by malo prísť na základe intuície, ale i kombinácii skúseností a vedomostí. Podľa neho by si mal dať novinár tieto základné otázky: „*O čom to je? Prečo by to niekto čítal? Koho sa to týka priamo a nepriamo? Kedy mám dosť informácií? Čím začnem článok? Ako to napíšem?*“ (Školka, 2001, s. 81) Ak sa zdá vyšetrovanie efektívne, novinár sa začne pokúšať preniknúť hlbšie do prípadu, začína získavať svedectvá a hľadá niečo nečakané. Kľúčové interview posunie prípad do východiskovej podoby.

Tvorba textu

Ak má novinár za sebou kľúčové interview a v rukách vytvorený príbeh s podloženými faktami, nastáva čas pre novinársky prejav. Follrichová v publikácii hovorí o tom že „*prejav je uverejnený v závislosti od spôsobu vyšetrovania.*“ (Follrichová, 2011, s. 4) Rozlišuje monocyklické vyšetrovania, kedy novinár zhromaždí všetky informácie a zverejní svoj novinársky prejav jednorázovo alebo na pokračovanie. (Tamtiež, s. 4) Vytvorenie detektívneho sujetu, je tak isto jednou z metód budovania investigatívneho prejavu. Novinár takýmto spôsobom umožňuje čitateľovi vniknúť do deja. Čitateľ má pocit, že absolvoval cestu hľadania sám. Existujú dve metódy, ktoré si môže novinár zvoliť. Metóda mozaiky alebo panorámy. Z toho vyplýva, že novinár má na výber rôzne verzie udalostí, kde môže informácie klásť vedľa seba tak, aby bol čitateľ tzv. spoluúčastníkom na myslení samotného novinára. Ilustrácie a fotografie zohrávajú v prejave veľkú úlohu, krásne doplnia a dovysvetľujú. Tu musí byť novinár opatrný, kvôli neprimeranému zásahu do súkromia osoby

alebo osôb na fotografii. Posledným krokom je samotná archivácia prejavu, spolu s úschovou všetkých materiálov, ktoré boli potrebné na vznik samotného prejavu.

2.2.2 Získavanie informačných zdrojov

Aby novinár mohol vybranú tému, o ktorej vie, že bude spoločensky zaujímavá spracovať, bude potrebovať na jej zrealizovanie potrebné informácie. Je potrebné vykonať kvalitnú novinársku rešerš, ktorá sa skladá zo zisťovania a zhromažďovania materiálov a dôkazov. Russ – Mohl a Bakičová, nemecko – česká dvojica autorov, definuje investigatívnu rešeršnú činnosť, ako sled nasledujúcich slovies: „*pátrať, zisťovať, skúmať a dokumentovať. [...] Rešerš je vyhľadávanie, overovanie údajov, faktov a informácií.*“ (Russ-Mohl, a iní, 2005, s. 109) Novinár potrebuje poprieť alebo vyvrátiť nadobudnuté dôkazy. Bartošek jasne zdôrazňuje fakt, že samotné rešerše nezaistujú pravdivosť informácií a je teda „*[...] na žurnalistovej kompetencii určiť, aká dôveryhodná rešeršná informácia je.*“ (Bartošek, 2002, s. 40) Preto je dôležité samotné informácie overovať minimálne u dvoch na sebe nezávislých zdrojov, aby sa potvrdila pravdivosť daných informácií, s ktorými potom môže novinár ďalej pracovať.

Tomáš Lemešani, slovenský investigatívny novinár, ktorý má za sebou prácu v mnohých významných denníkov ako napr. MF Dnes, Hospodárske noviny, získava najčastejšie informácie z oficiálnych zdrojov, ale ako sám priznáva, stavajú témy aj na dokumentoch, ktoré oficiálne zdroje nemajú. Pri práci s anonymnými zdrojmi je potrebné dávať pozor na stranu sporu a hlavne si uvedomiť, že jedna strana sa snaží očierniť druhú. „*Stáva sa to aj pri spravodajských hrách. Tajné služby niekedy podsúvajú informácie, ktoré síce sú pravdivé, no pri jednostrannej interpretácii cielene poškodzujú nejakú protistranu. Je preto dôležité premýšľať aj nad dôsledkami, ktoré článok vyvolá a zvážiť, či to za publikovanie stojí.*“ (Lemešani, Príloha B)

Na vykonávanie rešerše existujú aj špecializované agentúry. Ruß – Mohl a Bakičová uvádzajú zvláštny typ rešerše, s ktorou sa môžeme stretnúť. Ide o takzvanú „undercover

rešer“ teda o skrytú recenziu. Novinár pri zisťovaní skrýva svoju identitu a vydáva sa za niekoho iného. (Ruß – Bakičová 200: 116).

Informačné zdroje môžu byť posudzované podľa viacerých hľadísk. Sokolová rozlišuje podľa poskytovateľa informácie zdroje:

- 1) Personálne – informáciu poskytuje konkrétna osoba alebo osoby.
- 2) Inštitucionálne – informačným zdrojom sú inštitúcie, organizácie, úrady či politické strany.
- 3) Mediálne – informáciu poskytujú televízne, rozhlasové stanice a internetové stránky.

(Sokolová, 2011, s. 24)

Napriek tomu, že investigatívna žurnalistika je často postavená práve na utajených tipoch, novinár by mal redukovať zverejňovanie informácií, označených v novinárskom výstupe rôznymi variáciami frázy „podľa našich zdrojov“. V opačnom prípade klesá dôveryhodnosť správy a pri zverejnení nepravdivej informácie, recipienti zostanú voči redakčným „dôverným zdrojom“ natrvalo skeptickí.

Zdroje informácií sa podľa autorov a právnikov v publikácii Investigatívna žurnalistika delia na:

- 1) Formalizovaný proces získavania informácií na základe zákona o slobodnom prístupe k informáciám** – je zákonom dané, že obce, právnické alebo fyzické osoby z verejnej správy sú povinné poskytnúť informácie. Žiadosti je možné podať ústne, písomne, telefonicky, faxom, elektronicky alebo iným technickým spôsobom. Žiadosti nie je potrebné zdôvodňovať a lehota na vybavenie je v zásade 10 dní. Proti rozhodnutiu o neprístupnosti informácií je možné sa odvolať.
- 2) Neformalizovaný postup získavania informácií so súhlasom dotknutej osoby** – jedná sa o rozhovor s osobou, ktorá vopred súhlasila so spracovaním informácií, ktoré môžu byť zachytené na telefón, či diktafón.

- 3) **Neformalizovaný postup získavania informácií bez súhlasu dotknutej osoby** – získavanie informácií sa uskutočňuje nahrávaním so skrytým mikrofónom, alebo kamerou. (Pasti, a iní, 2004, s. 22)

2.2.3 Interview ako základ overovania informácií

Investigatívny žurnalista získava mnohé informácie zo základných a sprístupnených zdrojov (dokumenty, databázy, publikácie). No mnohé dôležité informácie má zo sekundárnych zdrojov, ktoré nadobudol priamym kontaktom s verejnosťou. Z tohoto dôvodu považujeme v procese tvorby investigatívneho prejavu za kľúčovú zložku práve interview. Autori Manuálu investigatívnej žurnalistiky upresňujú rozdiely v investigatívnom interview a dávajú rady pri jeho tvorbe.

Odlišné načasovanie

V prvom rade ide o správne načasovanie rozhovoru. Ak sa rozhodne novinár urýchliť rozhovor a naplánuje ho skôr ako by mal, potom je v riziku, že nebude mať zaistené potrebné informácie k lepšiemu oboznámeniu a prešetroeniu. V opačnom prípade dochádza k tomu, že respondent má dostatok času na prípravu právnych klučiek a správnych diplomatických odpovedí. Načasovanie je akousi skúškou každého novinára pracujúceho na prípade.

Odlišný kontext

Samotným cieľom investigatívnej žurnalistiky je demonštrovať utajované fakty. Preto si je novinár vedomý opatrnosti, s ktorou musí viesť rozhovor, pretože sa môže ľahko stať, že respondent, v rámci ochránenia seba samého, rozhovor odmietne. Autori ďalej zdôrazňujú výber lokality vhodnej na rozhovor. Verejné miesto ako napríklad kaviareň, vyvoláva u respondenta pocit ohrozenia. Pociť ohrozenia na strane novinára prichádza, ak lokalitu vyberie respondent a jedná sa naopak o miesto súkromné.

Odlišná stratégia

Pri interview je mnoho stratégií, ktoré novinári využívajú. Autori Manuálu uvádzajú tri, ktoré sú podľa ich názoru najfrekvencovanejšie. Pri neformálnom, zisťovacím rozhovore

je stratégia otázok jednoduchá a pri takomto type rozhovoru sa otázky nemajú kde rozrastať, sú v jednoduchej rovine a rovnakej intenzite. Portrétny

rozhovor je však iný, začína sa s jednoduchými otázkami, kde zisťuje kto je náš respondent – jednoducho povedané zisťuje fakty a postupne prechádzame na otázky, kde sa vyžaduje názor respondenta – „Aký máte postoj k....?“ Zaujímavá stratégia je pri špecifickom interview, kedy sa používa stratégia opačná. Takáto konštrukcia rozhovoru je tzv. lieviková. Novinár postupuje rafinovane, a to od všeobecných otázok k ťažším, až po kľúčové, kedy stačí jednoduchá odpoveď „Áno, nie“ na potvrdenie novinárovej hypotézy. Načasovanie kľúčových otázok na koniec rozhovoru je logické, pretože často práve u týchto typov rozhovor skončí.

Odlišné techniky dotazovania

Ak má novinár nazhromažďované dôkazy, načrtnutý príbeh a je presvedčený o vine dotazovaného subjektu, je potrebné zrekapitulovať, čo subjekt (osoba, inštitúcia) urobil, či neurobil a vzniesť podloženú obžalobu. Novinár by mal byť schopný prezentovať usvedčujúce informácie, materiály, ako napríklad: „Dňa toho a toho ste boli videní pánom XY, ktorý nám poskytol tieto fotografie...“ Ak novinár nemá usvedčujúce fakty, subjekt sa priamej odpovedi vyhne, zamietne ju alebo ako to v našej politickej scéne býva časté, bude opakovaná fráza: „Bez komentára.“

Medzi ďalšie techniky dotazovanie patrí v praxi aj tzv. nepriateľské dotazovanie, kedy rozhovor nenesie agresívne správanie novinára. Novinár zaplavuje respondenta otázkami a čaká na odpoveď, dá sa povedať, že novinár sa pýta pokiaľ nedostane odpoveď, na ktorú čaká. (Investigative journalism manual, online, 2016-04-12)

Interview patrí do základných metód novinárov, na získavanie informácií. Rozhovory slúžia na zhromaždenie materiálov, dôkazov, ale aj na overenie hypotéz, či na vyšetrovanie a objasnenie skutočností. Novinárska taktnosť a nepísané dohody hovoria, že novinár môže použiť všetky získané informácie z rozhovoru, ak ide o záznam. Mimo záznam, môže novinár informáciu použiť len do takej miery, aby neprišlo k identifikovaniu zdroja informácie a v poslednom prípade, kedy zákulisné poskytnutie informácie môže použiť, len ako doplnkovú informáciu na lepšie pochopenie kontextu. (Investigative journalism manual,

online, 2016-04-12)

Ochrana anonymity zdroja je zakotvená aj v slovenskej legislatíve, preto je dôležité dbať na zachovanie dohody novinára a zdroja o anonymite pri zverejňovaní informácií. Nerešpektovanie týchto zásad novinár riskuje svoju povesť a dôveryhodnosť celého média, pre ktoré pracuje.

3 LEGISLATÍVNE PODMIENKY INVESTIGATÍVNEJ ŽURNALISTIKY

Elementárnym predpokladom vykonávania novinárskej práce je sloboda prejavu a právo na informácie. Sloboda prejavu ako taká, je jedna zo základných slobôd človeka. Človek ako jednotlivec má právo na vlastný názor, ktorý môže slobodne prezentovať ľubovoľným spôsobom. „*Slobodná výmena myšlienok a názorov je jedným z najcennejších práv človeka: každý občan môže preto slobodne hovoriť, písať, tlačiť, tým nie je dotknutá jeho zodpovednosť za zneužitie tejto slobody v prípadoch stanovených zákonom.*“ (Deklarácia práv človeka a občana z roku 1789, Príloha F)

Toto právo by však nemalo nijak ohroziť, či inak poškodiť iných ľudí. Prejav v spoločnosti by mal byť slušný, bez vulgarizmov, nemal by nikoho pohoršovať, ani zastrašovať. Pod verejným prejavom sa nerozumie len prejav na verejnosti, ale radíme tam aj gestá, konanie, kresby, karikatúry, dotyk a vyjadrenie sa v novinách či v inom médiu.

V našej spoločnosti však nie je dôležitá len samotná sloboda prejavu, ale aj sloboda po prejave. Nie je postačujúce, aby mal občan právo vyjadriť vlastné myšlienky a názory – právo musí vytvoriť také prostriedky, aby osoba, ktorá svoj názor vyjadruje, nebola nijako sankciovaná a právne či policajne stíhaná. Spomenieme nedávnu udalosť, ktorá sa odohrala pred pár týždňami v Prahe, kedy sa dostalo veľkej kritiky policajtom, ktorí navštívili pražskú FAMU a žiadali o zvesenie tibetskej vlajky. Policajný prezident Tuhý sa spätne za policajný čin ospravedlnil vedeniu školy a označil takéto správanie za „nevhodné a nadbytočné“. Na českej politickej scéne sa preberá incident, pri ktorom policajti pri návšteve čínskeho prezidenta nedovolili vstup na Hradčanské námestie, kde sa mala uskutočniť plánovaná demonštrácia na podporu Tibetu. Česká polícia tento čin overuje a vyhodnocuje.

Právo na informácie je právom, bez ktorého nie je existencia skutočného demokratického štátu možná, pretože občanom dovoľuje vytvoriť si názor o správaní sa verejných činiteľov, o činnosti úradov a stave spoločnosti či štátu vôbec. Wilfling vo svojej publikácii Výklad k zákonu o slobodnom prístupe k informáciám nazýva informácie

„kyslíkom demokracie“, pretože pre občanov štátu je podmienka prístupu k informáciám nevyhnutná. Bez týchto informácií by rozhodovanie vo voľbách strácalo zmysel. *„Len informovaní občania môžu skutočne rozhodovať a kontrolovať verejnú moc alebo používanie verejných financií.“* (Wilfling, a iní, 2006, s. 8)

3.1 Sloboda prejavu a právo na informácie v slovenskej investigative

Sloboda prejavu je zakotvená v Ústave SR a v medzinárodných dohovoroch o ľudských právach. Podľa článku 26. má každý právo vyjadrovať svoje názory. Sloboda prejavu a tlače na medzinárodnej úrovni je definovaná Dohovorom o ochrane ľudských slobôd, ktorý bol prijatý Radou Európy v roku 1950 a Medzinárodný pakt občianskych a politických práv. Ten bol prijatý v roku 1966 Valným zhromaždením OSN. Podľa ústavy štátu SR majú medzinárodné zmluvy o ľudských právach a slobôd, prednosť pred zákonmi SR. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd má síce prednosť pred zákonmi, no pred ústavou nie.

„Každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu. Toto právo nepripúšťa, aby niekto trpel vinu pre svoje presvedčenie a zahŕňa právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky akýmikoľvek prostriedkami a bez ohľadu na hranice.“ (Všeobecná deklarácia ľudských práv a slobôd, čl. 19)

Právo na informácie patrí taktiež k základným právam občanov a pomocou tohoto práva môžu občania sledovať činnosť politických rozhodnutí, hospodárenie majetkom štátu a obce či verejných osôb. Majú právo k získaniu potrebných informácií o akejkoľvek udalosti či skutočnosti. Toto právo považujeme za základnú požiadavku k výkonu dobrej investigatívnej práce žurnalistu.

Právo na získavanie informácií v slovenskej legislatíve upravujú viaceré právne normy:

Zákon o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve, Zákon č. 167/2008 Z.z. (ďalej Tlačový zákon)

Tento zákon upravuje a vymedzuje práva a povinnosti vydavateľa periodickej tlače a práva a povinnosti tlačovej agentúry pri získavaní informácií a ich šírení. Zákon práva na informácie znie: „*Orgány verejnej moci, nimi zriadené rozpočtové organizácie a príspevkové organizácie a právnické osoby zriadené zákonom sú povinné na základe rovnosti poskytovať vydavateľovi periodickej tlače a tlačovej agentúre informácie o svojej činnosti na pravdivé, včasné a všestranné informovanie verejnosti; tým nie sú dotknuté ustanovenia podľa osobitného predpisu.*“ (Z. č. 167/2008 Z.z., §3)

Zákon o slobode informácií, Zákon č. 211/2000 Z. z._(ďalej len „zákon o slobode informácií“) Zákon upravuje podmienky, postup a rozsah slobodného prístupu k informáciám a rovnako ako Tlačový zákon vymedzuje niektoré pojmy a vymedzuje povinné osoby, ktoré majú povinnosť sprístupňovať informácie verejnosti, pretože všetky fyzické i právnické osoby majú právo na informácie. Tieto informácie sú sprístupnené bez preukázania právneho či iného dôvodu a záujmu. To sa týka nielen občanov Slovenskej republiky, ale aj cudzích štátnych príslušníkov.

Sprístupnenie na základe žiadosti žiadateľov a aktívne zverejňovanie informácií, patria k hlavnému stavebnému kameňu investigatívnej žurnalistiky. Zákon o slobode informácií je postavený na jednoduchom princípe „čo nie je tajné, je verejné“. (Wilfling, a iní, 2006, s. 17)

Nachádzame aj výnimky, kedy môžu byť zverejnené aj také informácie, ktoré by boli inak neprístupné. Ide o tzv. princíp prevažujúceho verejného záujmu, kedy princíp, vyplývajúci z Ústavy SR, (čl. 26., ods. 4), hovorí o možnosti obmedziť právo na informácie, ak ide o ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosti štátu, ochranu verejného zdravia či mravnosti. Zákon o slobode informácií vymedzuje nasledujúce výnimky, kedy môžu byť informácie zverejnené.

- 1) Výnimku z ochrany osobných údajov – (§9 ods. 3) /nemožnosť uplatnenia ochrany osobných údajov, napr. pri platoch, alebo odmenách volených funkcionárov, alebo vedúcich zamestnancov verejnej správy.

- 2) Výnimku z ochrany obchodného tajomstva (§10 ods. 2) /nemožnosť uplatnenia ochrany obchodného tajomstva, napr. pri informáciách týkajúcich sa používania verejných financií, alebo nakladania s majetkom štátu, či majetkom obce.
- 3) Výnimku z ochrany informácií poskytnutých povinnej osobe inou osobou bez právnej povinnosti (§11 ods. 2)/ nemožnosť uplatnenia tejto výnimky zo sprístupnenia informácií, napr. v prípade informácií týkajúcich sa použitia verejných prostriedkov.

(Wilfling, a iní, 2006, s. 16)

Princíp prevažujúceho verejného záujmu je pre novinára častokrát ťažko dokázateľný a získavanie potrebných informácií je niekedy takmer nemožné, častokrát na žiadosti o sprístupnenie informácií dostávajú novinári zamietacie odpovede s formulkou „tajné“.

3.1.1 Obmedzenia slobody prejavu

Sloboda prejavu je základným právom investigatívneho novinára pri naplňaní vytýčených cieľov. Obmedzenie slobody prejavu musí byť podľa ústavy definované zákonom, pretože ani sloboda nie je absolútna a bez obmedzení.

„Sloboda spočíva v možnosti konať to, čo neškodí inému: preto výkon prirodzených práv každého človeka má hranice tam, kde začína právo ostatných členov spoločnosti užívať svoje vlastné práva. Tieto hranice možno stanoviť len zákonom.“ (Deklarácia práv človeka a občana 1789)

Ústava SR garantuje práva, ktoré sa môžu dostať do priameho konfliktu so slobodou prejavu. Sloboda prejavu sa obmedzuje najmä v súvislosti s tretími osobami. Jedná sa hlavne o zabránenie narušeniu osobnej slobody, porušenie dôstojnosti, cti či mena. Naša sloboda končí v momente, kedy začína právo druhého, preto sloboda prejavu nemôže byť zneužitá. Človek je tvor sociálny, chráni si svoje súkromie, buduje si kariéru a dobré meno. Záleží mu na názoroch druhých a ako ho vníma spoločnosť, teda ak mu do jeho hodnôt niekto zasiahne,

bude sa brániť a pociťovať ako ujmu. „*Negatívne informácie, aj keď sú nepravdivé, môžu znížiť vážnosť osoby v spoločnosti, autoritu na pracovisku, narušajú priateľstvá i rodinné vzťahy. Rovnako aj pravdivé informácie z intímnej sféry človeka môžu poškodiť danú osobu.*“ (Kolková, a iní, 2000, s. 8)

V Slovenskej republike ochranu tretích osôb, ktorá súvisí s investigatívnou žurnalistikou a to najmä so zverejníím nepravdivej či skreslenej informácie, definuje Ochrana podľa Tlačového zákona a Zákona o vysielaní a retransmisii, občianskoprávna ochrana a trestnoprávna ochrana. Hranicu súkromia upravujú aj medzinárodné dokumenty Deklarácia o masmédiách a ľudských právach a Deklarácia o slobode politickej diskusie v médiách. Z týchto medzinárodných dokumentov vyplýva, aké sú hranice ich súkromia a kedy sa môže do týchto hraníc zasiahnuť. Ak sú informácie o súkromí politika spojené s jeho súčasnou alebo minulou verejnou činnosťou, možno do ich súkromia zasiahnuť. Informovať sa môže aj v prípade priameho verejného záujmu (odhalovanie politických kauz), pri pohybe v oblasti zúženej súkromnej sféry sa však musí brať ohľad na zabránenie ujmy tretích osôb. (Pasti, a iní, 2004, s. 37)

3.2 Novinárska etika

Zásada pravdivosti a overovania faktov nebola vždy súčasťou povolania novinárov. Boli časy, kedy redaktormi boli kníhtlačiari a reportérmi tí, čo cestovali. Správy z ďalekých krajín boli zmeskou pravdivých informácií s dávkou fantázie. Novinárska etika nevznikla súčasne so vznikom žurnalistiky. Jej etická potreba sa ukázala až časom. S nárastom nákladov novín sa noviny dostávali k čoraz väčšiemu počtu ľudí, a tým sa zvyšovala moc žurnalistiky. Tento fakt ovplyvňoval ľudské myslenie. Prvé etické princípy pochádzajú z 19. storočia a sformuloval ich Charles A. Dana, majiteľ The New York Sun. (Krútko, 2013, s. 247)

Novinár by si pri svojej profesii nemal spoliehať na subjektívny pocit a primýšľať si informácie, ktoré nemá overené. Novinár často dochádza do situácie, kedy sa musí spoliehať

na neverejné informácie, prípadne informácie, ktoré nikto nechce verejne potvrdiť. Bez nich novinár nevie podať svedectvo o trestnej činnosti. Používanie informácií, ktoré nie sú verejne potvrdené, nesú aj svoje riziká. Tým hlavným rizikom je otázka, či informácie poskytnuté naozaj vykresľujú skutočnosť, alebo len domnienku, prípadne zámernú nepravdu zdroja pre žurnalistu. Pri rozhovoroch je dobré, keď sú pravidlá ohľadom publikovania (autorizácia) stanovené dopredu, pretože zdroje informácií sa často snažia zneužiť novinárov na svoje ciele. Niekedy lukratívnymi informáciami pod podmienkou utajenia zdroja, niekedy aj vecnými odmenami. Novinári by sa mali takýchto obchodov vystríhať, prípadne ich objasniť vo svojich článkoch. (Šípoš, 2004, s. 70)

Etika nie je príveskom žurnalistiky, ale je a musí byť neoddeliteľnou súčasťou výbavy novinára. Novinár musí ovládať schopnosť pochopiť podstatu problematiky o ktorej podáva správu, zručnosť bezchybne formulovať, ale aj ovládať počítačovú zručnosť a zručnosť mikrofóna. Dôležitá je pre neho aj schopnosť pracovať pod časovým tlakom. (Krútka, 2013, s. 247) Na margo etiky budeme citovať Krútku, ktorá hovorí, že: *„V digitálnom veku ju novinári potrebujú viac ako kedykoľvek predtým. Pretože vstupuje do všetkých častí žurnalistiky, má byť nielen samostatným predmetom, ale aj integrálnou súčasťou predmetov ostatných.“* (Tamtiež, s. 252)

3.2.1 Investigatíva a etický kódex

Hlavným poslaním novinára je prínos pravdivých informácií, no ale aj čestnosť, rešpektovanie práva iných na slobodu prejavu, rešpektovanie ľudskej dôstojnosti, zodpovednosť za skutky a ich dôsledky a služba verejnému záujmu. Slovenský syndikát novinárov zostavil systém požiadaviek a pravidiel, tzv. Etický kódex novinára, ktorý definuje prvoradé novinárske hodnoty, ktorými by sa mal novinár riadiť. Ďalej upravuje spracovanie a overovanie informácií, prístup novinára k informačným zdrojom, verejnosti, ale i k ostatným kolegom. (Etický kódex novinára, 2010, Príloha H)

Etický kódex novinára je všeobecne prijímaný ako profesijná a morálna norma redakcií na Slovensku. Etické princípy prijímajú a kontrolujú sami novinári, teda i to, že podľa

Etického kódexu Medzinárodného fóra novinárov (MFN) „[...] novinár v profesijných záležitostiach uznáva iba jurisdikciu svojich kolegov, výnimkou akéhokoľvek zásahu zo strany vlády či kohokoľvek iného.“

Použitie mimoriadnych prostriedkov pri získavaní informácií nebolo v prvom etickom kódexe Slovenského syndikátu novinárov (SSN) z roku 1990 upravené, avšak jeho potrebnosť tu bola. Krútka uvádza ako príklad sťažnosť na použitie falošnej identity a skrytej kamery, v ktorej tlačová rada 23. októbra 2007 rozhodla v prospech redaktorky. Odôvodnila to podľa vtedy platného kódexu tak, že novinár, ktorý nemá súhlas osoby, nesmie písať tak, aby tým zasahoval do jej súkromia. Nesmie nijak uraziť a znevažovať jej dobré meno, ak sama osoba nekoná protizákonne a nevzbudzuje žiadne pohoršenie. Tlačová rada prišla k záveru, že konanie navrhovateľa, ktorý reagoval na inzerát o vynosení dieťaťa, nie je v súlade s uznávanou morálkou spoločnosti a dochádza k riziku pohoršenia spoločnosti. V dôsledku čoho navrhovateľ nepoužíva etickú ochranu proti zásahu do jeho súkromia, ku ktorému prišlo odvysielaním reportáže odporkyne. (Krútka, 2013, s. 247)

Nový etický kódex hovorí o mimoriadnych prostriedkoch novinárskej práce. Ide o utajené spôsoby nahromažďovania informácií so skrytou kamerou či mikrofónom, používanie utajených a dôverných zdrojov, zverejňovanie neoverených faktov, ako aj zverejnenie faktov zo súkromného života osôb verejne nečinných. K ochrane súkromia dochádza len vtedy, ak použitie smeruje k naplneniu významného a vážneho verejného záujmu a tento záujem nie je možné uskutočniť iným spôsobom. Využívanie mimoriadnych prostriedkov novinárskej práce musí byť odsúhlasené na najvyššej úrovni redakčného riadenia. (Tamtiež, s. 247)

Zároveň sa definuje verejný záujem, ktorý prináša významný prospech všetkým alebo mnohým občanom, a to hlavne v prípadoch ako „zabránenie zneužívaniu verejnej moci, fungovanie politického systému a spoločenských inštitúcií, ochrana života, zdravia, bezpečnosti a majetku občanov či ochrana morálky a základných spoločenských hodnôt.“ (Tamtiež, s. 247)

Je rozdiel v chápaní medzi etickými princípmi a zákonom. Ak nie je porušený zákon, etické pravidlá ako súčasť profesionality môžu byť porušené a môžu taktiež spôsobiť škody morálne. Existuje aj opačný prípad, kedy etika porušená nie je a zákon porušený naopak je. Krútka spomína prípad, kedy sa moderátorka v relácii pod falošnou identitou podujala vynosiť dieťa pre pána, čo sa na ňu neskôr sťažoval. Išlo o podozrenie s obchodovaním s deťmi. Tento fakt sa ale nedokázal, aj keď redakcia spolupracovala s políciou. V súdnom procese proti Slovenskej televízii sťažovateľ uspel a pochopiteľne žiadal revíziu rozhodnutia tlačovej rady, avšak rada k tomu nevidela dôvod. (Tamtiež, s. 250)

3.2.2 Etická samoregulácia

Tlačová rada Slovenskej republiky (ďalej už iba TR SR) je výkonným orgánom Asociácie na ochranu novinárskej etiky v oblasti etickej samoregulácie novinárov. Tá na jednej strane podporuje práva verejnosti na pravdivé informácie a dohliada na dodržiavanie etických zásad novinárskej práce a zároveň na dodržiavanie slobody tlače a voľného prístupu k informáciám. (Tlačová rada SR, 2013) V samotnej etickej samoregulácii sa hovorí, že záväzok riadiť sa rozhodnutiami TR SR je dobrovoľný. Práve ona prijíma rozhodnutia a stanoviská týkajúce sa porušenia Kódexu etiky novinára, ale i porušenia slobody tlače. Sankcie TR SR majú na rozdiel od iných zákonov formu morálneho odstúdenia a teda upozornenia, znepokojenia, pokarhania či vylúčenia zo združenia novinárov.

Novinár, ktorý sa dopustil etického priestupku, sám rozhoduje o tom, či zodpovednosť za porušenie etiky príjme, alebo svoje konanie neospravedlní. Napriek tomu, že k etickému kódexu ako i k záväzku riadiť sa rozhodnutiami TR SR pristúpila väčšina slovenských médií, dochádza v rámci nášho mediálneho prostredia k početným priestupkom novinárskej etiky. Vychádzajúc zo sťažností na porušenie novinárskej etiky, zverejnených slovenskou tlačovou radou, bol zaznamenaný takmer polovičný počet rozhodnutí o porušení kódexu. Z výročnej správy TR SR, ktoré v roku 2014 rada vyslovila deväť sťažností. Rada vyslovila upozornenie na jednu sťažnosť, na dve sťažnosti vyslovila pokarhanie, štyrom vyslovila pokarhanie a dve sťažnosti usúdila ako neporušenie Etického kódexu novinára.

Tabuľka 1: Rozhodnutia, ktoré TR SR v kalendárnom roku 2014 vyslovila

Počet sťažností, ktoré TR SR v roku 2014 preverila	9
TR SR vyslovila upozornenie	1
TR SR vyslovila pokarhanie	2
TR SR vyslovila znepokojenie	4
TR SR usúdila, že nebol porušený Etický kódex novinára	2

Zdroj: Výročná správa TR SR 2014

Zo všetkých sťažností, ktoré TR SR v roku 2014 dostala, sa netýkala sťažností 3. bodu z § 1 (Úvodné ustanovenia) štatútu Rady hovoriaceho o jednom z predmetov jej činnosti: *„Dohliadanie na dodržiavanie slobody tlače a voľného prístupu k zdrojom informácií.“* (Výročná správa TR SR 2014)

Všetky riešené návrhy sa týkali problematiky podpory a ochrany práv verejnosti na pravdivé, overené a odborne podložené informácie a dozeranie na dodržiavanie etických zásad novinárskej profesie a posudzovania sťažností na porušovanie týchto zásad.

Ďalšou dôležitou inštitúciou, ktorá dohliada na porušovanie etiky audiovizuálnych médií je Rada pre vysielanie a retransmisiu. *„Poslaním rady je presadzovať záujmy verejnosti pri uplatňovaní práva na informácie, slobody prejavu a práva na prístup ku kultúrnym hodnotám a vzdelaniu a vykonávať štátnu reguláciu v oblasti vysielania, retransmisie a poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie.“* (Rada pre vysielanie a retransmisiu, 2013) Zároveň však dbá o uchovávanie plurality informácií v spravodajstve, dbá o to aby vysielatelia vysielali na základe zákona.

Dodržiavanie etických noriem, ktoré sú ustanovené novinárskym kódexom a ku ktorému sa novinár dobrovoľne zaviazal, predchádza akýsi vnútorný rozhodovací proces. Ak správne novinár pochopí a precíti etické princípy, dokáže tým predísť opätovnému porušovaniu etiky. V prvom rade pri investigatívnej žurnalistike, ktorej témy môžu vážne

ovplyvniť spoločnosť i jednotlivca, novinár potrebuje dobre prehodnotiť všetky následky. Etická samoregulácia a vnútorné etické rozhodovanie sú prvotné požiadavky k vykonávaniu práce investigatívneho novinára. Novinárske poslanie je možné naplniť až po osvojení týchto noriem, vtedy je ochránená spoločnosť bez toho, aby novinárska výsada bolo nejak porušená či zneužitá.

4 INVESTIGATÍVNA TVORBA V SLOVENSKOM MEDIÁLNO M PROSTREDÍ

Slovenská investigatívna tvorba začala svoje pôsobenie súčasne so vznikom samostatnej Slovenskej republiky. Pred vznikom bola žurnalistika v kritickom stave a komentovať politickú situáciu bolo nemožné. V roku 1992, kedy bola prijatá Ústava SR, bola taktiež garantovaná aj sloboda tlače. Tá je základnou podmienkou budovania investigatívnych novinárskych pravidiel. Prirodzene sa aj investigatívna žurnalistika mení a vyvíja spolu s dobou a technológiami, ktoré k jej službe využívame. Z politického, ekonomického a spoločenského hľadiska je budovanie investigatívy náročný postup, pretože práve tieto hľadiská sú primárnym predpokladom v realizácii investigatívy, a ktoré zreteľne tvoria jej charakter,

Názory na investigatívnu žurnalistiku na Slovensku sú rôzne. Vladimír Bačišin, ktorého mnohí nazývajú veteránom investigatívnej žurnalistiky, v jednom rozhovorov povedal, že: *„Na Slovensku vzhľadom na množstvo tlmočených názorov a výrokov v médiách a manipuláciu médií zo strany konkurencie, takmer nemôžeme hovoriť o žurnalistike, ale máme tu skôr pisárov.“* (Školkay, online, 2016-04-10) V ďalšom rozhovore dodáva, že slovenské médiá sú priestorom pre administratívnu komunikáciu, kedy strana vymyslí tézu, následne ju povie, novinár nahrá a potom prepíše. Médiá podľa Bačišina prepisujú výroky politkov. (Školkay, online, 2016-04-10)

Podľa Školkaya, mediálneho analytika sa česká investigatívna žurnalistika, ale aj maďarská súkromná považujú za pozitívny vzor v investigatíve. *„Nedostatok investigatívnych správ v médiách nesúvisí s tým, žeby na Slovensku bolo vo verejných záležitostiach všetko v poriadku. Skôr opak je pravdou. Problém nie je ani v nedostatku odvážnych a schopných reportérov. Hlavný problém nedostatku investigatívnych správ na Slovensku je v malej morálnej a právnej podpore nadriadených, a aj tam, kde je, tak potom negatívne pôsobí nedostatok času na dlhšie hľadanie podkladov a súvislostí“* (Školkay, online, 2016-04-10)

Ďalej dodáva, že morálna podpora v tomto prípade nestačí, ale musí sa hlavne prejavíť vo vytvorení podmienok. (Tamtiež)

4.1 Obmedzenia a problémy investigatívnej žurnalistiky

Špecifické ekonomické problémy ovplyvňujú existenciu televíznej investigatívy a podpisujú sa aj pod komplexnú realizáciu investigatívnej tvorby. Slovenská investigatívna tvorba je vymedzená predovšetkým ekonomickou stránkou. To naznačujú aj odborníci v seminári, ktorý zriadili Mediálnym inštitútom. Seminár Investigatívna žurnalistika v súčasnej slovenskej praxi, poukazuje na prostredie pre investigatívnu žurnalistiku. Slovenské prostredie je striktné vymedzené vzťahmi vydavateľ – klient (inzerent), vydavateľ – žurnalista a celý priestor je výrazne ovplyvnený zásahmi inzerenta smerom k vydavateľovi, ale aj vzťahom novinára a inzerenta.

V slovenskom mediálnom prostredí bolo v minulosti viditeľné, pre koho sa píše a kto koho platí. Milan Žitný, ktorý bol hosťom na seminári, porovnával situáciu a problémy u nás a v zahraničí. Podobné situácie, ktoré sú vymedzené vzťahmi inzerent – vydavateľ – novinár vo Veľkej Británii neexistujú. U nás neexistujú zase situácie, ktoré sú pre britskú žurnalistiku úplne bežné. Hovoríme o prípadoch, kedy na téme pracuje tridsať novinárov a na celú prácu má niekoľko týždňov, až mesiacov. Žitný zároveň upresňuje, že podobné podmienky nie sú možné a vybudovanie takéhoto tímu by bolo z finančných prostriedkov nereálne. Zahraničné redakcie nie sú obmedzené finančnou, časovou ani kapacitnou stránkou tak, ako je tomu na Slovensku.

Medzi ďalšie problémy slovenskej investigatívy patrí hlavne ekonomická otázka krajiny a problém vlastníctva médií. Väčšinu médií vlastní slovenskí podnikatelia, ktorí majú odlišné politické záujmy a je tu istá možnosť napojenia na politické strany. *„Médium v skutočnosti nie je súčasťou ich podnikateľského plánu, ale je vlastne iba nástrojom na ovplyvňovanie iných svojich obchodov. Trúfam si povedať, že väčšinu, naozaj väčšinu slovenských médií vlastní podnikateľské skupiny, ktoré majú úplne iné podnikateľské*

záujmy, a potom to tak vyzerá. “ (Šimečka, 2000, s. 5)

Západné periodiká ako The Guardian, alebo Frankfurter Allgemeine Zeitung vlastní vlastníci, ktorí sú z radov novinárov, alebo ich vlastní nadácie. Táto forma vedenia podľa Šolkaya zaručuje nezávislosť média. Príklady sú typické a ukázkové, pretože spĺňajú podmienku finančnej nezávislosti a nezávislosti ako takej. (Šolkay, online, 2016-05-02)

„Veľká časť spoločnosti považuje za menej nemorálne dodržiavať mlčanlivosť o porušovaní zákonov ako informovať o porušeníach zákonov príslušné štátne orgány alebo novinárov. “ (Šolkay, 2004, s. 10) Šolkay definuje túto situáciu ako tradíciu, ktorá je hlboko klientelisticko – rodinkárska.

Ďalším špecifickým problémom mediálnej scény na Slovensku je vzťah súdnictva a médií. Podľa Hrnčiar je podanie kvalitnej občiansko-právnej žaloby veľmi ťažké a stojí nemalé peniaze a čas. Preto sa takéto situácie riešia podaním trestného oznámenia, kedy sa dotknutý tvári, že je nevinný a čaká na dotiahnutie orgánov, ktoré sú činné v trestnom konaní a tie to samozrejme, vo väčšine prípadov zastavia. (Hrnčiar, 2000, s. 15)

„Neexistuje, aby aj v tomto prostredí, aj za také urážky, došlo k trestnému stíhaniu. “ (Šolkay, online, 2016-05-02)

V slovenskej mediálnej praxi uvediem príklad, kedy Minister vnútra Robert Kaliňák podal na týždenník Trend trestné oznámenie aj žalobu na ochranu osobnosti. Základný problém dochádza vtedy, ak novinár použije na niekoho označenie, ktoré nie je považované ani za hodnotiaci úsudok. Vtedy dochádza k tomu, že súdy nútia zažalovaného, aby sa ospravedlnil a vyjadril sa k niečomu, s čím sám vnútorne nesúhlasí. Tu by pochopiteľne bolo potrebné právo mlčať, ktoré sa objavuje v západných krajinách. Toto právo uplatňujú napr. americké súdy, ktoré to vyvažujú finančných odškodnením. Ernest Valko, ktorý bol úspešným právnikom sa na jednom seminári vyjadril k výhrade voči slovenským súdom a za základný problém pokladal nútenie obžalovaného ospravedlniť sa za vyslovenie vlastného názoru.

Veľký problém, ktorý trápi slovenskú spoločnosť je nízka občianska aktivita, teda nezáujem povedať svoj názor a bojovať za svoje práva. Je preto dôležité si uvedomiť, že bez konfliktu nie je zmena, a aj to je úlohou investigatívnych žurnalistov – zvyšovanie verejnej mienky, vzbuja a

poukázanie na nespravodlivosť, ktorú spoločnosť nechce, alebo nemôže vidieť. (Školka, 2004, s. 10)

Úspešnosť slovenskej investigatívnej žurnalistiky je závislá od podpory vydavateľa, politického systému a súdnictva. Jej úspech je založený aj na záujme verejnosti a spoločenskej a politickej morálnosti. Na základe všetkých spomínaných problémov, s ktorými sa stretávame v investigatívnej žurnalistike, zistíme a zmapujeme aktuálnu situáciu v slovenskom mediálnom prostredí.

4.2 Vývoj a aktuálny stav investigatívnej žurnalistiky

Tak ako sa začala formovať investigatívna žurnalistika v printových médiach vo svete, nie je tomu inak ani na Slovensku. Súčasne tvorbu podporujú denníky **Sme**, **Pravda**, ale aj bulvárne denníky **Nový čas**, **Plus jeden deň** a **Hospodárske noviny**, ktoré taktiež prispievajú investigatívnymi článkami. Mienkotvorný ekonomický týždenník **Trend** sa zaoberá, ako jeden z mála, aj politickými kauzami na Slovensku. Jeho pôsobenie sa datuje už od roku 1991 a môžeme ho považovať za najdlhšie pôsobiace periodikum v oblasti investigatívnej žurnalistiky. Ďalším periodikom s dlhodobou tradíciou je aj týždenník **Plus 7 dní**, ktorý je zároveň aj najčítanejším týždenníkom na Slovensku. Periodikum zachytáva dianie doma, ale aj v zahraničí a prináša zaujímavé reportáže a aktuálne kauzy. **Plus jeden deň**, **Trend** spolu s **Plus 7 dní** patria pod vydavateľstvo News and Media Holding a.s., ktorá je najväčšou mediálnou spoločnosťou na Slovensku.

Tom Nicholson a Marek Vagovič sa v roku 2011 pravidelne venovali investigatívnym kauzám a prispievali do denníka **SME**. Tento funkčný tím sa rozpadol a každý z nich začal pracovať na vlastných projektoch. Tom Nicholson sa zviditeľnil zverejnením knihy **Gorila** v roku 2012. Ide o spravodajský spis kauzy, ktorá patrí medzi najväčšie medializované politické kauzy na Slovensku. Podrobnejšie sa k nej vrátíme

v šiestej kapitole. V roku 2012 Nicholson vyhlásil, že rozbehne združenie na podporu slovenskej investigatívnej žurnalistiky, kedy bude spustené aj elektrické médium, ktoré bude orientované na túto činnosť. „Časom sa spustí aj webstránka, na ktorej budem publikovať články a neskôr založím internetové noviny.“ (Nicholson, 2012) Do dnešného dňa 23.4.2016 sa tak bohužiaľ nestalo.

Ďalší z dvojice Marek Vagovič prešiel skoro všetkými denníkmi a portálmi, no až koncom roka 2015 začal publikovať pre portál aktuality.sk, kde vedie svoj investigatívny tím. Vagovič získal sedem ocenení za novinársku činnosť.

V roku 2012 Rozhlas a televízia Slovenska (ďalej RTVS) sa pod vedením Václava Miku vzdala ambície robiť investigatívnu žurnalistiku na rozhlasových vlnách. K sto prepusteným zamestnancom, patrila aj trojnásobná držiteľka novinárskej ceny Vanda Tuchyňová. Bola jedinou novinárkou v rozhlasovej časti inštitúcie s takouto pracovnou náplňou. (Kostelanský, online, 2016-04-10)

„Investigatívny päťčlenný tím vznikol v rozhlasovom centre publicistiky pred viac než troma rokmi. Náročnému typu publicistiky sa nakoniec venovala iba Tuchyňová, ktorá v tejto pozícii odvtedy získala trikrát za sebou prestížne novinárske ocenenie.“ (Tamtiež)

Internet sa počas svojej existencie stal veľkým hráčom aj na strane investigatívnej žurnalistiky a dôkazom je aj mnoho internetových portálov, ktoré sa zameriavajú a špecializujú na investigatívu na Slovensku. Pre naše účely sme si vybrali portál, ktorý zohráva pre túto diplomovú prácu veľkú úlohu.

Biztweet je spravodajský portál, ktorý sa začína dostávať do povedomia občanov hlavne kvôli svojej priamočiarosti, nezáujatosti a nezávislosti obsahu. Vznikol ako start – up a jeho hlavný zámer bol robiť modernú nezávislú ekonomickú žurnalistiku. Bez servítky mapuje stav ekonomiky, biznisu a politickej scény v krajinách Vyšehradskej štvorky (ďalej V4). Zakladateľ, šéfredaktor a editor v jednej osobe, Tomáš Lemešani, o Biztweete hovorí, že nepotrebuje mať dobrý vzťah s respondentami, ako tak je u konkurencie, ktorá sa zameriava na predaj reklamy. Sú bez komerčného, inzerentného a iného tlaku, a to im dáva automaticky veľkú voľnosť. Je to malý projekt, a preto nebojujú s konkurenciou a

spravodajstvom. Ich hlavné zameranie je na investigatívnu a kauzálnu žurnalistiku. Ide o témy, ktoré chýbajú napr. v televíznom vysielaní. Biztweetu sa podarilo upozorniť na niekoľko prípadov ekonomickej trestnej činnosti a na základe článkov, ktoré boli zverejnené, začala polícia vyšetrovať mnohé prípady. *„Podarilo sa nám upozorniť na netransparentný audit eurofondov na ministerstve financií. Výsledkom bolo, že na základe článku vtedy neznámeho serveru Biztweet odstúpilo celé vedenie auditorského oddelenia, ktoré bolo roky nedotknuteľné. A hlavne dokázal som, že v prostredí nášho regiónu dokáže prežiť projekt, ktorý to má z komerčného hľadiska ťažké a bojuje s veľkou skupinou nepriateľov.“* (Lemešani, Príloha B)

4.3 Investigatívna žurnalistika v televízii teraz a v minulosti

Kľúčovou zložkou investigatívnej žurnalistiky je práve televízna forma, pretože verejnú mienku občanov tvaruje zo všetkých médií stále najviac, a preto jej budeme venovať väčšiu časť diplomovej práce. To, že je televízia ešte stále kľúčovou formou investigatívy, zastáva aj Krejča, pod ktorého vedením sa kedysi realizovala investigatívna relácia Paľba. *„Slovensko potrebuje kvalitnú televíznu investigatívu. Tá má najväčšiu silu. A tá dnes skoro neexistuje.“* (Kučerková, online, 2016-04-20) Súčasná televízna investigatívna žurnalistika je však alarmujúca. Skončili mnohé relácie s dlhodobou tradíciou na televíznych obrazovkách. Stanislava Benická, ktorá je odborníčkou v televíznej žurnalistike pokladá za hlavné dôvody rušenia relácií politické a lobistické tlaky, no najmä ekonomické dôvody. Problém vidí v chýbajúcej spoločenskej objednávke, ktorá by mala byť divákmi vysielaná smerom k televízii. Podľa jej názoru komerčné televízie nemôže nikto nútiť mať v programe tento druh relácií a je to výzva hlavne pre verejnoprávnu STV. (Benická: In Glovičko, online, 2016-04-22)

„Poskytovanie priestoru na verejnú kontrolu a diskusiu o dôležitých otázkach rozhodujúcich o tom, v akej spoločnosti budeme žiť, je jednou z jej povinností. Úspešné plnoformátové televízie majú relácie, ktoré im zarábajú veľké peniaze. Ich rozpočty by reláciu, ktorá im ich zarobí menej, uniesli. Je to len ich rozhodnutie o tom, ako nenásytne

potrebujem maximalizovať svoj zisk.“ (Glovičko, online, 2016-04-22)

Investigatívna žurnalistika v televízii je potrebná pre spoločnosť, nakoľko má spomedzi všetkých médií ešte stále najväčší vplyv, pretože spája audio s vizuálnym prejavom, a ten má najlepší účinok na respondenta.

4.3.1 Slovenská verejnoprávna televízia

Investigatívnu žurnalistiku na slovenských obrazovkách datujeme už od roku 1992, kedy bola vysielaná relácia *Eko ďalej...?*, ktorú moderovala Katarína Začková. Relácia bola vysielaná raz mesačne a boli v nej odhaľované kauzy a rôzne problémy. V roku 1995 sa stala relácia obeťou režimu a za čias vlády Vladimíra Mečiara sa jej dotkla cenzúra, a to až tak, že bola na tri a pol roka prerušená. V roku 2003 ešte stihla relácia získať Cenu literárneho fondu za novinársku tvorbu v kategórii televízia, a ešte ten rok zanikla spolu s ďalšími reláciami napr. (*Mýtus o ...*, *Eko ďalej...?*) Bolo to kvôli reorganizácii televízneho vysielania a novým manažmentom, ktorý bol pod taktovkou Richarda Rybníčka. Relácia *Mýtus o ...*, vysielala o úspechoch starostov a primátorov, o stavbe diaľnice, o podnikoch a kapitálotvornej vrstve na Slovensku. Vysielala len šesťkrát ročne, a to od roku 1999 do 2002.

V súčasnosti sa na slovenskej verejnoprávnej televízii (ďalej STV) vysielajú jediné investigatívne relácie **Reportéri**. Tá začala vysielajúť od roku 2003, kedy bol generálny riaditeľ Richard Rybníček. Relácia mala vtedy vysokú ambíciu ísť za hranice bežných občianskych problémov, chcela riešiť kauzy týkajúce sa spoločnosti a štátu a dopodrobna ich rozoberať. Eugen Korda viedol tri roky Reportérov, ale po výmene vlády a nezhodách s novým generálnym riaditeľom Radimom Hrehom, odišiel. Hreha ho odvolal z funkcie a vzápätí ponúkol pozíciu zástupcu šéfredaktora, čo Korda neprijal. Hreha odôvodňoval svoje rozhodnutie výhradami ku Kordovej profesionalite, o ktorej pochybuje najmä v súvislosti s reportážami o Hedvige Malinovej. (Augustín, online, 2016-04-22)

Tieto kritické reportáže vyvolali veľký rozruch, no Korda vďaka nim získal Novinársku cenu za rok 2006 v kategórii Investigatívna a analytická žurnalistika – elektronické médiá. (Glovičko, online, 2016-04-22)

Pri preberaní ceny Korda povedal: „*Ďakujem aj Richardovi Rybníčkov, ktorý v STV dokázal vytvoriť atmosféru slobody.*“ (Glovičko, online, 2016-04-22) Podrobnejšie sa budeme kauze venovať v šiestej kapitole.

V roku 2009 vtedajší riaditeľ STV Štefan Nižňanský zastavil reportáž o sociálnom podniku prepojenom na ľudí z ministerstva práce. Od vtedy sa Reportéri venujú len občiansko – právnym témam. Nižňanský vtedy spochybnil prácu reportérky a vyhlásil, že šlo o nedorozúvanie odovzdávania reportáží a nie o cenzúru. Redaktorka Kubániová a Mravec poslali Rade žiadosť o prehodnotenie. Pár dní na to Rada vyhlásila, že postup Nižňanského pri zastavení reportáže bol neadekvátny, ale ďalšie stanovisko neprišlo a relácia bola na čas pozastavená.

Slovenský syndikát novinárov mal na to evidentne iný názor, pretože tímu Reportérov udelil Cenu Mercurius veridicus ex Slovakia za novinársky čin roka 2008, s komentárom, že *„je malým zázrakom, že sa v prostredí, ktoré neustále čelí politickým tlakom, ekonomickej kríze, neujasnenosti programovej koncepcie, darí tvoriť reláciu s klasickými črtami verejnej služby“*. (Kernová, online, 2016-04-22)

Reláciu v podobe, v akej ju poznáme dnes, začali vysielat' začiatkom roka 2016. Reportérom pribudol moderátor, akčná grafika a nový vysielací čas pondelok 21:50. Reláciou sprevádza **Pavol Fejer** investigatívny novinár, ktorý pracoval v Markíze v Paľbe a už tri roky pôsobí v Reportéroch. Nové technológie, ktoré používajú komerčné televízie využijú aj Reportéri, keďže budú vo virtuálnom štúdiu. Reportéri majú novú grafiku a novú akčnú upútavku. „*Celý dizajn bol riešený tak, že sme chceli ponechať autenticnosť príbehov. Je to taký making off,*“ povedal Milan Prekop, riaditeľ Odboru kreatívy RTVS. Samotná upútavka pripomína scénu z kriminálky, natáčala sa v prístave a ako hlavného aktéra môžeme vidieť Fejera. Na výrobe relácie sa podieľajú okrem Fejera aj redaktori: Ivan Brada, Katarína Začková, Juraj Mravec, Róbert Adamec, Lýdia Kokavcová a Soňa Gyarfášová. Relácia má zvyčajne 30 minút a rieši dve občiansko-právne kauzy. (Poláš, online, 2016-04-22)

4.3.2 Televízia Markíza

Historicky najdlhšie pôsobiace investigatívne relácie v slovenskom mediálnom prostredí boli **Paľba a Lampáreň**, kedy Paľba začala svoje vysielanie 2. septembra 1996 a Lampáreň o dva roky neskôr. Redakciu Paľby viedol šéf publicistiky Henrich Krejča, ktorý bol zároveň aj moderátorom. Príspevky mala na starosti päťica stabilných reportérov Robert Adamec, Pavol Fejér, Dušan Karolyi, Ján Pasiar, Lenka Dale a Andrea Paulínyová. (Kočíšek, online, 2016-05-01)

Relácia bola denným formátom a vysielala 20 minút každý pracovný deň. Riešila aktuálne problémy občanov, išla po daných problémov priamo, s veľkou snahou dopátrať sa pravdy a pomôcť. Paľba bola skutočnou investigatívnou reláciou, ktorá sa poctivo venovala kauzám, nebála sa napríklad spochybniť prácu polície či poukázať na tunelovanie. Avšak podľa viacerých zdrojov, bola to práve náročnosť a zložitosť prípravy výroby, kvôli čomu musela relácia zmiznúť z programovej štruktúry Markízy. Henrich Krejča v rozhovore pre denník Nový Čas zhodnotil rozhodnutie o ukončení relácie. *„Rešpektujem rozhodnutie televízie, ale je mi hrozne ľúto, že sa relácia končí, pretože Paľba tu bola 14 rokov a pomáhala všade tam, kde bol zákon krátky,“* (Tamtiež) Koniec relácie prišiel v roku 2010. Fejér o Paľbe v našom rozhovore povedal, že bola iná ako všetky iné relácie na slovenskej scéne, pretože sa nevenovala politickým kauzám, takže nebola vystavená takým atakom. (Fejér, Príloha C)

Lampáreň bola prvýkrát odvysielaná 8.9.1998 a po 626 častiach, ktoré obsahovali viac ako 2500 reportáží dňa 16. decembra 2013 nadobro odišla z vysielania televízie. Bola to občiansko – právna relácia, ktorá sa zameriavala na príbehy ľudí, ktorí sa stretli s neochotnými úradníkmi, zameriavala sa na susedské spory a rodinné záležitosti. Jej hlavným poznávacím znamením bola pečiatka, ktorá značila byrokráciu, na ktorú relácia poukazovala. Počas jej najlepších čias dosahovala sledovanosť až 33,6% na trhu. Za štrnásť ročnú históriu, reláciu sprevádzali len dvaja moderátori, prvé tri roky Eva Černá, ktorú potom na ďalších jedenásť rokov vystriedal Patrik Herman. Herman dostal za svoje pôsobenie trikrát cenu OTO v kategórii Moderátor publicistických relácií. Hlavným cieľom Lampárne bolo riešenie problémov, s ktorými bojujú obyčajní občania, a ktoré nevedia bez pomoci

orgánov sami vyriešiť. Relácia v podstate ukazovala na porušovanie a medzery v zákonoch, legislatíve a súdnictve.

Tým, že tieto prípady boli medializované, často dochádzalo k jej úspešnému vyriešeniu v prospech občanov. Cieľom bolo občanovi pomáhať, radiť, ale aj upozorňovať, aby boli obezretní a radšej sa danej situácii vyhli. Relácia obsahovala aj divácky obľúbenú rubriku „Lebo medveď“, v ktorej ukazovali divácke postrehy rôznych nepodarených návodov či výrobkov. Po skončení Paľby v roku 2010 Lampáreň zobrala časť prípadov pod seba, no po štyroch rokoch skončila aj ona. Patrik Herman ako matador Lampárne prechádza do relácie Reflex. Hovorkyňa Markízy Tatiana Tóthová pre portál Pluska.sk uviedla, že obsah relácie Lampáreň bude zachovaný, len sa stane súčasťou vynoveného Reflexu. „*Všetci redaktori Lampárne prešli do Reflexu, takže témy, na aké boli diváci zvyknutí v Lampárni, v relácii ostanú.*“ (Markíza zrušila Hermanovu reláciu! Sťažovať na Lampárni sa už nebudete, online, 2016-04-25) Hlavným mottom **Reflexu** je „Ľudia, príbehy, emócie“, takže sa na obrazovkách stretávame skôr s občiansko – právnymi kauzami ako trvdou investigatívnu žurnalistikou. (Tamtiež)

4.3.3 Televízia JOJ

Črepiny prevzala televízia JOJ od NOVA. Venovali sa ekonomickým a politickým súvislostiam. Boli „ostrým“ obrazom reality a divákovi ponúkali netradičný pohľad na aktuálne témy. Vyznačovali sa jednoduchým komentárom, zato dávali dôraz na obraz. Relácia mala dvadsať minút a bola zložená z piatich domácich a zahraničných reportáží, v ktorých moderátori objasňovali aktuálne udalosti politického, ekonomického a spoločenského diania. V premiére, ktorá bola odvysielaná 12. augusta 2002, sa objavili témy ako negatívny dopad bývalého režimu na životné prostredie, možnosti ochrany pred kurzovými stratami pri privatizácii štátneho majetku a ideové ukotvenia slovenských politických strán. (TV JOJ, online, 2016-04-22)

Relácia od začiatku svojho vysielania zbierala pokuty od licenčnej rady. Tá sa zaoberala hlavne skutočnosťami, kedy relácia odvysielala príspevky, v ktorých nedodrжала ochranu maloletých. Rada sa zaoberala aj skrytou reklamou a inými porušeniami zákonov.

TV JOJ tak dostávala vysokej pokuty, a i to mohlo smerovať k pozastaveniu vysielania relácie.

4.3.4 Televízia TA3

Televízia TA3 vstupuje na Slovensko ako jediná spravodajská televízia v roku 2001. V roku 2006 sa rozhodla zmeniť svoju programovú štruktúru a zareagovala na potreby investigatívy na obrazovkách. Medzi množstvom nových relácií, ktoré televízia spustila bola aj investigatívna relácia **Čierny Peter**. Relácia mala 28 minút a prinášala investigatívne kauzy, príbehy, a predsa sa odlišovala od svojich konkurentov.

Reportérka **Martina Kubániová**, ktorá v relácii pracovala ako reportérka, hovorí v jednom rozhovore o úspechoch relácie. Tvrdí, že sa im darilo hlavne nachádzať vlastné témy, ktoré absentovali na Markíze i v STV. Hlavne komunálne témy a eurofondy. (Glovičko, online, 2016-04-22)

Relácia nemala dlhé trvanie a v roku 2008 sa tím reportérov rozpadol. Kubániová sa k tomu vyjadrila nasledovne: *„Mali sme dojem, že čím sme lepší, tým viac prekážame vedeniu. Začalo sa to tlakmi pri výbere tém a ich selekciou a vyvrcholilo to zastavením vyrobenej reportáže. Bol to impulz, aby ľudia začali odchádzať. Cítili sme, že sme tam nechcení.“* (Tamtiež)

Aj ďalší reportéri, ktorí pracovali na relácii sa vyjadrili podobne ako Kubániová a ako hlavnú príčinu svojho odchodu uvádzajú porušenie základných princípov investigatívnej žurnalistiky. Vedúci investigatívy Čierneho Petra, **Vincent Štofaník**, v rozhovore pre SME uviedol, že počas prípravy, výroby a vysielania relácie dochádzalo zo strany generálneho riaditeľa TA3 k selekcii pripravovaných tém už počas nakrúcania. (Šipoš, online, 2016-04-22) Štofaník pracoval ako šéfredaktor relácie od roku 2007 a za svoju prácu získal mnohé novinárske ocenenia, napr. Novinárska cena 2007 a Výročnú cenu Literárneho fondu za novinársku tvorbu v roku 2007.

Ďalší repotér relácie **Peter Jankô**, získal Cenu Nadácie otvorenej spoločnosti. Toto ocenenie dostal za reportáž Detský domov v obci Korytárky, ktorú televízia odvysielala v relácií. Dostal za ňu aj špeciálnu cenu „Každý z nás je originál“ za investigatívny a inovatívny prístup pri zobrazovaní problematiky rómskej komunity. Príspevok bol nominovaný aj Novinársku cenu 2007. Reporáž zobrazuje rómske deti žijúce v detskom domove v Korytárkach. Autor reportáže upriamil pozornosť na predsudky ľudí vo vzťahu k rómskej komunite, a aké dôsledky to môže mať. Momentálne na obrazovkách TA3 nie je vysielaná žiadna investigatívna relácia a mnohí reportéri, ktorí tvorili jadro Čierneho Petra, odišli do konkurenčných médií.

5 METODIKA PRÁCE

V súčasnej informovanej spoločnosti patria médiá nielen k primárnym zdrojom informácií, no zastávajú významnú úlohu a sú mienkotvorným prostriedkom v spoločnosti. Prostredníctvom investigatívnej žurnalistiky novinári odhaľujú zneužívanie moci, chránia spoločnosť, tvoria, ale aj menia verejnú mienku na Slovensku. Medzi základné princípy žurnalistiky patrí precíznosť, adekvátne vyváženie zdrojov, absencia konfliktu záujmov a povinnosť zodpovedať sa. Investigatívna žurnalistika je novinárovým vlastným dielom a pomocou nej sa snaží o odstránenie zlého stavu v štáte. Úspešným investigatívnym dielom nie je len jeho vyriešenie, ale i jeho náprava.

Cieľom diplomovej práce je popísať vývoj slovenskej investigatívnej žurnalistiky a analyzovať vybrané kauzy a ich dopad na spoločnosť.

V praktickej časti je zámerom analyzovať vybrané kauzy a prostredníctvom nich poukázať na potrebu investigatívnej žurnalistiky a jej zastúpenie vo všetkých dostupných médiách na Slovensku. Výskum je skoncipovaný do troch častí. V prvej prostredníctvom analýzy vybraných kauz zistíme, či dané kauzy sú investigatívnou prácou novinárov a poukážeme na ich vplyv a dopad na spoločnosť. Druhá časť výskumu je postavená na konštrukcii záverov z dvoch dotazníkov. Prostredníctvom prvého sme mapovali, ako sú recipienti oboznámení s investigatívnou žurnalistikou a aký je ich záujem o ňu. Druhý dotazník bol zostavený tak, aby jasne poukázal na dopad kauzy Gorila na spoločnosť.

Tretia časť pozostáva z rozhovoru s repotérom jedinej investigatívnej relácie v televíznom vysielaní na Slovensku a emailovej komunikácie s investigatívnym novinárom na internete. Otázky, ktoré im boli položené mali zistiť podmienky a stav investigatívy na Slovensku. Na základe toho môžeme dokumentovať postavenie novinárov v médiách a mieru úspešnosti ich tvorby, ktorá býva predovšetkým determinovaná politickými, ekonomickými a inými vplyvmi z okolia.

Hypotézy výskumu:

Hypotéza č. 1: Viac respondentov sa zaujíma o politické kauzy než o tie

s kriminálnou tematikou.

Táto hypotéza nám má potvrdiť, že doba v ktorej žijeme je komplikovaná a ľudia nechcú žiť v krajine, v ktorej prevláda korupcia a nekalé vzťahy politikov s istými finančnými skupinami či inými jednotlivcami. Hypotéza nám má potvrdiť aj fakt, že záujem o politické témy v investigatívnych reláciach je vysoký, no aj napriek tomu tento formát televízne stanice neponúkajú.

Hypotéza č. 2: Väčšina respondentov nepokladá televízne relácie na Slovensku za objektívne a nestranné.

Náš predpoklad pramení z faktu, že väčšina televíznych staníc je vo vlastníctve finančných skupín, poprípade ich vlastní spoločnosti, ktoré na tieto finančné skupiny majú priamu alebo nepriamu väzbu.

Hypotéza č. 3: Väčšinu respondentov ovplyvnila kauza Gorila pri rozhodovaní vo voľbách v roku 2012.

Táto hypotéza pramení z faktu, že kauza Gorila zasiahla do rozhodovacieho procesu vo voľbách do parlamentu v roku 2012, pretože jej vypustenie do médií bolo tesne pred voľbami.

Charakteristika objektu skúmania

Hlavným objektom skúmania diplomovej práce je aktuálna situácia na Slovensku, rozbor televíznych relácií s investigatívnou tematikou, vybraná vzorka respondentov a investigatívni novinári.

Spôsoby získavania potrebných údajov

Pri spracovaní teoretickej časti diplomovej práce vychádzame z dostupnej slovenskej a zahraničnej literatúry, ktoré sa zaoberajú danou problematikou na Slovensku a v zahraničí. Pri charakteristike a analýze vybraných káuz, vychádzame z dostupných informácií na internete, ktoré analyzujeme na základe našich skúseností a znalostí získaných pri štúdiu odboru verejnej politiky a sociálnej správy a odboru žurnalistiky.

Použité metódy a postupy práce

Metóda analýzy – túto metódu sme použili pri štúdií teoretických poznatkov z dostupnej odbornej literatúry a pri skúmaní investigatívnych kauz. Analytickú metódu považujeme vzhľadom na charakter práce a stanovené ciele výskumu za najvhodnejší spôsob získania výsledkov.

Dotazníková metóda – online dotazník sme pre zber dát určili cielene z dôvodu získania veľkého množstva údajov bez potreby osobného kontaktu s respondentmi. Metóda dotazníka je kvantitatívny výskum, ktorého cieľom je získať exaktné, objektívne a overiteľné údaje o skúmanej problematike a vyjadriť ich numericky. Dotazníková forma taktiež umožňuje spracovať údaje nestranne a eliminuje vplyv subjektívnych postojov, ktoré by mohli skresľovať záverečné vyhodnotenie výskumu.

Metóda dedukcie – dedukciu sme použili pri hodnotení čiastkových výsledkov získaných z analýzy a z dotazníka a pri konštruovaní záveru práce.

Metóda rozhovoru – vyjadrenia novinárov nám pomôžu lepšie zmapovať súčasnú situáciu na Slovensku.

6 VYBRANÉ KAUKY V SLOVENSKOM MEDIÁLNO M PROSTREDÍ

V nasledujúcej časti diplomovej práce si definujeme a zhodnotíme vybrané kauzy, ktoré sa stali v slovenskom mediálnom prostredí. Určíme, či šlo o kauzy patriace do investigatívnej žurnalistiky, a nakoniec zhodnotíme ich vplyv a dopad na spoločnosť. Na to, aby sme zhodnotili či ide o investigatívnu žurnalistiku, sme sa rozhodli použiť kritéria, ktoré dali dokopy africkí investigatívni novinári vo svojom manuále pre investigatívnu žurnalistiku. Absencia odbornej literatúry z domáceho prostredia nás nútila siahnuť po odbornej literatúre, ktorá síce nekorešponduje s prostredím investigatívy na Slovensku, no predpokladáme, že základná teória je nemenná. Teoretické koncepty, ktoré sme vybrali aplikujeme na vybrané kauzy a preveríme, do akej miery dané koncepty platia aj pre investigatívnu žurnalistiku na Slovensku, a to zistíme na vybraných kauzách.

Budeme popisovať a analyzovať kauzu Gorila a kauzu Hedvigy Malinovej, pretože môžeme na nich poukázať všetky dôležité kritéria. Tieto kauzy rovnako ovplyvnili vo vysokej miere verejnú mienku spoločnosti a spoločnosť, ako takú.

Kauza Gorila v posledných desiatich rokoch patrí medzi najväčšie medializované politické kauzy. V decembri 2011 prišlo k odhaleniu a k zverejneniu dokumentov na internete s krycím názvom Gorila, ktoré pochádzali zo Slovenskej informačnej služby. V spise sa nachádzajú údaje o sledovaní šéfa skupiny Penta a prepojení s ekonomickou a politickou špičkou na Slovensku. Napriek tomu, že mala kauza najväčší dopad na parlamentné voľby 2012, aj o dva roky pri voľbách hlavy štátu sa na ňu kandidáti neraz odvolávali.

Kauza Hedvigy Malinovej je prípadom študentky, ktorú napadli dvaja muži, pričom bolo zjavné, že prepadnutie nieslo neonacistický obsah. Ak by bol prípad vyšetrovaný zodpovedne a do hĺbky, hovorili by sme o prípade násillia na bezbrannom človeku. Kauza Hedvigy Malinovej je kauzou, v ktorej sa jej nedostalo politickej a policajnej podpory a prišlo tak k porušeniu ľudskej dôstojnosti. Ide o kauzu, ktorá ešte stále nie je ukončená a nepozná vinníkov.

6.1 Kritéria investigatívnej žurnalistiky

V predchádzajúcich kapitolách sme zhromaždili názory, kde investigatívna žurnalistika je podľa jedných teoretikov subsystémom žurnalistiky, samostatná veda či dokonca mýtus. Jej definovanie je neustále témou k polemikám. Aj napriek pluralite názorov sa novinári, mediálni kritici či komentátori zhodli na základných črtách, charakteristických pre investigatívnu žurnalistiku.

- 1) *Investigatívna žurnalistika je o hlbokom prieniku do témy, problému či kauzy.*
 - 2) *Téma, problém či kauza patrí do právomoci verejného záujmu – strážny pes demokracie.*
 - 3) *Je procesom, nie udalosťou.*
 - 4) *Vyznačuje sa originalitou a proaktivitou.*
 - 5) *Poukázať na novú informáciu alebo dať dokopy už dostupné a prezentovať nový význam súvislostí.*
 - 6) *Mala by byť založená na viacerých zdrojoch.*
 - 7) *Vyžaduje tímovú spoluprácu a väčší čas na prípravu ako klasické spravodajstvo.*
- (Investigative journalism manual, 2010, s. 4 – 5)

Prvá špecifická črta, vychádza zo samotného výrazu „investigatívny“, a napovedá o uchopení a interpretácii informácie. Práve preto, správu zodpovedajúcu len základné žurnalistické otázky, nemožno považovať za investigatívny novinársky prejav. Investigatívu špecifikuje výber témy, podliehajúci predovšetkým verejnému záujmu. „Verejný záujem“ znamená, že časť komunity bude znevýhodnená, ak nebude poznať danú informáciu, alebo naopak, informácia jej bude užitočná. Niekedy však jedna informácia môže zvýhodniť jednu časť komunity a znevýhodniť druhú. Reportéri potrebujú mať jasnú predstavu, v čom spočíva ich poslanie a komu chcú slúžiť. (Tamtiež, s. 4 – 5) Verejný záujem teda znamená záujem zasiahnutej komunity. Nemusí ísť o celú krajinu, a dokonca sa verejný záujem môže

odlišovať od záujmu „národného“, na ktorý sa neraz odvolávajú verejní činitelia pri zastrašovaní novinárov a obviňovaní z protiprávneho či neetického chovania.

Ďalším dôležitým aspektom investigatívnej žurnalistiky je časové rozmedzie a dôkladná príprava. Investigatívna žurnalistika nikdy neposkytuje príbeh na počkanie. Pri tvorbe investigatívneho prejavu je dôležitá hierarchia plánovacích a dokazovacích fáz, vyplývajúcich z práce, s jasnými a overenými skutočnosťami. (Tamtiež, s. 4 – 5)

Investigatívne príbehy musia byť založené na obsiahlej novinárskej práci, a ak je to možné, na práci celého tímu. Väčšinou investigatívny príbeh začína nejakým „tipom“, avšak uverejnenie tajného dokumentu zaslaného od anonymného zdroja, nemožno považovať za investigatívnu žurnalistiku. (Tamtiež, s. 4 – 5)

Naopak, neoverené zverejnenie dokumentu by bolo prejavom nezodpovedného a amatérskeho novinárskeho chovania. Zodpovedný investigatívny novinár, ktorý sa drží etického kódexu novinára, fakty zisťuje, analyzuje, zhromažďuje, kladie otázky a až potom robí závery. Ak však informácia alebo nové spojitosti neprinášajú nič nové, ťažko odpovedať na otázku, čo a prečo sa vôbec vo vyšetrovaní pokračuje. Obzvlášť dôležitá je pri investigatívnej žurnalistike pluralita zdrojov. Jeden zdroj môže dodať fascinujúce odhalenie a poukázať na informáciu, ktorá by inak zostala ukrytá. Ak sa však príbeh, pochádzajúci len od jedného zdroja, nepreskúma pomocou ďalších zdrojov, možno považovať toto zistenie za nerelevantné. Menšie lokálne periodiká sa častokrát nedokážu venovať novinárskej profesii naplno. Je to kvôli menšiemu počtu zamestnancov, malým a obmedzeným rozpočtom a čas zohráva veľkú úlohu, takže sa nemôžu novinári venovať dlhodobo jednej téme. Novinári, ktorí chcú svoju tvorbu zamerať na investigatívne metódy, musia hľadať podporu vo vyšetrovaní mimo redakcie a naučiť sa zúžitkovať svoje umenie u iných špecializovaných znalcov. (Tamtiež, s. 4 – 5)

Investigatívna tvorba je v tomto zmysle omnoho náročnejšia nielen na čas a financie, ale i na uplatňovanie pátracích a analytických schopností.

6.2 Kauza Gorila

Pod pojmom Gorila rozumieme politickú kauzu, ktorej medializovanie sa na internete začalo 21.decembra 2011, a to anonymným zverejnením údajného spisu, vychádzajúc od Slovenskej informačnej služby. Tento spis je obsahom prepisov rozhovorov vysokopostavených politických reprezentantov a vedúcich predstaviteľov vplyvnej finančnej skupiny z rokov 2005 až 2006.

Hlavnými aktérmi v spise sú: spoločník vo finančnej skupine Penta Jaroslav Haščák, vtedajšia členka výkonného výboru Fondu národného majetku (ďalej FNM) Anna Bubeníková, vtedajší minister hospodárstva Jirko Malchárek a súčasný predseda vlády SR Róbert Fico a jeho osobný tajomník František Határ. Anna Bubeníková bola v tom čase členkou výkonného výboru Fondu národného majetku ako nominantka SDKÚ-DS.

Jirko Malchárek sa dostal v roku 2002 do parlamentu ako poslanec strany ANO a v rokoch 2005 až 2006 bol ministrom hospodárstva SR, v druhej vláde Mikuláša Dzurindu. S Jaroslavom Haščákom sa údajne niekoľkokrát stretol aj osobný tajomník Róberta Fica, František Határ. V spise sa uvádza, že Róbert Fico (predseda najsilnejšej ľavicovej strany SMER-SD od roku 1999 do súčasnosti a kandidát na prezidenta SR v roku 2014) sa s Haščákom mal stretnúť jedenkrát, kedy sa rozoberala aktuálna politická situácia pred voľbami. A čo je zaujímavejšie, padli tam aj zmienky o prepojení strán na významných podnikateľov v SR a záujmy Penty v zdravotníckom sektore.

Účastníkom všetkých údajných rozhovorov mal byť spoločník vo finančnej skupine Penta Jaroslav Haščák. Rozhovory boli podľa médií získané tajným odpočúvaním bytu na Vazovovej ulici v Bratislave, kde tajné odpočúvanie údajne zastrešovala Slovenská informačná služba (SIS). Dôvodom bolo vyšetrovanie a podozrenie z korupcie daných vládnych subjektov.

Spis dokazuje korupčné jednanie viacerých vtedajších koaličných aj opozičných politických predstaviteľov, kde ide najviac o obchod s verejnými funkciami a zneužitie postavenia týchto verejných činiteľov či narábanie s verejnými finančnými prostriedkami.

Slovenská verejnosť Gorilu vnímala a stále vníma ako zneučtenie slovenskej politickej kultúry, pomocou ktorej odhaľovala nečisté narábanie s verejnými peniazmi a projektami. Vo všeobecnosti ukazovala na nekalé vzťahy medzi politikmi, stranami a ich napojenie na súkromné finančné subjekty.

Najväčší vplyv na kariéru po vypustení Gorily na verejnosť môžeme pozorovať hlavne u Mikuláša Dzurindu, ktorého meno bolo v médiách skloňované najviac. Mikuláš Dzurinda totiž figuroval ako predseda vlády v dobe, kedy sa daná kauza mala udiť. Zároveň je so stranou spájané meno hlavnej aktérky Anny Bubeníkovej, ktorá bola na základe podozrení s obsahom spisu Gorila, v Januári prepustená z funkcie.

Ďalšou aktérkou, ktorá bola najviac skloňovaná v médiách je vtedajšia premiérka Iveta Radičová, o ktorej médiá zverejnili informácie, že sa taktiež zúčastnila na stretnutí s hlavným aktérom kauzy – Jaroslavom Haščákom. Politická kauza Gorila vypukla v období pred voľbami do Národnej rady SR.

Ďalším dôležitým aspektom, na ktorý je potrebné poukázať je práve „načasovanie“ kauzy, ktorá v konečnom dôsledku spôsobila predčasné voľby a odvolanie Bubeníkovej. Napriek tomu, že v nej bol zahrnutý aj premiér Fico, na jeho politické pôsobenie nemala táto kauza vo voľbách taký priamy vplyv. Na základe toho môžeme skonštatovať, že to súviselo aj s minimalizáciou mediálneho záujmu o jeho zainteresovanosti v celej kauze. Agenda settings a záujem médií o iných aktérov však výrazne ovplyvnila ich politické pôsobenie.

6.2.1 Rozbor kauzy Gorila podľa kritérií

Investigatívna žurnalistika je o hlbokom prieniku do témy, problému či kauzy

Prvým kritériom, podľa ktorého budeme posudzovať či je naozaj kauza Gorila investigatívnou prácou je, že musí byť hlbokým prienikom do problému. V roku 2012 sa vyznačovala veľmi silnou frekvenciou medializácie. Kauzou sa zaoberalo 266 článkov v 6 periodikách. Slovenské médiá kauzu a jej súvislosti prezentovali v 245 článkoch. Vzhľadom k vývoju slovenskej politickej situácie na Slovensku poukazujeme na to, že médiá môžu byť

silný manipulátor a ovplyvniť verejnú mienku. Po obrovskej medializácii kauzy Gorila, mnohí recipienti zmenili názor na v kauze zainteresovaných politikov.

Téma, problém či kauza patrí do právomoci verejného záujmu – strážny pes demokracie

To, že kauza patrí do právomoci verejného záujmu je fakt, ktorý sa budeme snažiť potvrdiť. Ak v spoločnosti nastane situácia, kedy občania zistia, že spravodlivosť a súdy na Slovensku nefungujú tak ako by mali, bude to mať veľký vplyv na ekonomickú aj sociálnu stránku štátu. Ak nefungujú súdy, vidíme na každom kroku korupciu a bez úplatku sa nepohneme ďalej, kedy zostávajú zločinci na slobode a mnohé vrstvy žijú nespravodlivo nad pomery, vtedy občania takúto situáciu vycítia a to sa prejaví vo voľbách, ale aj v celkovej atmosfére spoločnosti. V najhoršom prípade k apatii k politike a kauzám ako takým. Kauza teda zasiahla komunitu, ktorá jej prešetrenie a vyšetrovanie považovala za verejný záujem. Môžeme teda potvrdiť, že kauza spĺňa aj druhé kritérium v posudzovaní.

Je procesom, nie udalosťou

Gorila sa do povedomia verejnosti dostala na konci roku 2011 a mnohí si myslia, že jej vypustenie na svetlo sveta prišlo zámerne pred voľbami do parlamentu v marci 2012. Bola to kauza, ktorou predchádzala dôkladná príprava novinárov, pretože kvalitnú investigatívnu prácu neposkytnú novinári na počkanie. V istých médiách sa objavila aj skutočnosť, že o spise novinári vedeli približne dva roky pred jej oficiálnym spustením na svet. Či môžeme považovať túto informáciu za pravdivú nedokážeme posúdiť. Ak by sme však tomuto faktu verili, znamenalo to, že išlo o dôkladne rozpracovanú novinársku činnosť a trvalo viac ako dva roky, kým boli zhromaždené všetky potrebné informácie na jej vypustenie do sveta.

Vyznačuje sa originalitou a proaktivitou

Slovenské dejiny doposiaľ nepoznali kauzu, ktorá by tak otriasla politickou stabilitou štátu. Originálna bola aj v tom, že ukazovala ako mediálna skupina hýbe či ovplyvňuje dianie na slovenskej politickej scéne. Novinári venovali kauze veľkú pozornosť a nebyť ich záujmu, kauza by opäť vyšumela do stratená. Média prezentovali kauzu ako najvážnejší problém, ktorý Slovensko od roku 1989 zažilo. To vyústilo v aktivizáciu verejnosti, kedy ľudia vyšli do ulíc a demonštrovali „proti Gorilám“ na Slovensku aj v zahraničí.

Poukazuje na novú informáciu alebo dáva dokopy dostupné informácie a prezentuje nový význam súvislostí

Na kauze a jej odhaľovaní pracovalo niekoľko novinárov a mediálnych domov. Každý z nich prichádzal na nové súvislosti, aj keď hlavné informácie pochádzali zo samotného spisu. Tom Nicholson napísal o kauze Gorila knihu, ktorá nesie rovnaký názov. Pre mnohých práve Nicholson stojí za odhalením kauzy, aj keď sám tvrdí, že na internet tento spis nedal. Zaujímavý je fakt, že tesne pred vydaním knihy, vyšiel tento spis aj na internete.

Mala by byť založená na viacerých zdrojoch

Z dostupných zdrojov vieme, že spis na internete spolu s knihou Gorila sú jedinými písomnými zdrojmi, z ktorých sa čerpal. Medzi ďalšie zdroje možno pokladať výpovede osôb, ktoré z nahrávaním vo Vazovovej mali osobnú či inú skúsenosť. Tak to je aj v prípade člena SIS, ktorý Nicholsona požiadal o pomoc, pretože sa bál o vlastný život, aspoň tak to Nicholson v mnohých rozhovoroch tvrdil. Pravdivosť základu spisu Gorila potvrdila Iveta Radičová, Daniel Lipšic, Béla Bugár aj premiér Róbert Fico.

Vyžaduje tímovú spoluprácu a väčší čas na prípravu ako klasické spravodajstvo

Nicholson pracoval na knihe a mal okolo seba určite aj tím spolupracovníkov, môžeme potvrdiť, že tento bod bol splnený.

Kauza Gorila by mala byť veľkým poučením pre budúce vlády na Slovensku a dôležitým varovaním toho, aby nekonanie pri zistení nespravodlivosti a nepráva nebolo na dennom poriadku. Hlavný bod, na ktorý je potrebné ukázať, je konanie vysoko postavených politikov či osobností. Aby sa nestávalo, že dôležité fakty budú zamlčané a objavia sa na verejnosti len pod nejakou zámienkou. Tu zohrávajú podstatnú úlohu aj média, na ktorých je skoré odhaľovanie a dokazovanie káuz, ak zlyhalo správne mravné konanie tých ostatných.

Tabuľka 2: Zhrnutie kritérií u kauzy Gorila

Kritérium	Spĺňa / Nesplĺňa / Nemožno preukázať
Investigatívna žurnalistika je o hlbokom prieniku do témy, problému či kauzy.	Splňuje
Téma, problém či kauza patrí do právomoci verejného záujmu – strážny pes demokracie	Splňuje
Je procesom, nie udalosťou	Splňuje
Vyznačuje sa originalitou a proaktivitou	Splňuje
Poukazuje na novú informáciu alebo dáva dokopy dostupné informácie a prezentuje nový význam súvislostí	Splňuje
Mala by byť založená na viacerých zdrojoch	Splňuje
Vyžaduje tímovú spoluprácu a väčší čas na prípravu ako klasické spravodajstvo	Splňuje

Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

6.2.2 Dôsledky a dopad kauzy Gorila na spoločnosť

Od kedy kauza prišla na svetlo sveta prešlo skoro štyri a pol roka a doteraz zazneli v národnej rade len tri správy o aktuálnom stave vyšetrovania kauzy Gorila. Vyhlásenie súdu bolo také, že sa nepodarilo získať také dôkazy, na základe ktorých by bolo možné obviniť konkrétnu osobu.

V rámci kauzy boli zatiaľ obvinení dvaja ľudia. Notárka D. N., ktorá bola pôvodne obvinená vyšetrovacím tímom kauzy Gorila. Tá bola podozrivá za podvodné vydraženie pozemku pod domom bývalého ministra hospodárstva Jirka Malchárka. V lete 2012 bolo obvinenie voči notárke zrušené generálnou prokuratúrou. Exminister hospodárstva Pavol Rusko bol druhým obvineným v kauze. Toho stíhali za údajný podiel na nevýhodnej privatizácii Paroplynového cyklu. Aj toto obvinenie zrušili na jar 2012. (SITA, online, 04-05-2016)

Do dnešného dňa sa stále polemizuje či ide o pravosť spisu Gorila a o jej obsahu. V apríli 2016 mediálna skupina Penta vyhrala spor s Hospodárskymi novinami. Tie sa musia ospravedlniť investičnej skupine Penta za komentár, ktorý Dag Daniš na margo skupiny napísal.

V článku „Ako sa kupujú poslanci“, ktorý vyšiel 21. júna 2013 Daniš obvinil Pentu, že vďaka nej prežila Dzurindova vláda kritický rok 2005 a taktiež sa zaslúžila o prelomenie krízy a pretlačenie Zajacových zákonov. Rudolf Zajac bol ministrom zdravotníctva v rokoch 2002 –

2006. Daniš informácie, ktoré zverejnil uvádzal ako fakty a čitateľa neupozornil na to, že ide o podozrenie alebo domnienku. Čo je však zarážajúce v celej kauze je fakt, že súdy týmto výrokom označili spis Gorila za nepotvrdený, dokonca za nedôveryhodný. V rozhodnutí súdu sa doslova píše: „*Odporcu (vydavateľstvo Mafra Slovakia) nezbavuje zodpovednosti ani to, že autor sa odvoláva na spis Gorila, pretože obsah tohto spisu je diskutabilný, ide o internetový spis a pravdivosť údajov v ňom uvedených preukázaná nebola. Autor nemôže bez ďalšieho prebrať informácie uvedené z takéhoto zdroja bez toho, aby si ich pravdivosť overil hodnoverným spôsobom.*“ (Luha, online, 2016-05-01)

K rozsudku sa vyjadril Denis Schvarz, riaditeľ pre marketing a PR vydavateľstva MAFRA Slovakia, a.s. Tvrdí, že rozsudok je nebezpečným, aj keď sám súd priznal ich argumentáciu. Dospel k záveru, že súd nie je viazaním doslovným zákonom a môže byť od neho vychýlený. „*Tlačový zákon výslovne stanovuje aké náležitosti musí mať žiadosť o opravu a zároveň stanovuje, že ak ich nemá, tak nevzniká povinnosť uverejniť opravu. V*

tomto prípade súd neúplnú žiadosť akceptoval, a to napriek tomu, že zákon pre takýto prípad výslovne stanovuje, že nie je povinnosť zverejniť opravu. Z tohto dôvodu ešte zvážime možnosti mimoriadnych opravných prostriedkov, tie ale nemajú vplyv na povinnosť zverejniť opravu.“ (Schwarz, In Luha, online, 2016-05-01)

Mediálna skupina Penta spolu s Jaroslavom Haščákom podali do dnešného dňa viacero žalôb na médiá (denník Hospodárske noviny, online denník Konzervatívny výber a denník N.)

Dokumenty s názvom Gorila a Gorila 1 hovoria o údajnom ovplyvňovaní politiky istou finančnou skupinou. V tomto rozsiahlom materiáli sa popisuje dosadzovanie nominantov do štátnych podnikov a provízie pri privatizácii. Poukazuje aj na pavučinu vzťahov, ktorá ide cez politiku, podnikateľské sféry a bezpečnostné zložky na Slovensku. Aj keď sa potvrdilo, že sa Gorila SIS skutočne uskutočnila, pravosť dokumentov zverejnených na internete, nie je nijak dokázaná.

6.3 Kauza Hedviga Malinová

Pod kauzou Hedvigy Malinovej rozumieme prípad, ktorý sa stal 25. augusta 2006, v ktorom polícia začala trestné stíhanie vo veci zločinu lúpeže proti neznámym páchatelom, ktorí v ten deň mali prepadnúť, zbiť a okradnúť Hedvigu Malinovú. Čin sa mal stať v Nitre, pred tým ako mala Hedviga ísť do školy na skúšku. Útok bol namierený proti Maďarom žijúcim na Slovensku. Na blúzke, ktorú mala Hedviga oblečenú bol protimaďarský nápis „Maďari za Dunaj“. Výsluch Hedvigy začal o dva týždne a trval až päť hodín. O dva dni neskôr polícia zastavila trestné stíhanie, pretože sa podľa ich slov čin nestal. Ich odôvodnenie bolo, že v deň, kedy sa mal čin spáchať nebol na Hedviginom telefóne prijatý žiaden hovor ako poškodená tvrdila.

Podľa znaleckého posudku neutrpela žiadne zranenia a písmo na jej blúzke má spoločné znaky s písmom poškodenej. Toto uznesenie nebolo právoplatné a mohla sa proti nemu odvolať. Na základe tohto uznesenia vtedajší minister vnútra Robert Kaliňák a premiér

Róber Fico zorganizovali tlačovú besedu, na ktorej podali vyhlásenia o šetrení. Je nutné zdôrazniť, že vyhlásenie polície a Kaliňáka nemajú preukázateľnú oporu vo vyšetrovacom spise a mnohé tvrdenia sú klamlivé. Hedviga zorganizovala na druhý deň tlačovú konferenciu, na ktorej vyhlásila, že počas vyšetrovania polícia na ňu vyvíjala tlak a dokonca podľa Hedvigy bola nútená priznať, že sa čin nestal a bol to len jej výmysel. To sa nestalo a začalo sa doťahovanie ako zo strany poškodenej, tak aj zo strany polície a politických činiteľov. Polícia dostala na vyšetrovanie podnet pre krivú výpoveď Malinovej, na čo ona reagovala tak, že sa podrobila testu na detektore lži. Tento test dopadol v prospech poškodenej, a teda na otázky odpovedala pravdivo, nakoľko o pár dní prišla na Ústavný súd sťažnosť pre porušenie ľudských práv pri postupe riešenia tohto prípadu a taktiež vo vyšetrovaní trestného činu lúpeže do Malinovej bytu.

Prípad o rok neskôr nemal žiadne východisko a na margo toho vtedajší prezident SR Ivan Gašparovič vyhlásil, že kauza môže mať negatívny dopad na postavenie krajiny v zahraničí. V júni 2007 prišla televízia TA3 s reportážou, kde odvysielala výpoveď muža, ktorý dosvedčil napadnutie Malinovej. Tento svedok, ktorý svoje vyjadrenie potvrdil aj médiám, bol vypočutý aj na polícii. Rovnako aj ako svedok na výsluchu na Generálnej prokuratúre SR potvrdil skutočnosti, ktoré už raz odzneli v médiách.

Policačný prezident Packa v rozhovore pre internetový portál aktualne.sk vyhlásil a pripustil obžalovanej napadnutie, nie však v takej miere, ako to opísala médiá a polícia. Ďalšie závažné trestné oznámenie podal bývalý riaditeľ Úradu boja proti korupcie Jozef Šátek na premiéra Fica a Kaliňáka. V oznámení šlo o zneužití právomoci verejného činiteľa. Podľa neho zneužili právomoc verejného činiteľa, keď nahliadli do vyšetrovacieho spisu prípadu a zverejnili z neho informácie. Túto informáciu uviedol spravodajský server TNky.sk. Dobroslav Trnka, vtedajší generálny prokurátor pripustil pochybenie polície a prokuratúry a vyčlenil tím ľudí, ktorí sa prípadom zaoberal. Dôležitým faktom, ktorý priniesol denník Plus jeden deň, bolo vyjadrenie pracovníčok banky, v ktorej mala poškodená účet. Kaliňák na začiatku kauzy spochybnil jej tvrdenie, že kartu po prepadnutí zablokovala, no pracovníčky tento fakt naopak potvrdili. V roku 2009 sa vyšetrovanie uberalo smerom preskúmania znaleckých posudkov od lekárov. Boli vypracované tri posudky, v ktorých nachádzame vždy odlišný posudok. Na posledný posudok napísaný dekanom Labašom

podali občianski aktivisti petíciu na preskúmanie na Generálnu prokuratúru. V roku 2010 minister vnútra Daniel Lipšic dal preveriť kauzu inšpekcii ministra vnútra. Hospodárske noviny v auguste 2010 uverejnili predbežné výsledky Ministerstva vnútra, ktoré odhalili pochybenia polície v spise. V novembri toho istého roku sa robil prieskum, ktorý mal zistiť u občanov názor na priebeh vyšetrovania. Z prieskumu sa zistilo, že viac ako polovica respondentov je nespokojných s vyšetrovaním prípadu.

V máji 2011 v rozhovore pre denník SME Kaliňák označil Hedvigu za patologickú klamárku a na margo toho podala Hedviga žalobu za utŕhanie na cti. V apríli 2013 helsinský výbor za ľudské práva vyzval Generálnu prokuratúru, aby zastavila trestné stíhanie poškodenej Hedvigy. Psychiatri z piatich európskych krajín vydali stanovisko, v ktorom považujú ďalšie trestné konanie proti jej osobe za neetické a neodôvodniteľné a v prípade ako takom, vidia „vážne zneužitie psychiatrie“. Hedviga požiadala o maďarské občianstvo a odsťahovala sa mimo územia SR. V apríli obžalovala Generálna prokurátora Hedvigu z krivej prisahy a výpovede a o obžalobe bude rozhodovať Okresný súd Nitra a ten vytýčil prvé pojednávanie v júli 2015. (Hedviga, online, 2016-05-08)

6.3.1 Rozbor kauzy Hedvigy Malinovej podľa kritérií

Investigatívna žurnalistika je o hlbokom prieniku do témy, problému či kauzy

Kauza Malinovej bola a aj je problémom, ktorý svojou hĺbkou predčil všetky ostatné kauzy, ktoré sa na Slovensku odohrali. Od roku 2006, kedy sa skutočnosť stala, bolo vypracovaných niekoľko posudkov, či už lekárskeho alebo súdneho. Zaoberali sa ňou novinári u nás, ale aj v zahraničí. Eugen Korda za svoje reportáže Hedviga I. a Hedviga II. získal Novinársku cenu. Na konci roku 2010 novinárka denníka Új Szó a týždenníka Vásarnap Marie Vrabcová napísala knihu „Hedviga“, v ktorej sa zoberá prípadom. Jedná sa o výpoveď troch hlavných postáv kauzy: Malinovej, advokáta Kvasnicu a psychiatra Hašta. (Hedviga, online, 2016-05-08)

Téma, problém či kauza patří do pravomoci veřejného zájmu – strážny pes demokracie

Už pri popise kauzy sme zistili, že kauza patrí do pravomoci verejného záujmu. V kauze šlo o etický a národný problém. V kauze sme našli zásadnejšie porušovania zákona. Na demonštráciu, ktorá sa v apríli 2014 konala k podpore Hedvigy na Župnom námestí prišlo viac ako päťsto ľudí. Medzi zúčastnenými bolo novinár Korda, Marie Vrabcová, ktorá je zástupkyňou Helsinského výboru pre ľudské práva. Demonštrácia sa niesla v duchu „Dnes Hedviga, zajtra ty!“ organizovali ju Okružly stôl Maďarov na Slovensku. (Hedviga, online, 2016-05-08)

Je procesom, nie udalosťou

To, že je kauza udalosťou a nie procesom dokazuje fakt, že prípad začali vyšetrovať v roku 2006 a do dnešného dňa nie je uzavretý.

Vyznačuje sa originalitou a proaktivitou

Ide o vôbec prvý prípad rasovej neznášanlivosti proti maďarskej menšine na Slovensku, ktorý dosiahol aj na medzinárodnú úroveň. V novembri 2011 Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu schválil dohodu o zmieri medzi Hedvigou Malinovou a Vládou SR. Zároveň túto sťažnosť zo zoznamu prípadov vyškrtol. (Hedviga, online, 2016-05-08)

Je to kauza, ktorá žije dodnes. Zaujímavý je rozmer ako do nej vstúpili politici. Ledva ju zmlátili a už mali Fico s Kaliňákom tlačovku, na ktorej vedeli, že to je kamufláž. Ani jednému z nich nenáležalo liezť do spisu a oboznámiť sa s ním. Taká kauza v ČR neexistuje. Bol to modelový prípad, že televízia nebola nezávislá. (Fejer, Príloha C)

Poukazuje na novú informáciu alebo dáva dokopy dostupné informácie a prezentuje nový význam súvislostí

Môžeme s určitosťou potvrdiť, že médiá a novinári prichádzali stále s novými odhaľovaniami a vďaka nim boli odhalené mnohé nekalé praktiky, ktoré boli počas vyšetrovania v prípade použité. V Reportéroch Korda upozornil na skutočnosť, že Hedviga pri výpovedi netvrdila, že pred útokom telefonovala, ale túto skutočnosť uviedla ako možnosť. Minister vnútra Kaliňák na tlačovke uviedol, že Hedviga pri výpovedi povedala, že telefonovala. Kaliňák pri tlačovke zdôraznil, že pri preverovaní čísla sa zistilo, že žiadny

telefónny hovor v ten deň nebol uskutočnený. Korda v reportáži dal jasne najavo, čo Hedviga na výsluchu povedala a teda obvinil ministra zo zatajovaní skutočných informácií. V spise, ktorý je dostupný na internete Hedviga vysvetľuje polícií, ako sa skutok stal. „... *pričom asi v týchto miestach som niekomu odpovedala v maďarskom jazyku, ale, či to bolo niekomu do telefónu, alebo som niekomu odpovedala priamo osobne, neviem, teda ako presne to bolo...*“ (Hedviga, online, 2016-05-08)

Mala by byť založená na viacerých zdrojoch

Od začiatku vyšetrovania boli dostupné viaceré zdroje, ktoré hľadali a skúmali pravdu. Od výpovede samotnej Malinovej, až po svedka, ktorý potvrdil a označil údajného útočníka. K nahliadnutiu máme spomínané tri spisy výpovedi poškodanej a v decembri 2007 preniklo aj video z výsluchu. Tento záznam podľa právnika Kvasnicu nie je identický s obsahom výpovede, ktoré máme k dispozícii. Zarážajúci je fakt, že niektoré časti nie sú nahrané. Boli vypracované viaceré znalecké posudky a posudky od ošetrovujúcich lekárov, až po potvrdenie zamestnankýň banky o zablokovaní karty.

Vyžaduje tímovú spoluprácu a väčší čas na prípravu ako klasické spravodajstvo

Kauza nebola prípadom pre jednotlivca či jeden mediálny dom, ale zaoberali sa ňou všetci investigatívni novinári, ktorí prinášali nové a nové odhalenie a tým pomáhali pri budovaní verejnej mienky ohľadom prípadu. Dokázali, že prípad sprevádzalo obrovské množstvo pochybení polície, prokuratúry a politikov.

Tabuľka 3: Zhrnutie kritérií u kauzy Hedvigy Malinovej

Kritérium	Spĺňa / Nesplňa / Nemožno preukázať
Investigatívna žurnalistika je o hlbokom prieniku do témy, problému či kauzy.	Splňuje
Téma, problém či kauza patrí do právomoci verejného záujmu – strážny pes demokracie	Splňuje

Je procesom, nie udalosťou	Splňuje
Vyznačuje sa originalitou a proaktivitou	Splňuje
Poukazuje na novú informáciu alebo dáva dokopy dostupné informácie a prezentuje nový význam súvislostí	Splňuje
Mala by byť založená na viacerých zdrojoch	Splňuje
Vyžaduje tímovú spoluprácu a väčší čas na prípravu ako klasické spravodajstvo	Splňuje

Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

6.3.2 Dôsledky a dopad kauzy Hedvigy Malinovej na spoločnosť

Prípád, ktorý trvá od roku 2006 až po súčasnosť, ešte stále nie je uzavretý. Zarážajúci je fakt, že vyšetrovanie prepadnutia Malinovej trval štrnásť dní, no vyšetrovanie, kde obvinili Hedvigu ako klamárku, trvá ešte dodnes. Najväčší dopad, ktorý kauza mala a má je na samotnú poškodenú Hedvigu. Prišla s obvinením na neznámych páchatel'ov a okrem fyzických zranení ju viac táto kauza stála zranení na psychike. Kvôli neustálemu sledovaniu prijala Hedviga maďarské občianstvo a presťahovala sa aj s rodinou do Maďarska. Jej hlavným dôvodom bolo uchránenie svojich detí a rodiny. Prezident SR Andrej Kiska vyhlásil, že ak príde k odsúdeniu Hedvigy, udelí jej milosť. Kiska považuje prípad za porušenie ľudskej dôstojnosti. „*Prípád Hedvigy Malinovej je o tom, že tu skoro osem rokov naháňame človeka a nedokážeme to dotiahnuť do konca.*“ (Kiska, in Majerský, online, 2016-05-08)

Posledné informácie, ktoré môžeme do diplomovej práce zahrnúť, sú vyjadrenia hovorkyne ministerstva spravodlivosti Alexandy Donevovej. „*Minister spravodlivosti Tomáš*

Borec 17. marca 2016 súhlasil s podaním žiadosti o odovzdanie trestného konania vedeného na území Slovenskej republiky proti maďarskej štátnej občanke do Maďarska pre prečin krivej výpovede a krivej prísahy.“ (Prípád Hedvigny Malinovej neskončil: Kde ju budú nakoniec súdiť?, online, 2016-04-26)

Súhlasiť s prevzatím prípadu musí aj Maďarsko. *„Hedviga je pre slovenské inštitúcie klamárkou a pre tie maďarské obeťou, je jednoduché si domyslieť, ako sa prípad po desiatich rokoch ukončí.*“ (Hanus, online, 2016-05-14)

V predchádzajúcich kapitolách sme hovorili o relácií Reportéri, kde sa Eugen Korda v reportáži zaoberal komparáciou vyjadrení Kaliňáka s obsahom vyšetrovacieho spisu. Reportáž poukazovala na rozpory verejne vyslovenými tvrdeniami Kaliňáka o výsledkoch vyšetrovania. Porovnávanie týchto faktov vyvolalo viacero dôvodných podozrení z nepravdivého informovania verejnosti. Podľa zákona nie je minister vnútra (ani policajný prezident) orgánom činným v trestnom konaní, no napriek tomu používal tlačovej besede veci z vyšetrovacieho spisu, ku ktorým podľa trestného poriadku nemá mať vôbec prístup.

To hovorí o porušení zákona zo strany ministra vnútra. Obidve reportáže vyvolali rozruch na strane občanov, ale aj na strane politikov. Dôsledky kauzy pocítil aj samotný reportér Korda, ktorý niekoľko dní po odvysielaní reportáže odišiel z Reportérov. Zadosťučinením mu je Novinárska cena, ktorú získal a pocít, že sa verejnosť vďaka nemu dozvedela o inej stránke celej kauzy.

6.4 Porovnanie dopadu oboch kauz na spoločnosť

Dopady dvoch rôznych kauz na spoločnosť, na politickú moc či na samotného novinára sú v oboch prípadoch odlišné. Zistenia a práca investigatívnych novinárov by mala padať na úrodnú pôdu, to znamená, že by zistenia mali byť pre bežných ľudí nielen zdrojom utajovaných informácií súvisiacich s rôznym personálnym prepletením aktérov korupčného a protizákonného konania, ale aj akousi istotou, že všetko raz vyjde na povrch. To celé by malo krok po kroku zvyšovať potrebu občanov angažovať sa v zaujímaní kritického

stanoviska k daniu okolo nich. Nezostať ľahostajnými a neriešiť zodpovednosť politikov, ktorí majú dosah na personálne obsadenia dôležitých postov a teda aj zodpovednosť za ich konanie, iba voľbami raz za štyri roky. (Fejer, Príloha C)

V kauze Hedvigy Malinovej môžeme pozorovať dopad na spoločnosť veľmi zreteľne. Zo začiatku kauzy, kedy bola Hedviga označená za klamárku sa spoločnosť rozdelila na dva tábory. Jeden, ktorý sa postavil na stranu poškodenej a druhý, ktorý bol vytýčený predstaviteľmi štátu. *„Najmocnejšími predstaviteľmi štátu bola vytýčená línia „skutok sa nestal“. Neustále tu potom štátne orgány mali tendenciu dokazovať, že skutok sa nestal, čo okrem iného znamená vyrábať falošné posudky a ignorovať dôkazy, ktoré svedčia v prospech pani Hedvigy Žákovej Malinovej.“* (Hašto: In Sotnik, online, 2016-04-23)

Osobný psychiater Hedvigy Jozef Hašto v jednom z rozhovore vytýčil aj samotný dopad kauzy na spoločnosť, hovorí, že sa spoločnosti nedá zazlievať, že urobila predčasný názor proti Hedvige Malinovej. Keďže je spoločnosť vystavená sugestívnym dezinformáciám od najvyšších predstaviteľov štátu a súdnych znalcov, spoločnosť nedokáže posúdiť fakt od fikcie. V celej kauze bola uplatňovaná aj slovensko-maďarská polarizácia. Môžeme teda povedať, že hlavne vďaka slobodným médiám a novinárom, ktorí bojujú za pravdu sa dostupné informácie dostávali na povrch a občania sa tak mohli začať orientovať v zmeske informácií. (Taktiež)

Po odvysielaní reportáže Hedviga I. a Hedviga II. časť ľudí začala pochybovať o jej vine, vyšli do ulíc, založili web hedviga.fair-play.sk, na ktorom do podrobnosti analyzovali kauzu a zverejšňovali priebeh vyšetrovania. Ďalej vznikol web jablko.sk, kde môžu ľudia vyjadriť podporu a solidaritu Hedvige. Dopad na spoločnosť po odvysielaní Kordovej reportáže bol väčší ako po samotnom incidente. Ľudia prestali vnímať dianie okolo čiernobiely a zamerali sa aj na možné riziká, ktoré so sebou nesú médiá a vyjadrenia politikov.

Celkovo možno zhodnotiť odozvu a dopad na spoločnosť ako príliš malý, keďže šlo o zlyhanie právneho štátu, závažné porušovanie ľudských práv a dôstojnosti občana SR.

Kauza Gorila vzbudila veľký záujem u občanov SR. Vyšli do ulíc na masívne protesty a môžeme povedať, že ľudí na pár mesiacov kauza stmelila a začali sa zaujímať o

spravodlivosť a potrestanie odpovedných. Ak by sme mohli porovnať obe kauzy z pohľadu dopadu na spoločnosť, môžeme teda povedať že kauza Gorila u ľudí vzbudila viac emócií a celkový dopad kauzy na občanov bol väčší. Z dotazníkového šetrenia sme sa dozvedeli, že občania sa na základe kauzy Gorila rozhodovali, komu dajú svoj hlas vo voľbách v roku 2012 a to považujeme ako silný dopad na spoločnosť.

Tabuľka 4: Vývoj preferencií politických strán v SR rok pred voľbami do NR SR v marci 2012

Mesiac -rok	3-11	5-11	7-12	10-11	11-11	12-11	1-12	2-12 a	2-12 b	Voľby
SMER	44,8	47,1	41,7	45,3	45,2	43,9	41,8	37,3	39,7	44,10
SDKÚ-DS	16,5	12,2	12,6	12,2	11,3	10,2	8,3	6,1	5,1	6,09
SaS	7,1	5,2	6,1	8,2	7,5	5,6	6,4	5,9	5,1	5,88
KDH	6,2	9,5	11,7	9,7	9,9	10,0	9,3	10,3	10,4	8,82
Most-Híd	7,9	6,1	6,9	6,9	7,0	8,3	6,4	6,0	7,0	6,89
SNS	6,2	8,1	5,8	6,4	5,4	5,6	4,8	4,2	4,7	4,55
OLaNO						5,8	5,2	8,9	6,7	8,55

Zdroj: Focus research, 2012, online

Po prepuknutí kauzy bol robený prvý prieskum v januári 2012 a najväčší dopad utrpela strana SDKÚ-DS. Strana od marca 2011 až po voľby v marci 2012 stratila skoro 10%. V kauze bola najviac skloňovaná práve strana Mikuláša Dzurindu, ktorý sa následne vzdal postu predsedu strany a odišiel do úzadia politickej scény. Ak porovnáme dopad kauz na politiku, zistíme fakt, že kauza Hedvigy nemala žiaden vplyv na politickú scénu a pôsobenie Roberta Kaliňáka a Roberta Fica v politike, hoci v samotnej kauze figurovali. Robert Fico je naďalej premiérom SR a Robert Kaliňák ministrom vnútra SR.

Ak by sme porovnali dopad kauzy na novinárov, ktorí sa najviac venovali spomínaným dvom kauzám, zistili by sme rovnako veľké rozdiely. Eugen Korda, ktorý pracoval na prípade Hedvigy Malinovej, bol na základe odvysielaných reportáží zbavený svojej funkcie v relácii Reportéri a následne odišiel z STV. Tom Nicholson sa narozdiel od Kordu zviditeľnil a dostal sa do povedomí verejnosti, ako ten čo pracoval na kauze Gorila a

taktiež slušne zarobil na svojej knihe Gorila. To aký dopad často postihuje novinárov pri odhaľovaní rôznych káuz a prípadov nám vysvetlil investigatívny novinár Pavol Fejer.

„Na psychiku určite pozitívne vplývajú prípady úspešného odhaľovania a rozkrývania rôznych káuz a ich zákulisných súvislostí. Menej pozitívnym je pomerne časté zistenie, že sa, napriek zverejneniu, nezmenilo dohromady nič. To už je potom záležitosť mentálnej odolnosti každého jedného žurnalistu. Ak teda nehovoríme o bezpečnostných rizikách pre ich život a zdravie zo strany odhalených kriminálnikov - doby, kedy to bolo aktuálne sú však v našich končinách hádam predsa len už minulosťou. Aktuálne sú akurát žaloby na ochranu osobnosti – ktoré sa síce dejú, ale našťastie nebývajú často úspešné.“ (Fejer, Príloha C)

U oboch novinárov sú osobnostné dopady rozličné, ale dopad, ktorý spôsobili verejnosti je určite veľkou odmenou pri vykonávaní profesie investigatívneho novinára.

7 VYHODNOTENIE VÝSLEDKU VÝSKUMU

Masmédiá nielen vytvárajú, ale aj formujú verejnú mienku a sú preto považované za významnú súčasť rozhodovacieho procesu občanov. Výskum, ktorý budeme aplikovať na vybranú vzorku respondentov, nám má ukázať záujem občanov o investigatívnu žurnalistiku a kauzy ako také. Má nám aj potvrdiť istý dopad na spoločnosť.

Dotazníkový výskum sa konal v dvoch termínoch. Prvý bol zameraný na záujem občanov o investigatívnu žurnalistiku a zhodnotenie jej aktuálnej situácie a druhý bol konkretizovaný na kauzu Gorila. Chceli sme sa dozvedieť, či bola kauza u občanov známa a či jej vypustenie do sveta ovplyvnilo ich hlasovanie vo voľbách. Druhá časť dotazníka bola schválne poskytnutá len občanom, ktorí boli v roku 2012 pri voľbách a teda môžeme priamo ukázať jej dopad.

Tretia časť pozostáva z rozhovoru s reportérom jedinej investigatívnej relácie v televíznom vysielaní na Slovensku a emailovej komunikácie s investigatívnym novinárom na internete. Otázky, ktoré im boli položené mali zistiť podmienky a stav investigatívy na Slovensku. Na základe čoho môžeme dokumentovať postavenie novinárov v médiach a mieru úspešnosti ich tvorby, ktorá býva predovšetkým determinovaná politickými, ekonomickými a inými vplyvmi z okolia

7.1 Vyhodnotenie dotazníkového výskumu k investigatívnej žurnalistike

Charakteristika respondentov:

Celkový počet respondentov: 100

- Mužské pohlavie: 38
- Ženské pohlavie: 62

Priemerný vek: 59 % respondentov: 22 – 28 rokov

Profil respondentov: Výskumný súbor tvorili občania Slovenskej republiky

Použitá metóda: Online dotazník

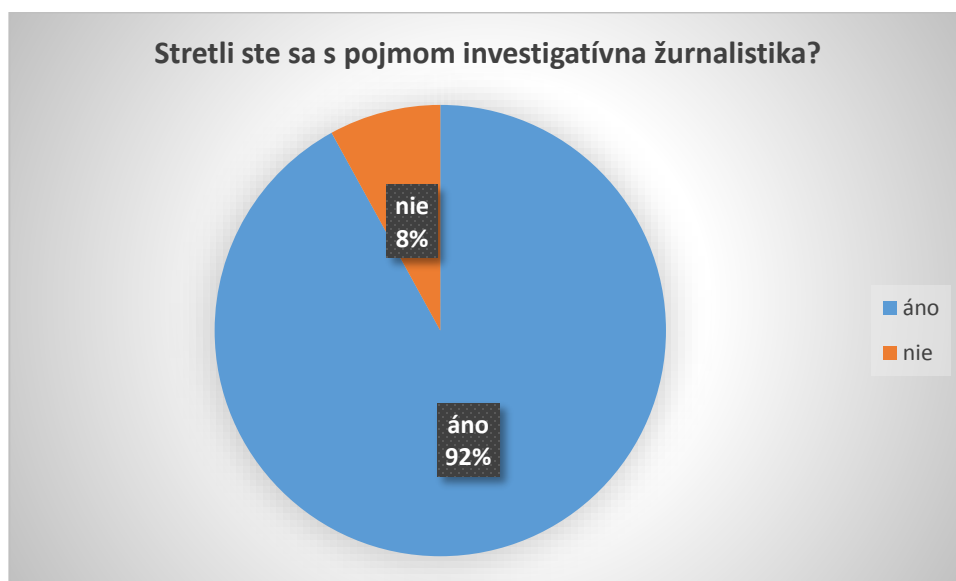
Dĺžka výskumu:

Výskum sme uskutočnil v priebehu mesiacov január - apríl 2016. Štvormesačné rozmedzie bolo stanovené z dôvodu poskytnutia dostatočného času na jeho vyplnenie.

Záver č. 1

V prvej časti dotazníka sme predpokladali, že väčšina respondentov sa s termínom investigatívna žurnalistika už stretla.

Graf 1: Pojem investigatívna žurnalistika vo vnímaní občanov

Zdroj: Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

Z uvedeného grafu vyplýva, že až 92 % respondentov sa stretlo s pojmom investigatívna žurnalistika, čo má pre naše ďalšie dotazovanie veľký význam, pretože môžeme ísť k problémom viac do hĺbky, keďže väčšina respondentov rozumie problematike.

Záver č. 2

V druhej časti dotazníka sme chceli zistiť, ktorá z investigatívnych tém, je pre respondentov, teda aj divákov najzaujímavejšia.

Graf 2: Tematický najzaujímavejšie témy pre respondentov v investigatívnej žurnalistike

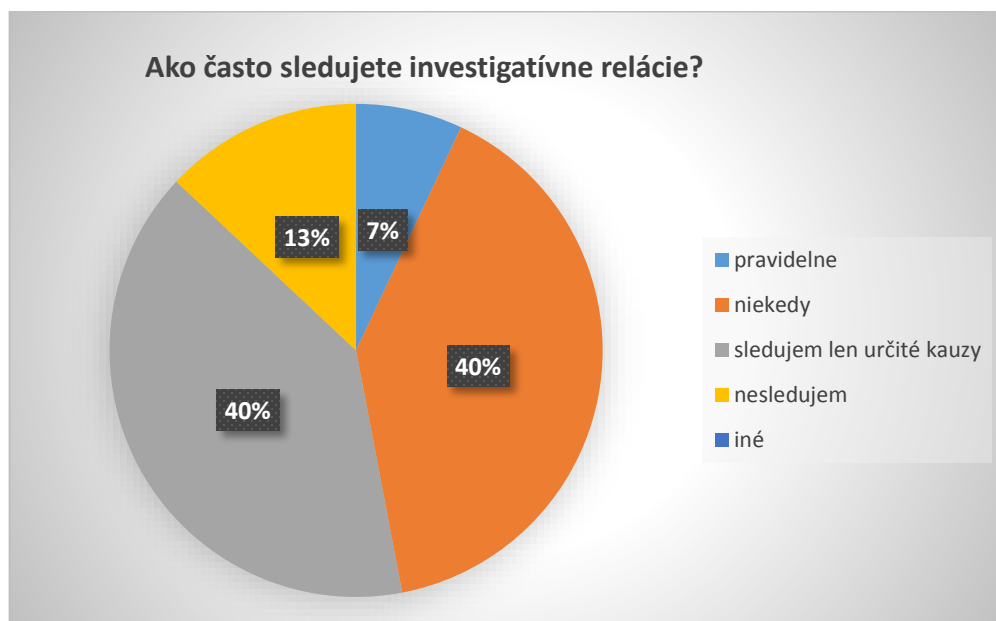
Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

Z grafu nám vyšlo, že až 50 % respondentov sa zaujíma hlavne o politické kauzy. Toto zistenie nám dokazuje, že práve tejto tématiky v slovenskom mediálnom prostredí máme stále málo, pretože už v predchádzajúcich kapitolách sme zistili, že väčšina relácií sa zaoberá občiansko – právnymi záležitosťami. Téma medziľudské vzťahy získala u našich respondentov 28 %, kriminalita 19 % a iné témy 3 %. Medzi iné témy zúčastnení prieskumu uviedli napr. ekonomická kriminalita a jej napojenie na politickú scénu, ohrozovanie životného prostredia a ľudské práva.

Záver č. 3

Tretia časť dotazníka mala poukázať na sledovanosť investigatívnych relácií u divákov, mala poukázať na záujem slovenských občanov o takýto formát v televízii.

Graf 3: Frekvencia sledovania investigatívnych relácií

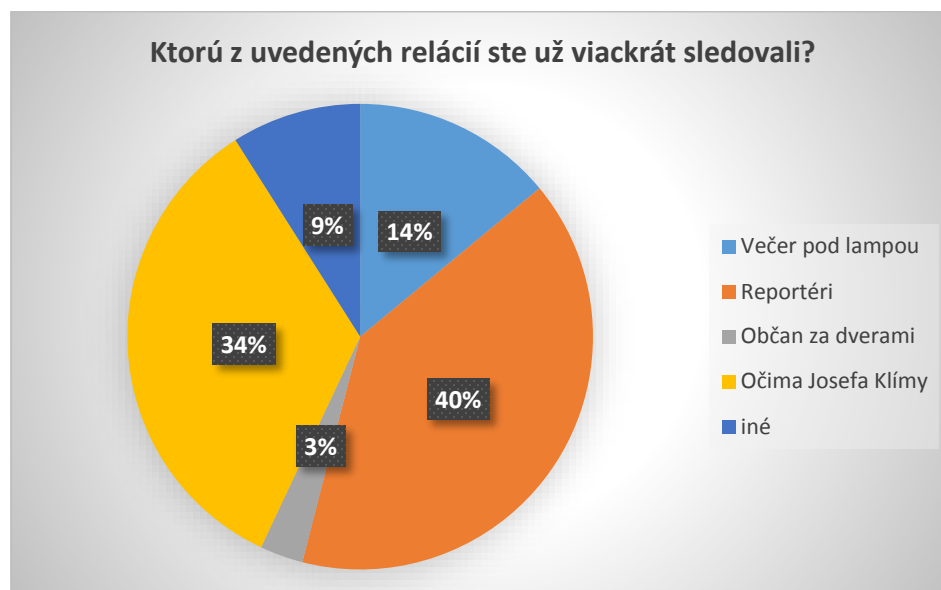
Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

Náš ďalší predpoklad bol, že respondenti budú sledovať investigatívne relácie len niekedy, pretože ak by tieto relácie dosahovali veľkej sledovanosti, nemohli by len tak ľahko zmiznúť z programovej štruktúry televíznych staníc. Tento predpoklad sa nám potvrdil, pretože 40 % odpovedalo na otázku: Ako často sledujú investigatívne relácie? Odpoveďou: Niekedy. Rovnaký počet respondentov uviedlo, že sledujú len určité kauzy. 13 % respondentov uviedlo, že relácie nesleduje a len 7 % sleduje pravidelne.

Záver č. 4

Otázku sme našim respondentom položili preto, lebo sme chceli poukázať na nedostatok relácií s investigatívnou tematikou v SR. Relácie sme vybrali cielene, aby si respondenti mohli vybrať zo slovenského a českého vysielania.

Graf 4: Sledovanosť investigatívnych relácií v televíznom vysielaní

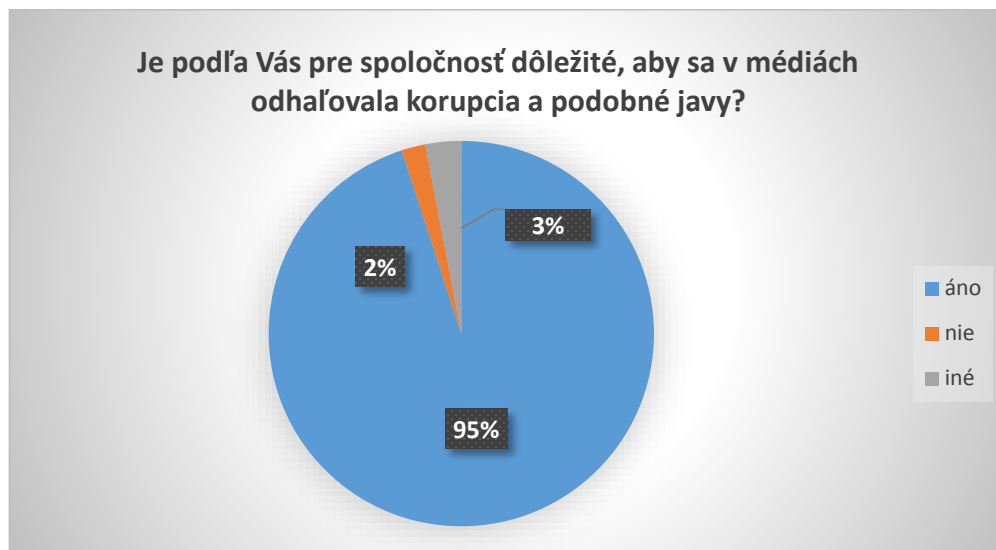
Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

Našou snahou pri otázke v Grafe 4 bolo zistiť, akým reláciám s investigatívnou tematikou dávajú prednosť. 40 % dotazovaných sledovalo slovenskú reláciu Reportéri, no zaujímavé číslo nám vyšlo pri relácii Očima Josefa Klímy. Túto odpoveď zvolilo až 34 %, čo nám ukazuje, buď vyššiu úroveň českej investigatívy, alebo malý výber slovenských investigatívnych relácií.

Záver č. 5

Pri vytváraní dotazníka sme sa opierali aj o predpoklad, že si respondenti uvedomujú dôležitosť investigatívnej žurnalistiky, najmä pri odhaľovaní korupcie a iných škandálov. Taktiež sme chceli zistiť, či si respondenti myslia, že dnešné médiá sú nestranné a je dobré im veriť.

Graf 5: Dôležitosť odhaľovania korupcie pre slovenských občanov

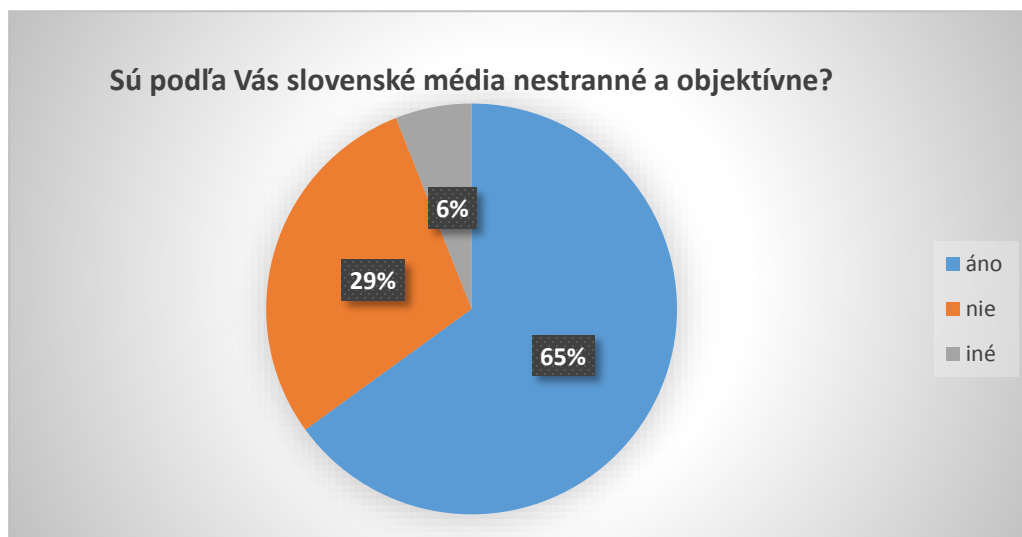
Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

Z uvedeného grafu sme si potvrdili náš predpoklad a 95 % z opýtaných respondentov potvrdila, že je pre spoločnosť dôležité, aby sa v médiách odhaľovala korupcia a podobné javy. Len 2 % si myslí, že to nie je potrebné. 2 % z opýtaných využilo odpoveď: **Iné** a napísalo svoj vlastný názor: „*V podstate áno, na druhej strane väčšinou to nemá zmysel, pobúri ľudí a nič sa nerieši.*“ (Príloha E) Na tomto názore môžeme jasne pozorovať únavu občanov zo stavu investigatívy na Slovensku.

Záver č. 6

V nasledujúcej časti dotazníka sme chceli poukazať na dôveryhodnosť médií na Slovensku zo strany recipientov.

Graf 6: Objektivita a nestrannosť médií na Slovensku

Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

Na základe dotazníka sme zistili, že až 65 % respondentov nepokladá médiá za nestranné a objektívne a to je ovplyvnené mnohými faktormi. V kapitole 6.3 sme si ukázali ako pravda jedného nemusí byť pravdou skutočnou a to pramení v celkovú nedôveru občanov v médiá a politikov ako takých.

Záver č. 7

Nasledujúcou otázkou sme chceli zistiť spokojnosť občanov so slovenskou investigatívou a jej aktuálnym stavom.

Graf 7: Spokojnosť slovenských občanov s aktuálnym stavom slovenskej investigatívnej žurnalistiky

Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

Zistili sme, že 56 % respondentov nie je spokojných s aktuálnym stavom investigatívnej žurnalistiky na Slovensku. 31 % respondentov nevedelo posúdiť tento stav a len 13 % spokojných s aktuálnou situáciou je. Návrhy a zlepšenia, ktoré by respondenti uprednostnili v zlepšení situácie na Slovensku budeme mať v Grafe 9.

Záver č. 8

Keďže slovenskí občania sú často konfrontovaní s českou mediálnou scénou a reláciami, ako sme sa mohli presvedčiť v Grafe 4, chceli sme otázkou zistiť či pokladajú české relácie za kvalitnejšie a teda či sú o úroveň vyššie než tie slovenské.

Graf 8: Porovnanie úrovne slovenskej a českej investigatívy

Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

Až 61% respondentov nevie zhodnotiť slovenskú a českú investigatívu, teda nevie či tá česká je, alebo nie je, na vyššej úrovni. 26 % si myslí, že česká je a 13 % si myslí, že nie je. Dokázali sme našimi otázkami ľahko zmapovať názory ohľadne slovenskej investigatívy.

Záver č. 9

V našom online dotazníku sme venovali pozornosť aj návrhom, ktoré by respondenti považovali za najlepšie riešenie pri zlepšení investigatívy na Slovensku. Chceli sme dokázať, že respondenti dokážu navrhnúť riešenie momentálnej nedostatočnej situácie v investigatíve.

Graf 9: Návrhy na zlepšenie investigatívnej žurnalistiky

Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

Ako sme predpovedali väčšina respondentov považuje za najlepší návrh opakované otváranie kauz až by prišlo k im následnému vyriešeniu. Za tento návrh bolo až 51 % respondentov. 25 % z opýtaných si myslí, že najlepším riešením by bolo dať viac priestoru v programovej štruktúre televízneho vysielania. Aj bez väčších výskumov samotní respondenti pociťujú v tejto oblasti značné rezervy. 13 % respondentov vidí zlepšenie v motivovaní investigatívnych novinárov na akademickej pôde. Až 11 % z opýtaných napísalo svoj vlastný názor, medzi ktorými boli návrhy ako nebojácnosť, neuplatiteľnosť a ísť si za svojím morálnym cieľom.

7.2 Vyhodnotenie dotazníkového výskumu ku kauze Gorila

V našom online dotazníku sme venovali pozornosť kauze Gorila. Cieľom niekoľkých otázok bolo overenie skutočnosti, že sa kauza dotkla širokej spoločnosti a poukážeme jej dopad na voľby a na vytváranie názorov na politiku a politikov na Slovensku.

Charakteristika respondentov: *Celkový počet respondentov: 100*

- Mužské pohlavie: 43
- Ženské pohlavie: 57

Priemerný vek: 26.9 rokov

Profil respondentov:

- Výskumný súbor tvorili vysokoškolskí študenti politológie a ľudia pracujúci v médiách. Výber respondentov bol cielený na základe predpokladu, že študenti politológie sa v danej tématike orientujú.

Použitá metóda:

- Online dotazník

Dĺžka výskumu:

- Výskum sa uskutočnil v priebehu mesiacov marec – jún 2015. Štvormesačné rozmedzie bolo stanovené z dôvodu poskytnutia dostatočného času na jeho vyplnenie.

Záver č. 10

Medzi najväčšiu politickú aféru, ktorá zmobilizovala slovenskú spoločnosť, považujeme kauzu Gorila. Dotazníkom sme chceli hypotézu, že táto kauza je známa širokej verejnosti a netreba ju na Slovensku vysvetľovať.

Graf 10: Kauza Gorila v povedomí občanov SR

Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

Na základe Grafu 10, sme dokázali, že kauzu gorila pozná až 96 % respondentov a tým sme zistili, že naozaj kauza zasiahla veľké množstvo občanov SR. Našími ďalšími otázkami sme dotazovali len respondentov, ktorí kauzu Gorila poznajú a teda máme v konečnom dôsledku relevantnejšie informácie.

Záver č. 11

V podkapitole 6.3.2 sme si určili aké mala kauza dopady na spoločnosť, no pre lepšie vyhotovenie záveru sme si chceli tento fakt podložiť aj dotazníkovým šetrením, a to konkrétnou otázkou k občanom.

Graf 11: Dopad kauzy na rozhodnutie vo voľbách v roku 2012

Zdroj: Kollárová, 2016 (vlastné šetrenie)

Zaradením otázky do nášho anketového výskumu sme chceli dokázať, že kauza Gorila ovplyvnila občanov pred voľbami do parlamentu. 20,8 % oslovených respondentov potvrdilo, že ich táto kauza ovplyvnila pri rozhodovaní a 21,9 % si taktiež myslí, že skôr ovplyvnila ako nie.

7.3 Vyhodnotenie rozhovorov

Rozhodli sme sa osloviť dvoch investigatívnych novinárov, ktorí by nám pomohli lepšie pochopiť stav investigatívnej žurnalistiky na Slovensku. Ako prvého sa nám podarilo osloviť majiteľa Biztweet.eu, Tomáša Lemešaniho, ktorý je aj externým spolupracovníkom denníku E15. Kvôli časovému vyťaženiu sme sa rozhodli využiť emailovú komunikáciu. Druhým novinárom, s ktorým sa nám podarilo stretnúť osobne je investigatívny novinár a moderátor Reportérov pán Pavol Fejer.

Podľa Lemešaniho je súčasný stav veľmi zlý, pretože z mediálnych domov investigatíva prakticky vymizla. Venovanie tak zostáva na neziskové projekty žurnalistiky,

ktoré nemajú dostatočné zdroje pre obsiahnutie všetkých potrebných oblastí. Najväčší problém pri uplatnení v médiách vidí hlavne vôľu týchto mediálnych domov.

Bolo by potrebné zriadiť pozície pre redaktorov, ktorí sa môžu investigatívne venovať. „*Mediálne domy chrlia, niekedy nezmyselne, denné spravodajstvo, pričom kopírujú veľmi povrchnú líniu určenú tlačovým servisom samotných respondentov.*“ (Lemešani, Príloha B)

Ak by redaktor pracoval na téme aj niekoľko týždňov, výsledky jeho práce by boli určite efektívnejšie a prinášali by zaujímavejšie a pestrejšie závery. To je však pre slovenských novinárov nemysliteľná predstava, hoci ako tvrdí sám Lemešani, v ČR pár takých oddelení existuje. Fejer vidí hlavné nedostatky v malej podpore súdnej moci a taktiež v zlej finančnej situácii. „*Žijeme v dobe, v ktorej súdne spory vyhrávajú aj tí, ktorí nie sú v práve. Televízia musí do svojho rozpočtu započítať milión eur, ak by náhodou súdny spor prehrala. A to vidím ako najväčší problém a preto aj mnohé televízne relácie skončili.*“ (Fejer, Príloha C)

V predchádzajúcich kapitolách sme si naznačili, aké je dôležité pre novinára mať podporu vydavateľa, teda podporu zhora. Zaujímalo nás, ako to prebieha v internetovom portály Biztweet, či sú viditeľné rozdiely s redakciou tlačeneho periodika. Z rozhovoru, ktorý nám bol poskytnutý sme sa dozvedeli, že v Biztweete je to špecifické. Nie sú komerční v tom slova zmysle, že by sa zameriavali na predaj reklamy a dobré vzťahy s respondentmi. To im pochopiteľne dáva veľkú voľnosť. Investigatíva pre nich predstavuje aj nástroj konkurenčného boja. Podpora zhora sa v tomto prípade ťažko vyjadruje, keďže je Lemešani majiteľ, vydavateľ aj šéfredaktor.

Z časového hľadiska je internetový portál taktiež iný než v klasických médiách. V Biztweete nie sú deadlines na uzávierku ako to tak býva v iných médiách. V nich býva človek nútený do denného spravodajstva, kedy musí nahlásiť tému ráno a poobede už zase musí odovzdať článok a na ďalší deň pracovať na druhej téme. „*Vedenie redaktorov núti články odovzdávať aj za cenu, že sú omnoho slabšie ako keby boli odovzdané o deň neskôr. Väčšinou však ide o čisto kapacitný problém. V HN sme boli v stave, že 5 ľudí sekcie malo každý deň pripraviť 5-6 strán sekcie. Jeden redaktor by tému posunul a v novinách by bola prázdna strana.*“ (Lemešani, Príloha B)

Pre našu diplomovú prácu je dôležité zistenie, či sa novinári pri svojej práci stretli s politickými vplyvmi, ktoré by im bránili slobode prejavu. U oboch novinárov sa nám potvrdilo, že sa priamo či nepriamo stretli vo svojej praxi v potlačovaní slobody prejavu. „*Inzerenti - aj štátne inštitúcie si často myslia, že keď objednávajú reklamný priestor média, alebo hromadné predplatné, majú právo byť imúnny voči kritike daného média.*“ (Taktiež)

Fejer nám potvrdil, že aj v televíznom vysielaní takéto praktiky boli bežné. Ako sám hovorí v Markíze, sa vedelo, že spravodajstvo bolo ovplyvnené jej vlastníkom. (Fejer, Príloha C)

Mnohé reportáže, ktoré mali byť natočené nemohli byť odvysielané, pretože boli isté dohody s podsvetím. „*Protihodnota neodvysielanej reportáže bude to, že Markíza nebude musieť platiť výpalné.*“ (Taktiež)

Naším výskumom sme chceli zistiť či je úmyselné marenie novinárskej investigatívy, medzi ktoré môžeme zaradiť slovné útoky, výhrážky či úplatky na dennom poriadku alebo to je len scénarom z dobrej detektívky. Nie je lepšieho overenia skutočnosti než je priamy výskum u kompetentných. Dozvedeli sme sa na základe rozhovorov, že bohužiaľ takéto situácie sú u nás bežné. Respondenti často ešte počas písania podrývajú sťažnostnými telefonátmi vedeniu prácu novinára, kedy sú veľmi časté aj právne vyhrážky. „*Stalo sa mi opakovanne, že mi miesto odpovedí na otázky prišiel právny zástupca firmy s predpripravenou žalobou, ktorú mi ukázal a povedal, že ak budem článok publikovať, na druhý deň dokument použije a podá na mňa trestné oznámenie.*“ (Lemešani, Príloha B)

Lemešani hovorí aj o situácii, kedy u niektorých respondentov príde sťažnosť po každom článku, ktorý o nich napíšete. Niektoré vedenia médií redaktora chápu, ale väčšina nie. V Hospodárskych Novinách aj Mladej fronte Dnes sa mu stalo, že článok, ktorý publikovali na titulke dostal pochvalu, no stačila nepodložená sťažnosť respondenta a dostal za ten istý úspešný článok pokutu. Hovorí o tom ako nástroju. „*Keď sa Vám to stane niekoľko desiatok krát, začnete váhať či o danom respondentovi písať.*“ (Lemešani, Príloha B)

Novinári sa vo svojej profesii stretávajú aj s vyhrázaním fyzickým násilím. Telefónne a emailové vyhrážanie rôznych anonymov sa bohužiaľ častokrát stáva rutinou, ak novinár píše nelichotivé články. „*Smutno smiešnym je prípad, kedy mi fyzické a vulgárne vyhrážky*

chodili z anonymného mailu v čase, keď som písal kritický článok o hospodárení istej východoslovenskej obce. “ (Taktiež)

V našej diplomovej práci sme sa snažili poukázať na dôležitosť inestigatívnej žurnalistiky v spoločnosti. Preto sme rovnaku otázku položili aj naším dotazovaným novinárom, ktorí nám potvrdili naše tvrdenie. Spoločnosť podľa Lemešaniho rezignovala na kritiku a preto je nutné upozorňovať na veci, ktoré nie sú v poriadku. To aká slabá je kontrola v spoločnosti dokladá dennodenné dianie na Slovensku. Je potrebné aby novinári upozorňovali na netransparentnosť, korupciu a pochybenia štátnych inštitúcií.

To, že profesia novinára je do istej miery poslaním, než zamestnaním potvrdili mnohí novinári u nás, ale aj v zahraničí. Pre Lemešaniho rovnako aj pre Fejera je to poslaním. „*V tom slova zmysle, že by ju mal človek robiť preto, aby niečo zmenil. Nie preto, aby bol slávny.*“ (Lemešani, Príloha B) S rovnakým názorom sa stotožňuje aj Fejer, ktorý ešte dodáva, že jeho silu môžeme nájsť hlavne v dobrej spätnej väzbe od ľudí. Spätaná väzba v miere zmysluplnosti a nie v zmysle zviditeľnenia sa, aj keď to samozrejme ide ruka v ruku. Toto považuje za veľmi dôležité a vďaka tomu je schopný ustáť všetky negatívne reakcie okolia, ktoré s profesiou novinára prichádzajú. (Fejer, Príloha C)

Slovenská inestigatívna tvorba je v rámci efektívnosti na dobrej ceste. Potvrdil nám to aj Lemešani v rozhovore, kde sa vyjadril, že na základe práce novinárov odstúpili šéfovia úradov, štátnych inštitúcií, dokonca aj ministri. Podľa Fejera je efektivita investigatívnej práce, ak ju meriame odkrývaním káuz, pomerne dosť efektívna. Horšie je to v prípade, ak efektivitu meriame trestnoprávnym dopadom na zodpovedných. To už je pomerne horšie, stačí sa pozrieť na výsledky oboch analyzovaných káuz. (Fejer, Príloha C)

Pre našu prácu je dôležité zistiť predpoklady, ktorými by mali disponovať investigatívny novinár, ak chce uspeť v slovenskom mediálnom prostredí. V prvom rade by podľa Lemešaniho mal byť obrnený voči neúspechom, pretože zo začiatku bude jeho jediným výsledkom len kopa naštvaných respondentov. Vedenie v tomto prípade jeho prácu často nepodrží a neocení, preto je tak dôležité byť správne obrnený a odhodlaný.

Úspechy, ktoré investigatívni novinári vo svojej praxi zažívajú ich ženú vpred. Je preto dôležité, aby svoje profesijné aj osobnostné úspechy posúvali vždy o level vyššie. Majiteľ Biztweetu za svoj najväčší úspech zatiaľ pokladá to, že so svojou redakciou sa im podarilo upozorniť na niekoľko prípadov ekonomickej trestnej činnosti, ktorá poškodila verejné zdroje. Na základe článkov, ktoré uverejnili, prípady začala vyšetrovať polícia. Podarilo im upozorniť na netransparentný audit eurofondov na ministerstve financií. „Výsledkom bolo, že na základe článku vtedy neznámeho serveru Biztweet odstúpilo celé vedenie auditorského oddelenia, ktoré bolo roky nedotknuteľné.“ (Lemešani, Príloha B) So svojím projektom dokázal, že v prostredí nášho regiónu môže prežiť projekt, ktorý to má z komerčného hľadiska ťažké a bojuje s veľkou skupinou nepriateľov. Jeho ďalším motorom a cieľom je, so svojím projektom Bizweet etablovať na trhu natoľko, aby si mohli dovoliť nabráť nových spolupracovníkov a adekvátne ich za prácu odmeniť. (Taktiež)

Momentálne naším jediným investigatívnym moderátorom a redaktorom je Pavol Fejer, ktorý nerobí tému len kvôli tomu aby zaujal, ale hlavne aby niečo zmenil a pomohol. Jeho snom je, aby aj v televíznom vysielaní sa mohlo slobodne šlapať politikom na päty. (Fejer, Príloha C)

7.4 Interpretácia a diskusia výsledkov

V metodike práce sme si určili hypotézy výskumu, ktoré sme sa v práci snažili naším výskumom overiť. Naším zámerom bolo analyzovať vybrané kauzy a prostredníctvom nich poukázať na potrebu investigatívnej žurnalistiky a jej zastúpenie vo všetkých dostupných médiách na Slovensku. Výskum sme skoncipovali do dvoch častí. V prvej sme prostredníctvom analýzy vybraných kauz zistili a na kritériách potvrdili, že vybrané kauzy sú investigatívnou prácou novinárov. Rovnako sme poukázali na ich silný dopad na spoločnosť.

Hypotéza č. 1: Viac respondentov sa zaujíma o politické kauzy než o tie s kriminálnou tematikou. Hypotézu č. 1 sme overili dotazníkovým šetrením, a ten nám

ukázal, že pre polovicu respondentov je najzaujímavejšia tá téma, ktorá sa zaoberá politickými kauzami. Toto tvrdenie nám dokladá aj Graf 5, v ktorom 95% opýtaných respondentov pokladá pre spoločnosť dôležité riešenie a odhaľovanie korupcie v médiách. Na tomto názore môžeme jasne pozorovať únavu občanov zo stavu investigatívy na Slovensku. Hypotézu č. 1 sme potvrdili a to nám dokázalo, že záujem o politické témy v investigatívnych reláciach je vysoký, no aj napriek tomu tento formát televízne stanice neponúkajú. Dôležitosť investigatívnej relácie s politickou tematikou si uvedomuje aj Pavol Fejer, ktorý v rozhovore odhalil svoje želanie do budúcnosti v podobe relácie, v ktorej by mohol politikom šliapať na päty.

Hypotéza č. 2: Väčšina respondentov nepokladá médiá na Slovensku za objektívne a nestranné. Túto hypotézu sme chceli overiť pomocou jasne položenej otázky, ktorá nám mala zistiť postoj respondentov k objektívnosti a nestrannosti slovenských médií. Na základe dotazníka sme potvrdili Hypotézu č. 2, pretože až 65 % respondentov nepokladá médiá za nestranné a objektívne. To môže byť zapríčinené mnohými faktormi, na ktoré sme v práci poukázali. To, že médiá nemusia vždy byť objektívne sme si ukázali v kapitole 6.3.

V rozhovoroch, v ktorých sme zisťovali aj situáciu ovplyvňovania obsahu novinárov sme sa dozvedeli, že bohužiaľ manipulácia a cenzúra bývajú na bežnom poriadku. Kedy veľké mediálne domy sú pod tlakom inzerentov a preto sa vyhýbajú konfliktom s nimi. Ak novinár napíše o Slovenských elektrárnach (uvádza sa ako príklad) kritiku, zrušia inzerciu v sumárnej hodnote státisícov eur za rok. Ak novinárov šéfredaktor nie je novinárom, ale skôr manažérom radšej o téme nebude chcieť počuť a novinára stopne. Táto situácia vyvoláva efekt snehovej gule, kedy sa redakcia nechá zastrašiť a to sa dozvedia iní inzerenti a budú chcieť postupovať rovnako. Táto celá situácia zapríčiní, že pravda sa nedostane na svet, a teda vzniká situácia, kedy médií nemôžu byť nestranné a objektívne. (Lemešáni, Príloha B) Dokázali sme aj túto hypotézu potvrdiť, na jej potvrdenie sme postupovali rovnakými metódami ako v Hypotéze č. 1.

Hypotéza č. 3: Väčšinu respondentov ovplyvnila kauza Gorila pri rozhodovaní vo voľbách v roku 2012. Túto hypotézu sme sa snažili overiť dotazníkovým šetrením a analýzou preferencií hlasov pred kauzou Gorila a po nej. Naším šetrením sme dokázali, že aj posledná

hypotéza je pravdivá a väčšinu respondentov vypustenie kauzy ovplyvnila v rozhodovacom procese. Hypotézu sme potvrdili aj v kapitole 6.4, kde sme dokázali vplyv kauzy na preferencie strany SDKÚ-DS. Strana od marca 2011 až po volby v marci 2012 stratila skoro 10 %. V kauze bola najviac skloňovaná práve strana Mikuláša Dzurindu, ktorý sa následne vzdal postu predsedu strany a odišiel do úradí politickej scény. Poslednou hypotézou sme jasne poukázali na vplyv investigatívnej práce novinárov na verejnú mienku občanov.

ZÁVER

Investigatíva v žurnalistike musí nahrádzať chýbajúcu kontrolu v spoločnosti. Občianska, ale aj štátna kontrola, žiaľ na Slovensku stále chýba. Ľudí je preto nutné upozorňovať na veci, ktoré nie sú v súlade s dobrými mravmi. Inak by sa hranica, čo je morálne, a čo nemorálne posúvala podľa svojvôle tých, ktorí pravidlá morálky porušujú.

V teoretickej časti sme načrtli vznik a vývoj investigatívnej žurnalistiky a definovali sme žurnalistiku ako nástroj spoločenskej kontroly a kritiky. Zjednotili sme si charakterové a profesijné vlastnosti žurnalistu, ktoré sú nevyhnutné pre výkon investigatívnej žurnalistiky. Za nevyhnutné považujeme aj legislatívne podmienky a právne limity, ktoré sme doplnili o etický rozmer a normy. To všetko sa podpisujú pod kvalifikovanosť a dôveryhodnosť žurnalistiky. Teoretickú základňu rozširujeme o všeobecné zhodnotenie vývoja investigatívnej žurnalistiky v slovenskom mediálnom prostredí, kde sme sa zamerali na investigatívnu žurnalistiku v televízii a poukázali sme na viditeľné nedostatky investigatívnych relácií, ktoré majú od začiatku 90. rokov skôr stagnujúcu povahu.

Naším cieľom bolo analyzovať vybrané kauzy a ich dopad na spoločnosť. Podarilo sa nám dokázať, že dopady káuz na spoločnosť sú v oboch prípadoch viditeľné, ale aj diametrálne odlišné. Zistenia a práca investigatívnych novinárov by mala padať na úrodnú pôdu. To znamená, že by zistenia mali byť pre bežných ľudí nielen zdrojom utajovaných informácií, ale aj akousi istotou, že všetko raz vyjde na povrch. To celé by malo krok po kroku zvyšovať potrebu občanov angažovať sa v zaujímaní kritického stanoviska k daniu okolo nich.

V kauze Hedvigy Malinovej môžeme pozorovať dopad na spoločnosť veľmi zreteľne. Spoločnosť sa razom rozdelila na dva tábory. Prvý bol ten, ktorý sa postavil na stranu poškodenej a druhý, ktorý bol vytýčený predstaviteľmi štátu. (Hašto: In Sotnik, online, 2016-04-23) Keďže je spoločnosť vystavená sugestívnym dezinformáciám od najvyšších predstaviteľov štátu a súdnych znalcov, spoločnosť nedokáže posúdiť fakt od fikcie. V celej kauze bola uplatňovaná aj slovensko-maďarská polarizácia. Môžeme teda povedať, že hlavne vďaka slobodným médiám a novinárom, ktorí bojujú za pravdu sa dostupné informácie

dostávali na povrch a občania sa tak mohli začať orientovať v zmeske informácií. (Taktiež)

Dopad na spoločnosť po odvysielaní Kordovej reportáže bol väčší ako po samotnom incidente. Ľudia prestali vnímať dianie okolo čiernobielo a zamerali sa aj na možné riziká, ktoré so sebou nesú médiá a vyjadrenia politikov. Z tohoto príkladu môžeme jasne dokázať, aká je práca investigatívneho novinára pre spoločnosť a spravodlivosť ako takú dôležitá. Odozva a dopad kauzy Hedvigy Malinovej na spoločnosť je malá, keď zväžíme fakt, že šlo o zlyhanie právneho štátu, závažné porušovanie ľudských práv a dôstojnosti občana SR.

Kauza Gorila vzbudila veľký záujem u občanov SR. Vyšli do ulíc na masívne protesty a môžeme povedať, že ľudí na pár mesiacov kauza stmelila a začali sa zaujímať o spravodlivosť a potrestanie odpovedných. Ak by sme mohli porovnať obe kauzy z pohľadu dopadu na spoločnosť, môžeme teda povedať že kauza Gorila u ľudí vzbudila viac emócií a celkový dopad kauzy na občanov bol väčší, čo sme dokázali v kapitole 7.2. V dotazníkovom šetrení sme poukázali na fakt, že občania sa na základe kauzy Gorila rozhodovali, komu dajú svoj hlas vo voľbách v roku 2012, a to považujeme za silný dopad na spoločnosť v porovnaní s kauzou Hedvigy Malinovej, kde kauza nemala žiaden vplyv na politickú scénu a pôsobenie Roberta Kaliňáka a Roberta Fica v politike, hoci v samotnej kauze figurovali.

Ak by sme porovnali dopad kauzy na novinárov, ktorí sa najviac venovali spomínaným dvom kauzám, zistili by sme rovnako veľké rozdiely. Eugen Korda, ktorý pracoval na prípade Hedvigy Malinovej, bol na základe odvysielaných reportáží zbavený svojej funkcie v relácii Reportéri a následne odišiel z STV. Tom Nicholson sa narozdiel od Kordu zviditeľnil a dostal sa do povedení verejnosti, ako ten čo pracoval na kauze Gorila a taktiež slušne zarobil na svojej knihe Gorila. U oboch novinárov sú osobnostné dopady rozličné, ale dopad, ktorý spôsobili verejnosti je určite veľkou odmenou pri vykonávaní profesie investigatívneho novinára.

V našej diplomovej práci sme sa snažili poukázať na dôležitosť investigatívnej žurnalistiky v spoločnosti. Je potrebné aby novinári upozorňovali na netransparentnosť, korupciu, ale aj zlyhanie štátnych orgánov, pretože spoločnosť už dávno v tejto úlohe rezignovala. Úspechy, ktoré investigatívni novinári vo svojej profesii zažívajú ich žnú vpred. Je preto dôležité, aby svoje profesijné aj osobnostné úspechy posúvali vždy o level

vyššie. Najväčším úspechom a zadosťučinením pre novinárov býva situácia, kedy sa im podarí odhaliť takú skutočnosť, ktorá nebolo dovtedy publikovaná a pomôže jedincovi či celej spoločnosti.

Práca poukazuje aj na veľkú budúcnosť v profesii investigatívnych novinárov, pretože kontrola v spoločnosti je slabá, čo nám dokazuje dennodenné dianie na Slovensku, ale aj vo svete. Demokracia potrebuje slobodné médiá, kde pravda nájde svoj priestor. Je dôležité, aby sa seriózne informácie stávali dostupnými, a to všetko je na pleciach investigatívnych novinárov a v neposledom rade aj na majiteľov médií. V dotazníkovom šetrení sme zistili záujem občanov o investigatívnu žurnalistiku, poukázali sme na chýbajúce zložky v televíznom, ale aj v rozhlasovom vysielaní a načrtli sme návrhy na zlepšenie momentálnej situácie v oblasti investigatívy na Slovensku. Viac ako 51 % respondentov považuje za najlepší návrh opakované otváranie kauz, čo by dospelo k následnému vyriešeniu. To všetko nám dokazuje záujem o investigatívnu žurnalistiku v slovenskom mediálnom prostredí a jej potrebu v spoločnosti.

Pomocou všetkých dostupných teoretických poznatkov a výsledkov výskumu, ktoré sme v práci použili môžeme skonštatovať, že investigatívna žurnalistika v slovenskom mediálnom prostredí má veľký potenciál z hľadiska podpory občanov, ale aj samotných novinárov. Tento fakt však narúšajú dve podmienky, ktoré sú pre vývoj a správne fungovanie investigatívy v štáte dôležité. Prvou je ekonomická situácia v ktorej sa nachádzajú médiá a redakcie. Tou druhou je stagnujúca pozícia súdnictva na Slovensku, čo môžeme jasne dokázať v analýze nami vybranými kauzami. Výrazne by slovenskej investigatíve pomohla rovnosť pred zákonom a vymožitelnosť práva.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- BARTOŠEK, J. *Základy žurnalistiky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2002. ISBN 80- 7318-059-6.
- JIRÁK, J. a KOPPLOVÁ, B. *Masová média*. Praha: Portál. 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.
- JIRÁK, J. a B. SPITZOVÁ-KÖPPLOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 207 s.
- MCLUHAN, M. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. 2., rev. vyd. Překlad M. Calda. Praha: Mladá fronta, 2011, 399 s. ISBN 978-80-204-2409-9.
- MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 447 s. ISBN 80-717-8200-9.
- MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, 256 s. ISBN 978-807-4520-020.
- OSVALDOVÁ, B. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-76-1.
- RUSS –MOHL, S. a H. BAKIČOVÁ. *Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0158-8.
- RŮŽIČKA, V. *Politika a média v konzumní společnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 181 s. ISBN 978-802-4736-679.
- ŠMÍD, M. *Média, internet, TV Nova a já*. Praha: ISV. 2000. ISBN 80-858-6669-2.
- THOMPSON, John B. *Média a modernita*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2004, 219 s. ISBN 80-246-0652-6.
- VERNER, Pavel, *Úvod do praktické žurnalistiky*, 2. vyd., Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-36-5

VERNER, P. Historie mediální komunikace. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013, 192 s. ISBN 978-80-7452-027-3.

Zoznam použitých zahraničných zdrojov

BREČKA, S. a B. ONDRÁŠIK a R. KEKLAK. *Média a novinári na Slovensku 2010*. 1. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2010, 232 s. ISBN 978-80-89447-32-9.

BREČKA, S. *Média v Slovenskej Republike*. 1. vyd. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, 2002. ISBN 80-890-3412-8.

DRGONEC, J. *Tlačové právo na Slovensku*. Bratislava: Archa spol. s.r.o., 1995. ISBN 80-7115-034-7.

DRGONEC, J. *Základy masmediálneho práva*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, 503 p. ISBN 978-808-9363-049.

HLAVČÁKOVÁ, Svetlana. 2011. Etika sa novinára týka. In M. Horváth (ed.). *Kríza komunikácie v médiách*. Bratislava : Stimul, 2011. ISBN 978-80-8127-022-2

Investigative journalism manual. *What is investigative journalism?* [online]. 2010. [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: http://www.investigative-journalism-africa.info/?page_id=31

Investigative journalism manual. *Generating story ideas*. [online]. 2010. [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: http://www.investigative-journalism-africa.info/?page_id=77

KORKONOSSENKO, S. G., *Teória žurnalistiky pre žurnalistickú prax*, Eurokódex, Wolters Kluwer (Iura Edition), 2014. ISBN 9788081550485.

PASTI, S. a SLÁDEČKOVÁ, D. a HRUBALA, J. *Investigatívna žurnalistika: Rady právnikov, postrehy, úvahy, komentáre*. Bratislava: Repro Print, 2004. ISBN 80-89104-59-2.

REMIŠOVÁ, A. *Etika médií*. Bratislava : Kalligram, 2010. ISBN 978-80-8101- 376-8

ŠEFČÁK, L. a Z. DUHAJOVÁ. *Dejiny slovenského novinárstva 1918-1968*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1999, p. ISBN 80-223-1254-1.

Zoznam použitých internetových zdrojov

BLESK. *Česko vyvěsí tibetské vlajky: Pražský magistrát ne, chce smlouvu s Pekingem*. [online]. 10. 03. 2016 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/379367/cesko-vyvesi-tibetske-vlajky-prazsky-magistrat-ne-chce-smlouvu-s-pekingem.html>

BUČEK, J. *Pôsobenie médií vo verejnom priestore II.*, Jazyk a kultúra číslo 16/2013, [online]. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: http://ff.unipo.sk/jak/16_2013/bucek.pdf

DANIŠ, D. *Komentár Daga Daniša: Ako sa kupujú poslanci*. [online]. 21. 2. 2013. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://komentare.hnonline.sk/komentare-hn/514705-komentar-daga-danisa-ako-sa-kupuju-poslanci>

FOLLRICHOVÁ, M. *Investigatívna žurnalistika - žurnalistický žáner i metóda žurnalistickej tvorby*. In *žurnalistika, Média, Spoločnosť*. [online]. 2011 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: http://www.fphil.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/kzur/Publikacie/Z__URNALISTIKA__ME__DIA____SPOLOC__NOST____1.pdf. ISBN 978-80-8127-042-0>.

GLOVIČKO, J. *SME: ekonomika.sme: Kauzy na obrazovkách skončili*. Petit press, a.s, [online]. 8. 8. 2010. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://ekonomika.sme.sk/c/548689/kauzy-na-obrazovkach-skoncili.html>

SPARK, David. Spark Media Solutions. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.sparkmediasolutions.com/seeingspark.html>

- PROKOUPEK, V. 2012. Blog.txt.cz. *Aféra Watergate*. [online]. 17. 2.2012 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://vaclavprokupek.ano2012.txt.cz/clanky/101596/afera-watergate/>
- KERNOVÁ, M. *Investigatíva v STV je bojazlivá*. [online]. 12. 10. 2009 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://domov.sme.sk/c/5057988/investigativa-v-stv-je-bojazлива.html>
- KMENTA, J. *Kmenta.cz: Investigatívni žurnalistika v českej republike*. [online]. [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: http://www.kmenta.cz/cz/investigativni_zurnalistika/investigativni_zurnalistika_v_CR.aspx
- KOČÍŠEK, L. Mediálne.sk: *Zo špeciálov Bez detí neodídem sa na Pluske vyvinul pravidelný formát*. [online]. 4. 10. 2012 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://medialne.etrend.sk/televizia-spravy/zo-specialov-bez-deti-neodidem-sa-na-pluske-vyvinul-pravidelny-format.html>. ISSN 1337-0006
- KOČÍŠEK, L. Mediálne.sk: *Tradičná televízna investigatíva končí. Paľbu na Markíze nahradí denný formát*. [online]. 29. 7 2010. [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <http://medialne.etrend.sk/televizia-spravy/tradicna-televizna-investigativa-konci-palbu-na-markize-nahradi-denny-format.html>. ISSN 1337-0006
- KOPEČNÝ, R. *Vladimír Bačíšín. Ako novinár som neváhal preskočiť plot*. [online]. 2015. [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: [http://www.paneurouni.cz/files/sk/casopis-like/like/like_18_2015_web_.pdf](http://www.paneurouni.cz/files/sk/casopis-like/like_18_2015_web_.pdf)
- KOREŇOVÁ, P. *Zrod, vývin a súčasné tendencie investigatívnej žurnalistiky*: magisterská práca. Nitra : UKF , 2011.
- KOSTELANSKÝ, Ľ. Hospodárske noviny: *Mika zrušil v rozhlase investigatívu*. [online]. 3. 12. 2012 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://dennik.hnonline.sk/slovensko/469988-mika-zrusil-v-rozhlase-investigativu>
- KUČERKOVÁ, L. *Instinkt: Nemôžeme si dovoliť nemať investigatívu*. [online]. 11. 01. 2011 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://instinkt.sk/nemozeme-si-dovolit-nemat-investigativu/>. ISSN 1338-3310

Nadácia otvorenej spoločnosti. Novinárska cena. Novinárska cena 2007. [online]. 2013 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z:

http://www.novinarskacena.sk/index.php?option=com_contact&Itemid=84

NICHOLSON, T. In .týždeň *Prečo je okolo Gorily ticho*. [online]. 2012. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.tyzden.sk/casopis/2012/45/preco-je-okolo-gorily-ticho.html>

SCHNEIDER, J. lidovky.cz. *Kauza Gorila: Únik utajovaných informací je oprávněný*. [online]. 1. 6. 2012 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/kaucha-gorila-unik-utajovanych-informaci-je-opravneny-pd6-/tema.aspx?c=A120116_095929_pozice_52918

ŠKOLKAY, A. *Korupcia na Slovensku a jej spracovanie v médiách. Strážcovia cností a žurnalistika morálneho rozhorčenia*. [online]. 2005 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/021206_korup1.pdf. ISBN 80-89041-31-0

ŠKOLKAY, A. *Investigatívna žurnalistika*. [online]. 2005 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.oldweb.rozhlas.sk/inetportal/web/index.php?lang=1&stationID=0&page=showNews&id=23102>

ŠIPOŠ, G. *Štofánik z TA3: Kvôli zásahom vedenia dávam výpoveď*. [online]. 2008 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://spw.blog.sme.sk/c/165516/Stofanik-z-TA3-Kvoli-zasahom-vedenia-davam-vypoved.html>

WIKIPEDIE, *Dělbá moci*. [online]. 2008 [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Blba_moci

WIFLING, P. *Zmen komunity. Človek v ohrození. Právo na informácie*. [online]. 2006. [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: http://zmenkomunitu.clovekvohrozeni.sk/Pravo_na_informacie.pdf

Rada pre vysielanie a retransmisiu. *Základné informácie o rade pre vysielanie a retransmisiu*. [online]. 2013. [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.rvr.sk/sk/spravy/index.php?aktualitaId=3>

Tlačova rada SR. O tlačovej rade. [online]. 2013. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://trsr.sk/o-je-tlaova-rada-a-preo-ju-potrebuje>

Zoznam ostatných zdrojov

Charta základných práv Európskej Únie. (2010/C 83/02). Úradný vestník Európskej Únie.

Etický kódex novinára. Slovenský syndikát novinárov. 2010.

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Z.z. č. 23/1976

Investigatívna žurnalistika v súčasnej slovenskej praxi. [seminár] Bratislava : Mediálny inštitút, 2000.

Zákon č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene doplnení niektorých zákonov (tlačový zákon)

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (zákoník)

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákoník

Zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách

Zákon č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií)

ZOZNAM ZKRATEK

ANO – Aliancia nového občana

DS – Demokratická strana

DU – Demokratická únia

HZDS – Hnutie za demokraciu

HZDS – Hnutie za demokratické Slovensko

HZDS-ĽS – Hnutie za demokratické Slovensko – Ľudová strana

ĽS-HZDS – Ľudová strana – Hnutie za demokratické Slovensko

KDH – Kresťanskodemokratické hnutie

KSS – Komunistická strana Slovenska

SDK – Slovenská demokratická koalícia

SDKÚ – Slovenská demokratická a kresťanská únia

SDE – Strana demokratickej ľavice

SF – Slobodné fórum

SIS – Slovenská informačná služba

SMK – Strana maďarskej koalície

SNS – Slovenská národná strana

SOP – Strana občianskeho porozumenia

STV – Slovenská verejnoprávna televízia

SZS – Strana zelených na Slovensku

TASR – Tlačová agentúra Slovenskej republiky

ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1: Pojem investigatívna žurnalistika vo vnímaní občanov	76
Graf 2: Tematický najzaujímavejšie témy pre respondentov v investigatívnej žurnalistike	77
Graf 3: Frekvencia sledovania investigatívnych relácií	78
Graf 4: Sledovanosť investigatívnych relácií v televíznom vysielaní	79
Graf 5: Dôležitosť odhaľovania korupcie pre slovenských občanov	80
Graf 6: Objektivita a neustrannosť médií na Slovensku	81
Graf 7: Spokojnosť slovenských občanov s aktuálnym stavom slovenskej investigatívy ..	82
Graf 8: Porovnanie úrovne slovenskej a českej investigatívy	83
Graf 9: Návrhy na zlepšenie investigatívnej žurnalistiky	84
Graf 10: Kauza Gorila v povedomí občanov SR	86
Graf 11: Dopad kauzy na rozhodnutie vo voľbách v roku 2012	87

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1: Rozhodnutia, ktoré TR SR v kalendárnom roku 2014 vyslovila	39
Tabuľka 2: Zhrnutie kritérií u kauzy Gorila	63
Tabuľka 3: Zhrnutie kritérií u kauzy Hedvigy Malinovej	69
Tabuľka 4: Vývoj preferencií politických strán v SR rok pred voľbami do NR SR v marci 2012	73

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A - Desatro investigatívnej žurnalistiky Jaroslava Kmenty	I
Príloha B - Emailová komunikácia s Tomášom Lemešanim - BIZTWEET.EU	III
Príloha C - Rozhovor s Pavlom Fejerom – Reportéri	VIII
Príloha D - Dotazník ku kauze Gorila	XIII
Príloha E - Dotazník - Investigatívna žurnalistika	XV
Príloha F - Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Čl. 10	XX
Príloha G - Ústava Slovenskej republiky, Čl. 26	XXI
Príloha H - Etický kódex novinára Preambula	XXII

Priloha A - Desatro investigativnej žurnalistiky Jaroslava Kmenty

1. **Bez zkušeností to nejde.** Investigativním novinářem se nerodíte. Ani se jím nestáváte v den, kdy nastoupíte do redakce. Skutečným investigativním novinářem se člověk stává třeba až za deset let své praxe. Až nabude zkušenosti, získá zdroje, přehled a patřičné dovednosti. Je to běh na dlouhou trať.
2. **Musí být důsledný.** Ten, kdo chce takovou práci dělat, musí být vytrvalý a důsledný. Když otevřete nějaký problém a po třech článcích od toho odejdete, nikdy nepřijdete na podstatu problému. Bez toho, že se čas od času ke kauze vrátíte, zeptáte se na stav vyšetřování nebo prověříte nové okolnosti, to nejde. Přinutíte tím úřady, aby se o případ víc zajímaly nebo důkladněji vyšetřovaly.
3. **Umět jednat s lidmi.** Kvalitní informace nezískáte po telefonu, ani si je nepřčtete v mailu. Tedy většinou. Důležité je mluvit s lidmi. Sednout si s nimi na kávu nebo na čaj. Vyzpovídat je. Umět s nimi jednat.
4. **Bez zdroje to nejde.** Novinář musí být schopen si ověřit citlivé a příliš nedostupné informace. Je nutné si vytvořit síť kvalitních a důvěryhodných kontaktů. Trvá to léta. A protože se i oni často na svých pozicích v práci mění, musíte to stále a stále opakovat...
5. **Mít skvělého šéfa.** A ještě lepšího šéfredaktora. Bez dobré rady a pocitu opory taková práce nejde dělat. Investigativní reportér nemůže být sám voják v poli. Musí se o své práci poradit se šéfy, sdělit jim důvody, proč zrovna do téhle kauzy jít. Nemít před nimi žádné tajnosti. Jen tak můžete v redakci fungovat. Je to i o důvěře. Často se stává, že se pak stanete terčem útoků – politici vás začnou napadat, že jste placený agent konkurence, že jste se nechali uplatit a podobně. Šéfredaktor a váš bezprostřední šéf se za vás musí umět postavit – pokud od samého začátku vědí, že jste opravdu nepochybili.
6. **Umět využívat otevřené zdroje.** Na nejmenovaných zdrojích kauzu nepostavíte. Musíte umět využívat zákon o svobodném přístupu k informacím. Musíte trvat na tom, aby vám úřady patřičné informace a dokumenty, které dát mohou, skutečně

poskytly. Musíte umět využívat databáze obchodních či soudních rejstříků nebo katastr nemovitostí.

7. **Umět zasadit věci do kontextu.** Samotné zjištění, že třeba náměstek policejního prezidenta byl důstojníkem StB, nemusí mít takovou váhu. Ale když si uvědomíte, že nový náměstek přišel do funkce v době, kdy resort vnitra řídil ministr Ivan Langer, který bojoval proti estébákům, můžete tím otevřít netušený politický problém...
8. **Nebát se politiků a státních úředníků.** Neustále od nich žádat vyjádření, stanovisko, rozhovor. Jsou to lidé placení státem, tedy z našich daní, a i proto by měli být více kontrolováni. Je to ve veřejném zájmu.
9. **Být přísní, ale zároveň korektní a objektivní.** Pokud usvědčujete někoho z nekalého chování, věřte, že vás takový člověk v tu chvíli nenávidí. A nejraději by vás zabil. Ale pokud máte pravdu, jste korektní a objektivní, tak věřte tomu, že až vychladnou emoce, i ten potrefený člověk si to později sám uvědomí. (Často se mi stává, že takoví lidé mě sami pozvou na kávu a rádi si to v klidu vyříkají, nebo pošlou přání k Vánocům...)
10. **Jít štěstíčku naproti.** Tento výrok jsem si půjčil z aféry fotbalové korupce. Ale myslím to tak, že když jdete poctivě za svým cílem, děláte svou práci svědomitě a dobře, na velkou kauzu dříve nebo později určitě narazíte.

KMENTA, J. *Desatoro*, [online] [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.kmenta.cz/cs/investigativni-zurnalistika/desatero>

Príloha B - Emailová komunikácia s Tomášom Lemešanim - BIZTWEET.EU

Aký je podľa Vás súčasný stav investigatívnej žurnalistiky na Slovensku?

Jej pozícia v rámci žurnalistiky ako takej je veľmi zlá. Z veľkých mediálnych domov prakticky vymizla. Venujú sa jej hlavne neziskové projekty žurnalistiky, ktoré však nemajú dostatočné zdroje pre obsiahnutie všetkých potrebných oblastí.

V čom je podľa Vás najväčší problém investigatívy pri jej upletení v médiách?

Chýba voľa mediálnych domov zriadiť pozície pre redaktorov, ktorí by sa investigative venovali. Mediálne domy chrlia, niekedy nezmyselne, denné spravodajstvo, pričom kopírujú veľmi povrchnú líniu určenú tlačovým servisom samotných respondentov. Chýba kritické myslenie a manažment degraduje redaktorov na pozíciu ako ktorúkoľvek inú. Predstava zriadenia pozície, na ktorej by redaktor pracoval na téme aj niekoľko týždňov je v slovenskom prostredí nemysliteľná, manažment pre to nemá pochopenie a neuvedomuje si hodnotu kauzálnej investigatívnej práce. V Českej republike pár takýchto oddelení existuje.

Primárnou podmienkou pre vykonávanie investigatívnej tvorby je podpora „zhora“. Tým myslím hlavne podporu vydavateľa/majiteľa/šéfredaktora. Vedeli by ste, prosím, zhodnotiť, ako to prebieha u Vás v redakcii Biztweet? Je investigatívna práca dostatočne podporovaná?

My sme na investigative postavení. U nás je to však špecifické. Nie sme komerční v tom slova zmysle, že by sme sa zameriavali na predaj reklamy a dobré vzťahy s respondentmi. To nám dáva automaticky veľkú voľnosť. Sme malý projekt, ktorý vznikol ako startup a preto nebojujeme s konkurenciou tuctovým spravodajstvom, ale zameraním na investigatívu a kauzálnu žurnalistiku, teda témy, ktoré v iných médiách nenájdete. Investigatíva teda u nás predstavuje aj nástroj konkurenčného boja. Ale k podpore sa vyjadriť ťažko - ja som majiteľ, vydavateľ aj šéfredaktor :)

Aké sú podmienky pre investigatívnu tvorbu z časového hľadiska – v mnohých článkoch sa uvádza, že „XY sa do našej uzávierky nevyjadril“. Máte investigatívnu tvorbu obmedzenú týždennou periodicitou, alebo máte v prípade potreby k dispozícii aj väčšie časové rozmedzie?

V Biztweete si deadliney nedávame a pokiaľ neide o horúce témy, pri ktorých hrozí, že ich spracuje konkurencia, na vyjadrenia čakáme. V klasických médiách, pre ktoré freelancujem, alebo pre ktoré som pracoval (MF Dnes, HN, E15..) je to však otrasné. Väčšinou je človek nútený do denného spravodajstva v zmysle nahlásiť tému o desiatej ráno, odovzdať článok o piatej poobede a pracovať na téme na druhý deň. Vedenie redaktorov núti články odovzdávať aj za cenu, že sú omnoho slabšie ako keby boli odovzdané o deň neskôr. Väčšinou však ide o čisto kapacitný problém. V HN sme boli v stave, že 5 ľudí sekcie malo každý deň pripraviť 5-6 strán sekcie. Jeden redaktor by tému posunul a v novinách by bola prázdna strana..

Stretli ste sa pri svojej práci s nejakým politickým vplyvom, ktorý by bránil slobode prejavu?

Bohužiaľ pomerne často. Inzerenti - aj štátne inštitúcie si často myslia, že keď objednajú reklamný priestor média, alebo hromadné predplatné, majú právo byť imúnny voči kritike daného média. Bohužiaľ, často to funguje. Po telefonáte respondenta šéfredaktorovi som zažil aj stopnutie článku ešte pred jeho vydaním. Stalo sa mi to opakovanne a v dvoch médiách.

Je podľa Vás práca investigatívneho novinára zamestnaním alebo poslaním?

Mala by byť poslaním. V tom slova zmysle, že by ju mal človek robiť preto, aby niečo zmenil. Nie preto, aby bol slávny.

Je podľa Vášho názoru investigatívna žurnalistika dôležitá pre súčasnú spoločnosť? Ak áno, prečo? Myslíte, že verejnosť zastáva rovnaký názor?

Rozhodne dôležitá je. Spoločnosť rezignovala na kritiku a preto je nutné upozorňovať na veci, ktoré nie sú v poriadku. To aká slabá je kontrola v spoločnosti dokladá dennodenné dianie. Na netransparentnosť, korupciu, pochybenia štátnych inštitúcií upozorňujú len novinári. Neexistujú žiadne štátne kontrolné tendencie a svoju prácu si zrejme z kapacitných dôvodov nerobia dostatočne ani nezávislé organizácie.

Aké predpoklady by mal mať investigatívny žurnalista, aby bol úspešný v slovenskom mediálnom prostredí?

K tomuto sa ťažko vyjadruje. Zrejme by mal byť obrnený voči neúspechom. Minimálne spočiatku bude výsledkom jeho práce len kopa naštvaných respondentov, ktorí sa budú na jeho prácu sťažovať vedeniu. A vedenie ho bohužiaľ v slovenskom prostredí nepodrží. Ak však vytrvá, jeho prácu si časom niekto všimne a ocení ju. Z ekonomického hľadiska a hľadiska pochopenia v spoločnosti je to však ťažké.

Zažili ste Vy alebo vaši spolupracovníci počas novinárskej praxe úmyselné marenie novinárskej investigatívy (slovné útoky, vyhrážky, úplatky, resp. iné pokusy o prekáženie zverejnenia informácie)?

Samozrejme, je to žiaľ bežné. Respondenti často ešte počas písania podrývajú sťažnosťami telefonátmi vedeniu prácu novinára. Veľmi časté sú aj právne vyhrážky. Stalo sa mi opakovanne, že mi miesto odpovedí na otázky prišiel právny zástupca firmy s predpripravenou žalobou, ktorú mi ukázal a povedal, že ak budem článok publikovať, na druhý deň dokument použije a podá na mňa trestné oznámenie. Opakovane sa mi stalo, že moju prácu expost napadli PR servisy respondentov, ktorí boli článkami kritizovaní. Zneužívajú tlačový zákon – povinnosť uverejňovania opráv. U niektorých respondentov príde sťažnosť po každom článku, ktorý o nich napíšete. Niektoré vedenia médií redaktora chápu, ale väčšina nie. V HN aj Mladej fronte Dnes sa mi stalo, že článok, ktorý publikovali na titulke dostal pochvalu, no stačila nepodložená sťažnosť respondenta a dostal som za ten istý úspešný článok pokutu. Je to jednoducho nástroj – keď sa Vám to stane niekoľko desiatok krát, začnete váhať či o danom respondentovi písať..

Bohužiaľ, stále existuje aj vyhrážanie sa fyzickým násilím a podobne. Niekoľkokrát sa mi v telefonáte vyhrážali anonymní ľudia, že si ma niekde počkajú a podobne. Smutno smiešnym je prípad, kedy mi fyzické a vulgárne vyhrážky chodili z anonymného mailu v čase, keď som písal kritický článok o hospodárení istej východoslovenskej obce. Nechal som si vystopovať IP adresu odosielateľa a zistil, že mi šťavnaté maily posielala samotný starosta obce :) Nuž takáto je na Slovensku kultúra..

Cieľom žurnalistiky, predovšetkým tej investigatívnej, je informovať i poukázať na nepravosť, ale tiež vyžadovať nejakú nápravu. Vedeli by ste zhodnotiť slovenskú investigatívnu tvorbu z hľadiska efektívnosti?

Myslím, že efekty má dostatočné. Viackrát na základe práce novinárov odstúpili šéfovia úradov, štátnych inštitúcií, dokonca aj ministri..

Vychádzajúc z Vašej praxe, vedeli by ste navrhnúť ideálne podmienky pre prácu investigatívneho novinára?

Dostatočné ekonomické zázemie, vedenie, ktoré má novinársku minulosť a dostatok času na overenie informácií.

Myslíte si, že v profesii novinárov je cenzúra a manipulácia na bežnom poriadku? Stretli ste sa s ňou aj vy? Ak áno, ako prebiehala.

Už som to písal vyššie. Bohužiaľ áno. Veľké mediálne domy sú pod veľkým tlakom inzerentov a preto sa vyhýbajú konfliktov s nimi. Ak napíšete o Slovenských elektrárnach (uvádzam ako príklad, ale u nich som to aj konkrétne zažil) kritiku, zrušia Vám inzerciu v sumárnej hodnote státisícov eur za rok. A to jednoducho pocítite. Ak máte šéfredaktora, ktorý nie je novinárom, ale manažérom radšej sa na tému vykašle a novinára stopne. Vyvoláva to efekt snehovej gule. Keď sa takto redakcia nechá zastrašiť, dozvedia sa o tom aj ďalší inzerenti a budú v prípade kritiky postupovať rovnako. Inzerciou si jednoducho kúpia vplyv na obsah. Bohužiaľ veľmi silne som to cítil v HN.

Aké zdroje využívate v získavaní informácií?

Najčastejšie oficiálne zdroje, ale niekedy staviame témy aj na dokumentoch, ktoré nemajú oficiálny charakter, alebo anonymoch.

Čo je pri práci s anonymnými zdrojmi dôležité a čomu sa treba vyvarovať?

Je nutné uvedomovať si, že môže ísť o jednu stranu sporu, ktorá sa snaží očierniť protistranu. Hlavne v obchodnom vzťahu sa stáva, že veriteľ dlžníka očierňuje cez vymyslené anonymné postavy, aby ho poškodil. Stáva sa to aj pri spravodajských hrách. Tajné služby niekedy podsúvajú informácie, ktoré síce sú pravdivé, no pri jednostrannej interpretácii cielene poškodzujú nejakú protistranu. Je preto dôležité premýšľať aj na dosledkami, ktoré článok vyvolá a zvážiť, či to za publikovanie stojí.

Čo pokladáte za Vás najväčší úspech a čo by ste ešte chceli dosiahnuť?

Podarilo sa nám upozorniť na niekoľko prípadov ekonomickej trestnej činnosti, ktorá poškodila verejné zdroje. Na základe našich článkov prípady začala vyšetrovať polícia. Podarilo sa nám upozorniť na netransparentný audit eurofondov na ministerstve financií. Výsledkom bolo, že na základe článku vtedy neznámeho serveru Biztweet odstúpilo celé vedenie auditorského oddelenia, ktoré bolo roky nedotknuteľné. A hlavne dokázal som, že v prostredí nášho regiónu dokáže prežiť projekt, ktorý to má z komerčného hľadiska ťažké a bojuje s veľkou skupinou nepriateľov.

Dosiahnuť by som chcel to, aby som Biztweet na trhu etabloval natoľko, aby sme si mohli dovoliť nábrať nových spolupracovníkov a adekvátne ich za prácu odmeniť.

LEMEŠANI, T. [osobná komunikácia] e-mail: tomas.lemesani@gmail.com

Príloha C - Rozhovor s Pavlom Fejerom – Reportéri

V čom je podľa vás najväčší problém investigatívy pri uplatňovaní v médiách?

Pán Fejer nám porozprával o reláciach, ktoré už bohužiaľ na slovenských obrazovkách nenájdeme.

Črepiny bolo polokomerčné, Paľba rok a pol po mojom odchode fungovala, avšak zanikla. Zdôvodnenil nám to tak, že: „žijeme v dobe, v ktorej súdne spory vyhrávajú aj tí, ktorí nie sú v práve. Televízia musí do svojho rozpočtu započítať milión eur, ak by náhodou súdny spor prehrala. A to vidím ako najväčší problém a preto aj mnohé televízne relácie skončili.

Aký máte názor na sledovanosť? Je až tak dôležitá v investigatívnej relácii?

Sledovanosť je nešťastie pre komerčnú televíziu. Ak je pred publicistickou reláciou dobrý program, počet divákov sa tiahne spolu s tým programom, ktorý bol predtým. Ak je teda pred reláciou dobrý program, je všetko ok.

Ale podľa môjho názoru k novinárčine nepatrí sledovanosť divákov, ale obsah.

Aký bol problém slovenskej televízie ako takej?

Problém slovenskej televízie bol, že padala, pretože bola len akousi predĺženou rukou politickej garnitúry, ktorá bola práve pri moci. Markíza bola vtedy jednooký kráľ medzi slepými, pretože taká investigatíva pred tým nikde nebola.

Ako ste vnímal Reportérov, keď ste pôsobili v Paľbe? Sledovali ste sa navzájom ako konkurencia?

Vnímal som to veľmi pozitívne ako osvieženie. Paľba bola určite sledovaná ľuďmi z Reportérov. Kým tam bol Korda kvalita sa zlepšovala a bolo na čo pozerieť. Pamätám si ako si Hríb vo svojej relácii Pod lampou pozval Kordu aj Hrehu, no Hreha neprišiel.

Zaujímavé bolo sledovať ako Hrib po pol hodine cca vysielania v relácii vyhlásil, že taktiež odchádza z televízie.

Chvíľku potom, čo Korda odišiel z Reportérov, pokračovali v rozbehnutom vlaku, no potom nastala anarchia.

Je novinárčina vašim zamestnaním alebo poslaním?

Viete naša morálka bola plundrovaná bolševikmi. Na Slovensku bolo menej protestov a ľudí, ktorí by sa búrili. Ľudia sú unavení, zvykli si, že je lož na dennom poriadku. V jeden deň dostane takú informáciu a v druhý zase inú. Tým pádom začnú byť nároky takých ľudí menšie, ale to samo o sebe mi neberie tú moju energiu, skôr ma to nabíja, o to viac musím tých ľudí zatriať, ak vy s tým nebudete nič robiť tak nikto iný. Toto je moja droga, ktorá ma pritom drží. Ak má reportáž dobrú spätnú väzbu v miere zmysluplnosti, nie že Vás budú potlapkávať po pleci. Považujem to za hrozne dôležité a preto som schopný ustáť všetky negatívne reakcie okolia.

Stretli ste sa vo svojej praxi so situáciou, že by Vám niekto zasahoval do reportáže, v zmysle „Toto točiť nebudeš!“ ?

V markíze sa vedelo, že je spravodajstvo ovplyvnené jej vlastníkom v minulosti. Osobne som sa s ovplyvňovaním stretol jedenkrát. Točil som jednu kauzu o jednej secesnej vile na Palisádach. Prišlo tam k sfalšovaniu reštitúcie a predali to obratom ruky ďalej. Nevedeli vtedy nijak dostať ľudí z baráku, tak si vymysleli rekonštrukciu tejto vily. Jedného dňa týchto ľudí vyťahovali. Túto reportáž som točil a zavolať mi vtedajší riaditeľ Markízy a povedal mi, aby som sa za ním zastavil. Vtedy mi oznámil, že by bolo lepšie ak by som túto reportáž prestal točiť, pretože bola dohoda s podsvetím, ktorá mala prísť v tejto vile. Protihodnota neodvysielanej reportáže bude to, že Markíza nebude musieť platiť výpalné. V tom momente som prestal točiť túto reportáž. No akonáhle som sa dozvedel, že tento mafián bol zabitý, pokračoval som v reportáži.

Čím bola Paľba vo svojej dobe inou?

Paľba sa nevenovala politickým kauzám, takže nebola vystavená takým atakom. Bola tak nastavená už od začiatku.

Aký máte názor na Kauzu Hedvigy Malinovej?

Je to kauza, ktorá žije dodnes. Zaujímavý je rozmer ako do toho vstúpili politici. Ledva ju zmlátili a už mali Fico s Kaliňákom tlačovku, na ktorej vedeli, že to je kamufláž. Ani jednému z nich nenáležalo liezť do spisu a oboznámiť sa s ním. Taká kauza v ČR neexistuje. Bol to modelový prípad, že televízia nebola nezávislá.

Čo je dôležité pri práci s anonymnými zdrojmi? Čomu je potrebné sa vyvarovať?

Záleží akú váhu má informácia, ktorú zverejníte. Ak na nej stojí kauza, je potreba to odhaliť a preveriť. Relácia by však nemala stáť na neoverených anonymných zdrojov. Ak vám napíše anonym, zdelí Vám problém, tak samozrejme sa mi do riešenia kauzy nechce, pretože to nemám na čom postaviť.

Aké sú podľa Vás dopady investigatívnej žurnalistiky na spoločnosť a na samotného novinára?

Dopady na spoločnosť neviem explicitne konkretizovať, to by musel byť urobený nejaký prieskum. Chcem však veriť tomu, že zistenia investigatívnych novinárov padajú na úrodnú pôdu. Že sú pre bežných ľudí nielen zdrojom utajovaných informácií súvisiacich s rôznym personálnym prepletením aktérov korupčného a protizákonného konania, ale sú tiež akousi istotou, že všetko raz vyjde na povrch. A že ak motyka vystrelí, tak sa naplní i spravodlivosť. Krok po kroku by to mohlo zvyšovať potrebu občanov angažovať sa v zaujímaní kritického stanoviska k daniu okolo nich. Nezostať ľahostajnými a neriešiť zodpovednosť politikov, ktorí majú dosah na personálne obsadenia dôležitých postov a teda aj zodpovednosť za ich konanie, iba voľbami raz za štyri roky.

Dopady na samotného žurnalistu? Na psychiku určite pozitívne vplyvajú prípady úspešného odhaľovania a rozkrývania rôznych káuz a ich zákulisných súvislostí. Menej pozitívnym je

pomerne časté zistenie, že sa, napriek zverejneniu, nezmenilo dohromady nič. To už je potom záležitosť mentálnej odolnosti každého jedného žurnalistu. Ak teda nehovoríme o bezpečnostných rizikách pre ich život a zdravie zo strany odhalených kriminálnikov - doby, kedy to bolo aktuálne sú však v našich končinách hádam predsa len už minulosťou. Aktuálne sú akurát žaloby na ochranu osobnosti – ktoré sa síce dejú, ale našťastie nebývajú často úspešné.

Je podľa Vás slovenská investigatíva efektívna?

Efektívnosť investigatívnej práce. Ak ju meriame odkrývaním káuz, tak je pomerne dosť efektívna. Ak ju meriame trestnoprávnym dopadom na zodpovedných, tak je to už pomerne horšie. Až zúfalé. Ak ju meriame potrebnosťou pre psychohygienu spoločnosti, ktorá je viac než nutná, tak jej efektívnosť je behom na dlhú trať. Chcem veriť, že časom úspešnejším, než sa javí dnes. Každopádne však veľmi zmysluplným. A určite nie zbytočným.

Zlepšeniu investigatívy na Slovensku by pomohli: rovnosť pred zákonom a vymožitelnosť práva. Kým toto nebude, môžu mať novinári sebelepšie podmienky pre svoju prácu a môžu sa snažiť hoc i rozkrájať, výsledky sa nedostavia. Toto nie je iba o investigatívnych novinároch a o ich kvalite (niežeby, samozrejme, nemohla byť lepšia). Kým nepadne prvý politik, resp. ním krytý korupčník, nepohne sa v tomto bezvetrí nemohúcnosti práva a zákona nič. A začať to môže len a iba od skončenia politických nominácií kľúčových postov v polícii a na prokuratúre. Ruku v ruke s čistením justičných chlievov.

Čo je pre Vás najväčší úspech?

Nerobím tému len kvôli tomu aby som zaujal, mojím takým snom je, aby sme naozaj mohli šlapať aj politikom na päty. Samozrejme, že to napätie a ten tlak sa prejaví aj v reportážach, ktoré robím aj teraz.

Pán Fejer nám ešte vyvstlil ako on delí publicistiku.

Publicistiku delím na tri kategórie: príbeh, téma a kauza.

Príbeh človeka je takým fenoménom, ktorému je dôležité sa venovať. Súčasťou príbehu je aj problém človeka, ktorý ma potrebu prezentovať. Aj keď mu nedokážete pomôcť je

dôležité to pomenovať. Človek vie, že nie každý do neho kopol a niekto mu chce aj pomôcť. Dôležité je to aj pre všetkých ostatných, aby si z toho zobrali akési memento, môžu sa tomu vyhnúť. Hovoríme tu o zložitých problémov.

Kauza – ešte stále je o niečom. Podchytíte to ešte v štádiu, kedy ešte je možné s tým niečo robiť.

Témy – medzi témy patria napríklad udalosti ako: vysporiadanie sa s komunistickou minulosťou, návrat k istým kauzám ktoré sa nevyriešili – vražda Remiáša, ktorá súvisela s únosom prezidentovho syna

FEJER, P. osobná komunikácia

Príloha D - Dotazník ku kauze Gorila

1. Ktorým médiom sa riadite pri vašom rozhodovaní vo voľbách

Televízia	10		10%
Rozhlas	2		2%
Tlač	7		7%
Internet	42		42%
Neriadim sa žiadnym médiom, uprednostňujem osobnú skúsenosť	39		39%
Súhrn odpovedí	100		

2. Ohodnot'te mieru dôveryhodnosti pre nasledujúce televízne stanice

Markíza

Dôveryhodná	5		5%
Menej dôveryhodná	35		35%
Skôr nedôveryhodná	27		27%
Nedôveryhodná	33		33%

TV JOJ

Dôveryhodná	7		7%
Menej dôveryhodná	31		31%
Skôr nedôveryhodná	33		33%
Nedôveryhodná	29		29%

TA3

Dôveryhodná	45		45%
Menej dôveryhodná	29		29%
Skôr nedôveryhodná	15		15%
Nedôveryhodná	11		11%

STV

Dôveryhodná	35		35%
Menej dôveryhodná	37		37%
Skôr nedôveryhodná	14		14%
Nedôveryhodná	14		14%

3. Poznáte kauzu Gorila ?

Áno	96		96%
Nie	4		4%
Súhrn odpovedí	100		

4. Ovplynila táto kauza Vaše rozhodovanie vo voľbách v roku 2012

Áno	20		20.8%
Skôr áno	21		21.9%
Skôr nie	30		31.3%
Nie	8		8.3%
Nebol som voliť	17		17.7%
Súhrn odpovedí	96		

5. Myslíte si, že kauza Gorila bola schválne vypustená do médií presne pred voľbami?

Áno	30		31.3%
Skôr áno	41		42.7%
Nie	10		10.4%
Skôr nie	15		15.6%
Súhrn odpovedí	96		

Online, dostupné z: <http://www.iankety.sk/dotaznik/299202818/0/>

Príloha E Dotazník - Investigatívna žurnalistika

Investigatívna žurnalistika v slovenskom mediálnom prostredí

Vážení respondenti!

Dovoľte, aby som Vás požiadala o vyplnenie dotazníka, ktorý je súčasťou výskumu k mojej diplomovej práci "Investigatívna žurnalistika v slovenskom mediálnom prostredí"

Cieľom výskumu je zistiť nakoľko sú občania oboznámení so základnou funkciou investigatívnej žurnalistiky a jej prínosom pre spoločnosť.

Dotazník je anonymný a slúži len na vedecké účely študentky Sociálnej a masovej komunikácie v Prahe.

Vopred ďakujem a verím, že Vás téma zaujme.

Elena Kollárová

Pohlavie

☐

Muž

☐

Žena

Stretli ste sa s pojmom investigatívna žurnalistika?

- ☐ áno
- ☐ nie
- ☐ Jiná
- Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znaku

Ktorá z nasledujúcich tém je pre Vás v investigatívnej žurnalistike najzaujímavejšia?

- ☐ medziludské vzťahy
- ☐ politické kauzy
- ☐ kriminalita
- ☐ Jiná
- Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znaku

Ako často sledujete investigatívne relácie?

- ☐ pravidelne
 - ☐ niekedy
 - ☐ sledujem len určité kauzy
 - ☐ nesledujem
 - ☐ Jiná
- Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znaku

Ktorú z uvedených relácií ste už viackrát sledovali?

- ☐ Večer pod lampou
 - ☐ Reportéri
 - ☐ Občan za dverami
 - ☐ Oči Josefa Klímy (CZ)
 - ☐ Jiná
- Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znaku

Je podľa Vás pre spoločnosť dôležité, aby sa v médiách odhaľovala korupcia a podobné javy?

- ☐ áno
- ☐ nie
- ☐ Jiná
- Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znaku

Ste spokojný s aktuálnym stavom investigatívnej žurnalistiky v slovenskom mediálnom prostredí?

- ☐ áno
- ☐ nie
- ☐ Jiná
- Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znaku

Sú podľa Vás slovenské médiá nestranné a objektívne?

- ☐ áno
- ☐ nie
- ☐ Jiná
- Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znaku

Je podľa Vás česká investigatívna žurnalistika na vyššej úrovni v porovnaní so slovenskou?

- ☐ áno
- ☐ nie
- ☐ neviem

Ktorý z uvedených návrhov na zlepšenie investigatívnej žurnalistiky na Slovensku je podľa Vás najlepší?

- ☐ viac priestoru pre investigatívnu žurnalistiku v programovej štruktúre televízneho vysielania
- ☐ v prípade neuzatvorenia kauzy, jej opakované otváranie a vyšetrovanie
- ☐ motivácia budúcich investigatívnych novinárov na akademickej pôde
- ☐ Jiná

Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znakov

Online, dostupné z: <http://www.surveio.com/survey/d/B6Q4L9Q0O3K9H4Q7Z>

Príloha F Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Čl. 10

Sloboda prejavu

1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.

2. Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon, a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, na predchádzanie nepokojom alebo zločinnosti, ochranu zdravia alebo morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenia úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci. (Európsky dohovor o ľudských

Európsky dohovor o ľudských právach. 2010. (CETS No. 194), v znení ustanovení Protokolu č. 14.

Príloha G Ústava Slovenskej republiky, Čl. 26

1. Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené
2. Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom, alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu.
3. Cenzúra sa zakazuje.
4. Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.
5. Orgány verejnej moci majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon.

Ústava Slovenskej republiky. 460/1992 Zb.

Príloha H Etický kódex novinára Preambula

Slovenský syndikát novinárov vzdávajúc úctu tvorcom prvého Etického kódexu z roku 1990, rešpektujúc zmeny v domácom aj zahraničnom mediálnom prostredí, nadväzujúc na etické kódexy svetové, európske, aj domáce, vnímajúc ohrozenie mravných štandardov novinárskej tvorby, rešpektujúc význam Etického kódexu pre novinársku prácu aj slovenské mediálne prostredie, prijíma tieto záväzné etické štandardy.

I. Zámer 1. Zámerom Etického kódexu je:

a) stanoviť záväzné pravidlá správania pre členov Slovenského syndikátu novinárov (ďalej len „SSN“) a iných profesijných organizácií, vydavateľstiev, vysielateľov, tlačových agentúr, poskytovateľov informačnej služby, internetových portálov, redakcií, či jednotlivcov, ktorí sa rozhodnú k nemu pristúpiť,

b) slúžiť ako návod pre ostatných profesionálnych aj amatérskych redaktorov, komentátorov, editorov, kameramanov, fotografov, grafikov, bloggerov, či iných autorov, ktorí sa podieľajú na vytváraní mediálnych obsahov v televízii, rozhlase, tlači, alebo na internete,

c) informovať verejnosť o zásadách novinárskej práce.

2.

Organizácie a redakcie, ktoré k Etickému kódexu pristúpia, môžu prijať, alebo si ponechať v platnosti vlastné etické kódexy.

II. Základné hodnoty

1. Pre prácu novinára sú prvoradé hodnoty osobnej slobody, spravodlivosti a slušnosti. Vo svojej práci sa snaží o presadenie týchto hodnôt v spoločnosti.

2. Hlavnými zásadami, ktorými sa novinár riadi vo svojej práci, sú nestrannosť, vyváženosť, objektivita, poctivosť, čestnosť, pravdivosť, zodpovednosť a dôsledné overovanie faktov.

III. Novinár a verejnosť

1. Novinár je povinný dôsledne si overiť každú informáciu, ktorú zverejní. Informácie si spravidla overí aspoň z dvoch od seba navzájom nezávislých zdrojov.

2. Novinár je povinný vždy uvádzať zdroj svojich informácií, ak nie sú tieto informácie všeobecne známe, alebo sa nepovažujú za všeobecne známe v odvetví, ktorému

sa novinár venuje. Zdroj neuvádza v prípade použitia utajeného alebo dôverného zdroja. Takýto zdroj môže použiť v súlade s ustanoveniami tohto kódexu o využití mimoriadnych zdrojov, ktoré sú uvedené nižšie.

3. Novinár nezverejňuje žiadne informácie, o ktorých vie, že sú nepravdivé.

4. Za pravdivosť a správnosť textových, zvukových, zvukovoobrazových a obrazových agentúrnych informácií zodpovedajú agentúry a novinári nemajú povinnosť ich overovať. V prípade pochybnosti o správnosti údajov z agentúrneho servisu je novinár povinný informáciu overiť u ďalšieho nezávislého zdroja.

5. Novinár nikdy nemanipuluje s textovými, obrazovými, zvukovoobrazovými či zvukovými záznamami ani fotografiami. Prípustné sú len tie technické úpravy, ktorých cieľom je zlepšiť ich kvalitu, či zrozumiteľnosť. Koláže, montáže, rekonštrukcie či ilustračné záznamy musia byť jasne označené.

6. Titulky článkov alebo programov nesmú byť zavádzajúce, ani nepravdivé. To isté platí pre upútavky a reklamy, ktorými sa články a programy propagujú.

7. Komentáre a názory musia byť jasne označené a odlišené od spravodajstva a faktov. Ani v komentári novinár neuvádza názory, ktoré protirečia faktom.

8. Inzercia a platené oznamy musia byť jasne označené. Novinár nesmie svojím menom podpísať alebo pod svojím menom zverejniť platenú inzerciu alebo oznam, ktoré by mohli vyvolávať dojem, že ide o nezávislé autorské dielo novinára.

9. Novinár nesmie vydávať svoje staršie dielo za nové.

10. Novinár pri výkone svojej práce alebo v súvislosti s ňou neprijíma dary alebo iné výhody, ktoré by mohli ohroziť jeho nestrannosť a objektivitu, alebo ktoré sa dajú chápať ako pokus o ovplyvnenie jeho práce. Výnimkou z tohto pravidla sú bežne poskytované drobné reklamné predmety a občerstvenie na tlačových konferenciách a iných podujatiach určených verejnosti a zástupcom médií.

11. Ak náklady na cestu novinára, iné výhody alebo ich časť hradil niekto iný než novinár alebo jeho redakcia, primeranou formou na to upozorní čitateľa, poslucháča, alebo diváka. Prijatť tieto výhody môže novinár iba v tom prípade, že by inak nemal možnosť informovať o významnej udalosti.

12. Novinár má právo na osobnú integritu. Ak sa ocitne v konflikte záujmov, najmä

ak pracuje na úlohe, ktorá sa týka jeho rodiny, blízkych, obchodných alebo podnikateľských záujmov, informuje o tom redakciu. Ak redakcia rozhodne, že napriek konfliktu záujmov má novinár na úlohe ďalej pracovať, primeranou formou o tom informuje verejnosť.

13. Ak sa redakcia ocitne v konflikte záujmov, napríklad ak informuje o aktivitách svojho majiteľa, primeranou formou o tom informuje verejnosť. Novinár nesmie využiť vo svoj prospech informácie, ktoré získal pri výkone práce, pokiaľ neboli zverejnené.

14. Novinár nevyužíva výsady vyplývajúce z jeho povolania pre svoj súkromný prospech, nepreukazuje sa novinárskym preukazom alebo uvedením príslušnosti k médiu v situáciách, ktoré nesúvisia s priamym výkonom jeho povolania.

15. Novinár sa politicky neangažuje, ak by jeho politická činnosť mohla viesť ku konfliktu záujmov a spochybniť jeho nestrannosť alebo objektivitu.

16. Ak novinár zistí, že zverejnil nesprávnu informáciu, je povinný spraviť všetko pre jej bezodkladnú opravu aj bez vyzvania ktorejkoľvek z dotknutých strán alebo redakcie.

IV. Novinár a objekt jeho záujmu

1. Novinár bez súhlasu dotknutej osoby nesmie písať, hovoriť o skutočnosti a zobrazovať skutočnosť tak, aby zasahoval do súkromného života dotknutej osoby; môže tak urobiť iba v prípade, že verejný záujem si vyžaduje poznať jej súkromie; nesmie znižovať jej dobré meno, česť a dôstojnosť, pokiaľ osoba sama nevyvoláva podozrenie, že postupuje protizákonne alebo vzbudzuje pohoršenie.

2. Novinár rešpektuje prezumpciu neviny. Celé mená ľudí podozrivých z trestnej činnosti zverejňuje len v prípade, že zverejnenie ich mena predstavuje dôležitý verejný záujem.

3. Novinár nepodnecuje nenávisť, ani diskrimináciu založenú na rase, svetonázore, náboženskom vyznaní, etnickom pôvode, veku, sociálnom postavení, pohlaví či sexuálnej orientácii. O príslušnosti ľudí k menšine informuje iba v prípade, že táto informácia je v kontexte daného príspevku relevantná.

V. Novinár a zdroj informácií

1. Novinár získava textové, zvukové, zvukovoobrazové a obrazové záznamy a podklady pre články a iné diela tak, aby bolo zrejmé, že je novinár a neskrýva svoje celé meno a príslušnosť ku konkrétnemu médiu. Na nahrávanie telefonického rozhovoru vopred

upozorní.

2. Novinár dodržiava prísľuby ochrany dôverného zdroja, kým ho tejto povinnosti nezbaví informátor.

3. Na verejných vystúpeniach a zhromaždeniach je novinár oprávnený robiť textové, zvukové, zvukovo-obrazové aj obrazové záznamy bez výslovného súhlasu vystupujúcich osôb, ak nedochádza k porušeniu autorských práv alebo práv súvisiacich. Novinár môže rovnako postupovať aj pri vyhotovovaní záznamov a zbieraní informácií na verejných priestranstvách.

4. Novinár pristupuje so zvýšenou citlivosťou a zodpovednosťou k osobám, ktoré nemajú skúsenosti s komunikáciou s novinármi, neuvedomujú si dôsledky svojho konania, alebo sa ocitli v obzvlášť zložitej životnej situácii, najmä k obetiam či svedkom zločinov a tragédií.

5. Maloletých a deti využíva ako zdroj informácie len vo výnimočných prípadoch a s osobitným ohľadom.

6. Novinár má povinnosť chrániť súkromie a záujmy osôb uvedených v predchádzajúcom odseku a nezneužívať ich dôveru. Túto povinnosť môže porušiť iba v prípade, že sa nedá inak naplniť dôležitý verejný záujem.

7. Novinár nie je povinný pristúpiť na požiadavku dodatočnej korekcie, nezverejnenia či neodvysielania informácie získanej v súlade s týmto kódexom zo strany respondenta, ktorý predtým so zverejnením súhlasil. V odôvodnených prípadoch môže ešte pred začiatkom rozhovoru akceptovať dohodu o jeho následnej autorizácii. Ak respondent požaduje autorizáciu, novinár je povinný ho informovať, že v rámci nej je možné len spresnenie priamych citácií respondenta, nie zmena významu odpovedí alebo vyčiarknutie odpovedí, ktoré v pôvodnom rozhovore odzneli.

8. Autorizácia záznamu či textu sa obmedzí výlučne na vyjadrenia, ktoré poskytol samotný respondent. Novinár nepristúpi na dohodu, ktorá by respondentovi umožnila súhlasiť s použitím jeho vyjadrenia až v kontexte celého programu alebo článku.

9. Za okolnosti, ktoré sú uvedené nižšie, môže novinár vo svojej práci použiť aj mimoriadne prostriedky. Nimi sa rozumejú: a) použitie utajených spôsobov zhromažďovania informácií, vrátane skrytej kamery či mikrofónu, b) použitie utajených a dôverných zdrojov,

c) zverejnenie neoverených informácií, d) zverejnenie informácií zo súkromia osôb, ktoré nie sú verejne činné a ich súkromie je inak chránené.

10. Mimoriadne prostriedky novinárskej práce je možné použiť iba v prípade, že ich použitie smeruje k naplneniu dôležitého verejného záujmu a že tento záujem nebolo možné uskutočniť iným spôsobom.

11. Využitie mimoriadnych prostriedkov novinárskej práce musí byť schválené na najvyššej úrovni redakčného riadenia.

12. Pod dôležitým verejným záujmom sa rozumie taký záujem, ktorý prináša významný prospech všetkým alebo mnohým občanom. Dôležitým verejným záujmom je najmä: a) zabránenie zneužívaniu verejnej moci, b) riadne fungovanie politického systému a spoločenských inštitúcií, c) ochrana života, zdravia, bezpečnosti a majetku občanov, d) ochrana morálky a základných spoločenských hodnôt.

13. Použitie mimoriadnych prostriedkov musí byť pri zverejnení textu alebo odvysielaní programu, pri ktorých príprave bolo použité, vysvetlené čitateľom, poslucháčom a divákom.

VI. Novinár a redakcia

1. Novinár v riadiacej pozícii aktívne podporuje dodržiavanie tohto kódexu.

2. Redakcie a novinári v riadiacich pozíciách chránia slobodu prejavu novinára a v prípade potreby mu v rámci svojich možností zabezpečujú primeranú právnu ochranu.

3. Novinára nemožno nútiť k takej činnosti a k podieľaniu sa na tvorbe takých stanovísk, ktoré by zásadne odporovali jeho svedomiu; pre uplatnenie tohto práva nesmie byť novinárovi spôsobená ujma na iných právach.

4. Príspevok určený na uverejnenie, ktorého obsah bol redakčne upravený tak, že sa zmenil jeho pôvodný zmysel, možno uverejniť len so súhlasom autora.

5. Takýto súhlas sa vyžaduje aj vtedy, ak sa príspevok má uverejniť pod značkou, pseudonymom alebo anonymne. Autorom je v tomto prípade aj osoba, s ktorou robí novinár rozhovor, pokiaľ sú jej odpovede uvedené ako priama reč.

6. Novinár je povinný poskytnúť súčinnosť v súdnych sporoch a správnych konaniach vedených proti jeho kolegom, zamestnávateľom či redakciám, ak takéto konania súvisia s

jeho prácou.

7. Redakcie a novinári v riadiacich pozíciách rešpektujú názorovú rôznorodosť a rovnosť príležitostí bez ohľadu na pohlavie, vek, rasu, národnosť, etnický pôvod, sociálne postavenie, sexuálnu orientáciu, vierovyznanie, politickú, spoločenskú a kultúrnu príslušnosť novinárov.

Etický kódex novinára. Slovenský syndikát novinárov. 2010.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Elena Kollárová

Odbor: Sociální a mediální komunikace

Forma štúdia: kombinované štúdium

Názov práce: Vznik a vývoj investigatívnej žurnalistiky v slovenskom mediálnom prostredí

Rok odovzdania práce: 2016

Počet strán textu bez príloh: 85

Celkový počet strán príloh: 27

Počet titulov českých použitých zdrojov: 13

Počet titulov zahraničných použitých zdrojov: 11

Počet internetových zdrojov: 25

Počet ostatných zdrojov: 9

Vedúci práce: doc. PhDr. Alena Svobodová, CSc.